

Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF; BiH 3.50 BAM; Crna Gora 1.70 EUR; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Slovenija 2.80 EUR

150 din
8 600102 660014

VREME

5. april 2012.

broj 1109

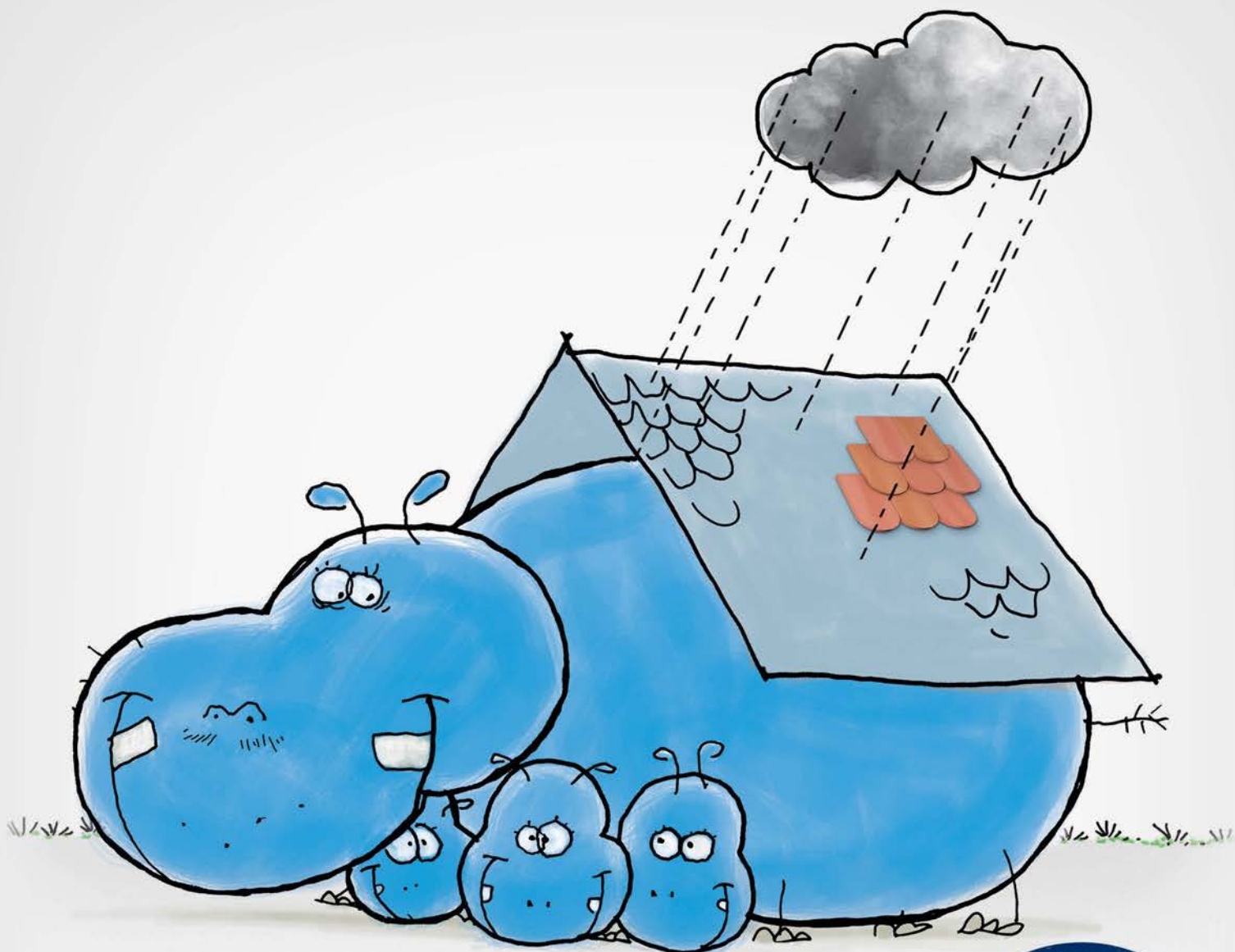
Kultura sećanja

20 godina od
početka opsade
Sarajeva

INTERVJU: VLASTIMIR – ĐUZA STOJILJKOVIĆ

MOJA KUĆA U POZORIŠTU

Na licu mesta u Libanu ► Čovek koji je pomagao Osami bin Ladenu

BEZ NAKNADE
ZA OBRADU
SUBVENCIONISANIH
KREDITA

DO **30.6.**

STAMBENI KREDITI. HYPO PLAN ZA VAŠ STAN.

Kada Vi pronađete svoj dom, na nama je da pronađemo najbolji oblik finansiranja. Hypo banka nudi stambene kredite po povoljnim uslovima, posebnu ponudu za projektno finansiranje banke i kredite uz subvenciju države, koji su oslobođeni naknade za obradu do kraja juna.

www.hypo-alpe-adria.rs

INFO CENTAR 0800 303 303
Hypo Alpe-Adria-Bank a.d. Beograd

HYPO ALPE ADRIA
SA VAMA. UZ VAS. ZA VAS.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Ćirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović,
Slobodan Georgijević, Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),
Andrej Ivanji (svet@vreme.com),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (medjuvreme@vreme.com),
Zoran Majdin, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Teofil Pančić, Ana Radić (vreme.uspeha),
Saša Rakezić (strip@vreme.com),
Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com)
Jelena Mrđa (foto@vreme.com)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinić,
Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,
Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Ćuk, Marija
Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,
Ivana Smolović; **daktograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje

http://www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(prodaja@vreme.com)

Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(marketing@vreme.com)

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 Posle tragedije u Novom Sadu:

Zabava ispred bezbednosti

12 **Svi naši izlasci na izbore:** Birački poziv i odziv

15 **Trupni portret:** Najlepše srpske reklame

16 **Protesti poljoprivrednika:** Nova seljačka klasa

17 **Tako su govorili ministri:** Dugo putovanje ukrug

20 **Sudbina nacionalnog avio-prevoznika:**

Ima li Miškovića u avionu

24 **Tribina:** Diplome i tržište rada

26 **Pravosuđe:** Presude, pobude, posledice

28 **Kultura sećanja:** Hronologija opsade Sarajeva

36 Sarajlije u Beogradu: Ima neka tajna veza

38 **Televizija:** Mi i oni drugi

40 **Nuspojave:** Šajkača pod uglom

41 **Vreme uspeha**

50 **Ljudi i vreme**

KULTURA

52 **Intervju:** Vlastimir – Đuza Stojiljković, glumac

57 **CD:** Goribor – „Evo je banja“

58 **Intervju:** Zoja Bojić, istoričarka umetnosti

60 **Reč o delu:**

„San svakog upaljača“, Nedim Sejdinović

61 **TV Manijak:** Ključni predizborni detalji

SVET

62 Socijalna polarizacija u evrozoni:

Napušteni, frustrirani, besni

64 **Italija:** Lakše do otkaza

67 **Zašto se Evropa pribojava grčkih izbora:**

Nepodnošljiva lakoća tehnokratije

70 **Čovek koji je pomagao Osami bin Ladenu:**

Omar Bakri Muhamed

MOZAIK

72 **Intervju:** Slava Mogutin, kvir umetnik

74 **Petnica, 30 godina:** Diskretni šarm radoznalosti

76 **Moj muški život:** Čelav, pa šta?

77 **Pošta**

78 **Vreme uživanja:** Tata

U požaru koji je izbio u noći 31. marta na 1. april u diskoteci Kontrast u Novom Sadu šest mladih osoba izgubilo je živote, a više njih je povređeno. Nakon ove tragedije bez presedana, načelnik Službe za vanredne situacije MUP-a Srbije Predrag Marić saopštio je da u Srbiji od požara u ugostiteljskim objektima nastrada nekoliko stotina ljudi

Pišu: M. Sovilj, N. Lazić, S. Georgijev

Kao da neka neugodna tišina leži na priči o Sarajlijama koji su bežeći od rata došli u Beograd

Piše: Momir Turudić

Ponovo su izbile socijalne napetosti u Italiji, Španiji i Grčkoj. To ipak nije osujetilo sprovođenje direktiva Trojke, koja zahteva da se u zemljama obuhvaćenim krizom sprovede i reforma zakona o radu. Najviše su pogođeni mladi

Piše: Milan Milošević

Na naslovnoj strani: Vlastimir – Đuza Stojiljković
foto: A. Anđić

Protest radnika pogona za preradu životinjskog otpada državne javne ustanove "Glutin" ispred Vlade Srbije.
foto: A. Anđić

5/4/12 - 11/4/12

prognoza vremena

04/04/12
<http://www.meteos.rs>

min°C	max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	14 25	14 23	11 21	9 12	3 9	1 15	5 19	
Vojvodina	11 24	12 22	10 19	8 12	2 8	-1 14	3 18	
centralna i južna Srbija	10 26	11 25	11 22	10 16	4 7	-1 13	2 19	

U većini dana **nepovoljna** biometeorološka situacija usloviće tegobe kod većine meteoropata i hroničnih bolesnika. Najčešće će se javljati glavobolja, reumatski bolovi i nervoza.

broj nedelje

112

U sukobima u Iraku u martu je poginulo 112 ljudi, što je najmanji broj žrtava u jednom mesecu od 2003. godine, kada je počela operacija međunarodnih snaga pod vođstvom SAD.

FESTINA

OFICIAL TIMEKEEPER

TOUR DE FRANCE TOUR DE SUISSE
TOUR DE SERBIE TOUR DE HONGRIE

BPM
WATCHES
011/380 98 98

F16273/2

Slučaj Dragana Ace Bulića

Vlasnik restorana Ruski car i Fudbalskog kluba "Železnik", Dragan Aca Bulić (36), pušten je iz policijskog pritvora u nedelju, prvog aprila. Bulić, kao i još četiri lica (Saša Vranić, Nikola Tomović, Zoran Atanasković, Igor Dragojević, a policija još uvek traga za Markom Poljakom) uhapšeni su dva dana ranije i to zbog sumnje da su odgovorni za bacanje bombe na kuću majke Dragana Stojkovića Piksija u jednom niškom naselju, 23. februara.

Nakon pretresa Bulićevog doma i pronalazjenja manje količine droge, protiv njega je podneta krivična prijava za neovlašćenu proizvodnju i promet droga. Bulićev advokat Ognjen Radić je u nedelju izjavio da je njegov branjenik uhapšen samo zbog posedovanja "manje od pola grama kokaina i marihuane, sve zajedno" i da to nema nikakve veze sa napadom na kuću bivšeg reprezentativca i sadašnjeg trenera Fudbalskog kluba Nagoja iz Japana Dragana Stojkovića. Ovo je potvrdio i drugi Bulićev advokat Borivoje Borojević: "To je jedna obična spekulacija, na osnovu toga što ga niko ne pominje u tom kontekstu niti je pak nađen DNK na kašiki bombe kojom je izvršeno to krivično delo. Bili su začuđeni u gradskom SUP-u da se to uopšte čuje preko medija."

foto: BetaPhoto

Sam Bulić je za "Kurir" rekao da ne želi da remeti istragu koja je u toku i da se nada da će istina izaći na videlo. Zbog Bulićevog hapšenja i Stojković je "u šoku", kako je rekao za Prvu srpsku televiziju, a obojica, o svojoj saradnji, govore kao o "vrlo korektnoj". Bulić je rekao da se veče pre hapšenja čuo sa bivšim predsednikom "Crvene zvezde" telefonom: "Rekao sam mu da se dogovori s ljudima s kojima je sarađivao u 'Crvenoj zvezdi' ko mi od njih duguje dva miliona evra, u suprotnom ću biti prinuđen da pravdu potražim na sudu i tužim i klub i sve one koji su umešani u to." Pomenuta dva miliona su, navodno, Bulićev ugovorni deo od prodaje četvorice fudbalera iz srpskih klubova 2008. godine. Kako prenosi B92, u policiji kažu da je istraga i dalje u toku i da nisu sasvim odbacili mogućnost da je Bulić umešan u bombaški napad, a postoje i druge spekulacije da je on povezan i sa divljanjem navijača "Partizana" i "Zvezde" na auto-putu kod Jagodine, posle finala košarkaškog kupa, sredinom februara ove godine.

M. R.

Zatipak

Jedan čovek je dobio nagradu u Hrvatskoj zato što je predložio da *zatipak* zameni izraz štamparska greška, *tipfeler*; drugi je predložio da reč *dodirnik* označava tač *skrin*; treći da *proširnica* zameni za tuđicu *stent*, koji se ugrađuje u srce...

Ponovak bi bio – *repriza*, *zapozorje* – *bekstejdž*, *rječarenje* – *rafting*, *odobrenica* – *licenca*, *daroteka* – *gift šop*, *opuštaonica* – *wellness*, *osjećajnik* *emotikon* ili *smajli*; *smećnjak* – *kontejner* za smeće...

Hrvatski jezikotvorci ne uspevaju uvek da izbegnu tuđice mada se trude: predlagano je da *biciklati* zameni izraz voziti bicikl (grčki *kiklos*, *krug*), *parkomat* – *automat* (grčki, *automatos*) za naplatu parkiranja, *brojomat* – uređaj koji izbacuje broj mesta u redu za čekanje.

Izgleda da su se od novopredloženih reči najbolje primili *uspornik* – ležeći policajac, a *daljinac* – daljinski upravljač se čini se primio i tamo i ovde.

Vesti o toj hrvatskoj brizi za čistotu jezika u Srbiji se obično čitaju s podsmehom, kao kad je navodno *brzogriz* bio predložen kao hrvatski prevod za *fast-food*.

U našoj jezikotvoračkoj šumi to samo *ataču-je*, *forvarduje*, *dilituje*, *hendluje*, *gugluje*, *lajkuje*, *mingluje* se... Karte *bukira* (eng. to book) i *validira* – ili *ne validira*. *Flajerse* (eng. flyers), baca.

Engleske termine iskrivljujemo ili im dodajemo sufikse da ih Englezi ne prepoznadu, kao u reči *tramvajdžija* (u kojoj je engleskoj reči dodato tursko – *ci* i naše – *ja*, kao oznaka za profesiju), ili *komjuteruš*.

Stare tuđice zamenjemo novim. Cure bore sada prikrivaju *mejkapom* (engleski), a ne više *šminkom* (nemački). U žargonu anglizmi potiskuju germanizme – sa izuzetkom izvornog *muvanja*, koje je zamenilo *unterhalovanje* (u Sterijinoj "Pokondirenoj tikvi").

U govoru se nesmetano prelazi s jezika na jezik:

Ajde (turcizam) na *žurku* (francuski), *pliz* (engleski)! Bićeš *fejs* ako se pojaviš na *partiju*, ili bar na *afterpartiju* (engleski).

Sori (engleski), ne mogu, nemam *para* (turcizam), *auspuh* (nemački) mi je pukao, a i *auto* (francuski) moram da *registrujem* (latinski). Sutra ću ceo dan visiti na *šalteru* (nemački).

Hoćeš da te cimne moj *cimer* (nemački), dosta sam mu bio *jatak* (turski), ima *makinu* (italijanski), ti samo budi *šofer* (francuski). *Pišmanićeš* se (turski, pokajaćeš se), biće *super*...

E *baš* (od turskog *baš*, glava) *smaraš*.

MILAN MILOŠEVIĆ

Na osnovu člana 18. Statuta, Upravni odbor SAVETA ZA ŠTAMPU 27.3.2012. godine doneo je

ODLUKU

o raspisivanju javnog konkursa za predstavnika javnosti u Komisiji za žalbe

- 1) Bira se 1 (jedan) predstavnik civilnog društva - javnosti u Komisiji za žalbe Saveta za štampu
- 2) Kandidate za upražnjeno mesto predstavnika civilnog društva u Komisiji za žalbe Saveta za štampu mogu predlagati udruženja građana, nevladine, strukovne i obrazovne organizacije koje se bave: medijima, slobodnom govora i izražavanja, zaštitom ljudskih, manjinskih, dečijih i rodničkih prava, zaštitom zakonitosti i vladavine prava, promovisanjem transparentnosti, borbe protiv korupcije, monopola; osnivači Saveta za štampu, itd.
- 3) Predloženi kandidati moraju da ispune sledeće uslove:
 - da budu državljani Republike Srbije,
 - da poseduju najveće profesionalne i moralne kvalitete,
 - da budu osobe sa visokim ličnim integritetom i autoritetom u oblasti kojom se bave
- 4) Predstavnik civilnog društva - javnosti u Komisiji za žalbe Saveta za štampu biraju konsenzusom članovi Upravnog odbora Saveta za štampu, koji su dužni da uzmu u razmatranje sve predloge.
- 5) Javni konkurs za predlaganje predstavnika javnosti je otvoren 30 dana od dana objavljivanja, odnosno do 4. maja 2012. godine
- 6) Predlozi za predstavnike javnosti podnose se, uz pismeno obrazloženje, na adresu: **Savet za štampu, Ljube Jovanovića 9c, Beograd** ili na e-mail: **office@savetzastampu.rs**

Trgovanja slobodom

Kompanija RIM (Resaerch in Motion), inače najpoznatija po tome što proizvodi blekberi telefone, objavila je da će se ubuduće koncentrisati isključivo na proizvode namenjene poslovnim korisnicima. Delimično, ne i sasvim, odustaju od takozvanog konzumentskog to jest široko potrošačkog tržišta.

Razlog su dramatično loši poslovni rezultati. Prošle godine u ovo vreme ova kanadska kompanija je beležila profit od gotovo 950 miliona dolara samo za prvi kvartal. Ove godine u istom periodu napravljen je gubitak od 125 miliona, što će reći da im je neko na tržištu oteo više od milijarde u roku od godinu dana.

Veliki tehnički problemi koje su imali u januaru, kada njihov čuveni sistem za praćenje imejlova nije radio tri dana, nisu bili najbolja reklama, svakako, ali krivac za gubitak tržišta je na drugoj strani. Epl i Gugl, odnosno ajfon i android telefoni, otimaju im tržište. A odluka da se koncentrišu na poslovne ljude lako može biti poslednja u nizu pogrešnih odluka koje je kompanija donela.

Kada je veliki proizvođač popularnih telefona u problemu, a još njegove proizvode koristi mnogo ljudi i u Srbiji, to je tema sama po sebi. Ovde se, međutim, između redova čita nešto mnogo važnije za sve nas.

Blekberi je bio sinonim za poslovni svet. Mogli ste da imate i privatni telefon, lep i skup ili samo hipsterski, ali blekberi je bio obavezan. Tastatura zgodna za kucanje i pomenuti sistem za razmenu poruka bili su nedostižni za konkurenciju. A onda se poslovni svet okrenuo drugim spravama i drugim servisima. Ono što je bio blekberijev mesendžer, sada rade ajfon i android aplikacije. I još svašta drugo što blekberi ne može, mada se i dalje mnogi spore oko toga da li je ekran osetljiv na dodir najpametniji izbor za smart telefon. Ko je u brzini napisao nešto vrlo glupo jer su mu prsti bili vlažni i skliski, zna o čemu pričam.

Sušтина je u tome da se granica između poslovnog i privatnog briše i to se dramatično vidi u poslednjih godinu dana. Mobilni telefon, tablet računar pogotovo, sve je moćnija sprava koja u sebi sabira sve naše aktivnosti. Kad se pojavi nešto novo, eto odmah i aplikacije koja tu novost prati. Lako se instalira, još lakše koristi. Ta činjenica ograničila je slobodu koju smo imali u onome što se zove slobodno vreme, ali nam je istovremeno omogućila da to slobodno vreme uopšte imamo. Ako koristite klaud server (oblak, mada se taj izraz nikako nije odomacio), ne morate se vraćati u kancelariju da biste poslali fajl koji vam je ostao u poslovnom računaru, možete mu pristupiti i iz kafića ili sa ski staze, ako je stvar toliko hitna. I u sledećem trenutku sa tim istim aparatom snimate prve korake (tako li se kaže?) vašeg deteta na skijama.

Krupne promene u našem životu obično primetimo tek po nekim sekundarnim pokazateljima, ako umemo da ih prepoznamo. Preplitanje posla i privatnog života tako vidimo u svom telefonu, on mora podjednako dobro da odgovara na oba zadatka ili ćemo uzeti neki drugi. Ono što je juče bilo vrh, danas je nedovoljno i tu lekciju je RIM platio milijardu dolara, a da ne zna da li je ceh konačan.

Ceh koji mi plaćamo mešanjem posla i privatnog života ne računa se kvartalno, nažalost.

PREDUZETNIŠTVO

“Žene u biznisu”

U petak 30. marta u “Aero klubu” u Beogradu predstavljen je program Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) BAS “Žene u biznisu”. Cilj ovog programa je da podrži žene u biznisu kao ključni mehanizam promocije održivog rasta i da ukaže na rodnu ravnopravnost. Tokom perioda od 24 meseca, program BAS “Žene u biznisu” sastojao se od sledećih aktivnosti: BAS projekata za žene u biznisu, treninga “Započni sopstveni posao”, kurseva tehničke obuke, monitoring programa, promovisanja prilika za umrežavanje preko uspostavljanja partnerstava sa domaćim zainteresovanim stranama i aktivnosti na poboljšanju vidljivosti i širenja primera uspešnih projekata.

Da bi dobili pomoć BAS-a, osim što ste žena, morate imati održive poslovne ideje ili skoro osnovano preduzeće koje je u većinskom vlasništvu ili kojim rukovode žene, preduzeće koje upošljava najviše 500 radnika, koje je većinskim delom u privatnom i domaćem vlasništvu, a čije oblasti poslovanja nisu bankarstvo, proizvodi vojne industrije, igre na sreću, duvan i duvanski proizvodi. Takođe,

preduzeće mora imati potencijal za razvoj i realnu potrebu za poslovnim savetom, a u stanju je da plati 10–75 odsto troškova projekta.

Bojana Vukosavljević, nacionalni program menadžer Evropske banke, kaže za “Vreme” da se zainteresovane dame mogu prijaviti za program već danas kontaktiranjem BAS kancelarije ili popunjavanjem obrasca na sajtu. “Najbolje je da se one obrate nama popunjavanjem upitnika zato što odgovoranjem na pitanja mogu i same da stave na papir ono što žele i o čemu razmišljaju, da bi zatim u razgovoru s nama i našim konsultantima došle do nekih najboljih rešenja koja su im u tom trenutku potrebna. Da li je to neki biznis plan, procena održivosti ideje ili je već firma zaživela pa joj treba dodatna pomoć za marketing ili promociju nekog proizvoda, to se sve proceni u zavisnosti od toga šta firma navede u formularu”, naglašava Vukosavljevićeva. Ovaj projekat su finansirali Luksemburg, Kineski Tajvan i EBRD, a osim u Srbiji projekat je nedavno pokrenut i u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

MARINA ILIĆ

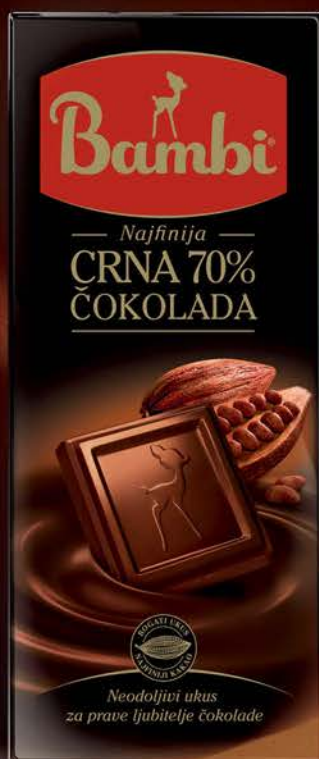
Navršilo se 4. aprila deset godina od prerane smrti našeg kolege, novinara „Vremena“ Uroša Komlenovića. Svojim radom Uroš je obeležio period ratova i kriza tokom devedesetih godina u Srbiji i regionu. Pored reportaža, intervju a i političkih članaka, ostali su zapamćeni njegovi tekstovi o sportu, urbanom životu Beograda, teme iz popularne kulture, *Vremena uživanja*... Uroš Komlenović je sarađivao u brojnim novinama i izveštavao za Radio Freance International.

foto: Goranka Matić

*7 od 10 ljubitelja čokolade zatvorenih
očiju bira Bambi čokolade.*

Izvor: GfK Beograd, 2011

*Svet
u kome se kriju
najfinija zadovoljstva*

Za prave ljubitelje čokolade.

Posle tragedije u Novom Sadu

Zabava ispr

ed bezbednosti

JOŠ JEDNA TRAGIČNA OPOMENA: Komemoracija u Novom Sadu fotografije: Tanjug

U požaru koji je izbio u noći 31. marta na 1. april u diskoteci Kontrast, u Novom Sadu, šest mladih osoba izgubilo je živote, a više njih je povređeno. Nakon ove tragedije bez presedana, načelnik Službe za vanredne situacije MUP-a Srbije Predrag Marić saopštio je da u Srbiji od požara u ugostiteljskim objektima nastrada nekoliko stotina ljudi. Čini se da ćemo tek kad budemo jasno videli da se posle ovakvih događaja menja regulativa u nekoj oblasti i uvode striktniji standardi, poverovati i da se slična tragedija neće ubrzo ponoviti

Policija je najavila hitnu akciju provere sistema protivpožarne zaštite u svim lokalima u Srbiji, što će biti ogroman posao. Prema važećem standardu, svaki lokal mora da bude obezbeđen protivpožarnim aparatima, osoblje obučeno na kursu o protivpožarnoj zaštiti, a aparate svakih šest meseci treba po automatizmu da servisira za to određena kompanija. U realnosti, vlasnici lokala postavljaju aparate i plate šta treba “nadležnima”, a zauzvrat dobiju rešenje u kome stoji da je sve urađeno u cilju protivpožarne zaštite. Podaci koji su došli iz istrage ►

Slučajni uzorak 1: Pančevački klubovi

Bezbednost noćnog života u Pančevu je u većini lokala na zadovoljavajućem nivou. Jedan od pozitivnijih primera ugostiteljskog objekta, koji vodi računa o bezbednosti, jeste noćni klub koji se pre nekoliko godina proširio, pa je tako dobio i drugi izlaz sa balkona. Na ovom mestu, koje uglavnom posećuje mlađa publika, jedino je vikendima veća gužva kada se organizuju svirke ili nastupa neki poznati izvođač. No, ni tada gužva nije nesnosna, jer se obezbeđenje kluba uglavnom pridržava bezbednosnih pravila, selektivno propuštajući ljude na ulazu (pošto isti broj gostiju napusti objekat). Još jedno mesto, koje je veoma popularno među Pančevcima, jeste kafe-klub nadomak Tamiškog keja. Na ovom mestu okupljaju se nešto starije generacije, a muziku uglavnom pušta di-džej. Zbog specifičnosti objekta i njegovog enterijera, na ovom mestu je tokom vikenda gotovo uvek gužva, ali je bezbednost gostiju na visokom nivou, jer ovaj relativno mali lokal ima čak tri izlaza, koji su uvek otključani.

Miodrag Sovilj, Nikola Lazić i Slobodan Georgijev

B. ŠTULIĆ

Slučajni uzorak 2: Diskoteke u Arilju

U poslednjih nekoliko godina u opštini Arilje postoje dve diskoteke, koje rade naizmenično. Trenutno radi samo jedna, Bora Bora, koja se nalazi u tržnom centru u centru grada. Ova diskoteka zadovoljava sve propise. Nalazi se u zgradi od čvrstog materijala, ispunjava bezbednosne uslove, ima sporedni izlaz za slučaj požara i vatrogasnu opremu. Može da primi između 300 i 350 ljudi. Radi petkom i subotom, a zbog čestih tuča pijanih gostiju i remećenja javnog reda i mira, ispred diskoteke se uvek nalazi jedna policijska patrola. Do sad nije bilo značajnih problema.

Druga diskoteka, Diskoteka S, udaljena je od centra i nalazi se u naselju Piskavice. Radi povremeno, češće leti ili kad gostuje neki bend. U nju može da stane oko 400 osoba. U dva navrata na ovaj objekat je bacana bomba, tako da je prostor bio nefunkcionalan i oštećen, i otad ne radi redovno. Bilo je čestih tuča, ali do sad nije zabeležen nijedan požar ili slična nezgoda.

Odobrenje za rad diskotekama daje opština, komunalna inspekcija kontroliše radno vreme, a policija je zadužena za regulisanje incidenata.

Đ. BOGOSAVLJEVIĆ

Slučajni uzorak 3: Opštinski poklon u Smederevskoj Palanci

Iako u Smederevskoj Palanci postoje dve diskoteke "sa tradicijom" apsolutni hit prošlog leta bila je diskoteka u selu Glibovac, udaljenom desetak kilometara od Palanke. Za razliku od "tradicionalnih" koje nude preznojanje uz omiljene hitove u podrumskom prostoru, seoska diskoteka je Palančanima ponudila letnji provod na otvorenom. Veliki prostor, ograđen trskom, sa improvizovanom rasvetom, širokim dijapazonom muzike, tik uz put, diskoteka sa imenom koje prosto obećava dobar provod – Vrh – privlačila je prošlog leta ne samo goste iz Palanke već i iz okoline, u kojoj, inače, ima mnogo gastarbajtera. Međutim, ono što diskoteku Vrh sigurno čini jedinstvenom u Srbiji to je – besplatan taksi prevoz. Taksisti su goste diskoteke Vrh vozili u oba pravca bez ikakve nadoknade, a ovaj neobični gest bio je, kako tvrde Palančani, poklon opštine u ime razvoja kulturnog života ove varošice.

J. LAZIĆ

govore da mesto na kome je nastradalo šestoro ljudi nije imalo gotovo nijednu dozvolu, pa je pitanje da li je i ko odgovoran i da li je sve to moglo da se spreči. Dosadašnja istraga pokazuje da je požar izazvao kvar na instalacijama, a narednih dana ćemo videti da li će još biti uhapšenih pored vlasnika Kontrasta Alojza Ganića i dvojice zakupaca Slaviše Stanišića i Dejana Ratkovića, kojima je određen pritvor do 30 dana, kao i kako će delo biti kvalifikovano (osim izazivanja opšte opasnosti).

PRESTONICE: Reporter "Vremena" iz Novog Sada javlja da je u diskoteci Kontrast i ranije bilo pucnjava, obračuna, pre nekoliko godina

je bačena i kašikara. To je bila klasična folkoteka, registrovana kao noćni klub i radila je ponekad i do deset sati ujutro. U poslednje vreme tamo je izlazila raznolika ekipa – od studenata, preko sitnih kriminalaca mlađih od 30 godina koji su sedeli po separeima sa sponzorima, pa sve do "fensi i poznate" novosadske ekipe koja je prosto bila u izlasku to večer svuda, pa i tamo. Ovaj "disko" je važio za poslednje mesto za izlazak pošto se sve drugo poztvara. Požar u ovoj diskoteci na periferiji urbane zone Novog Sada otvorio je pitanja bezbednosti u ugostiteljskim objektima svake vrste u Srbiji, a posebno u tom gradu – u dve godine

ovo je drugi noćni klub koji je s tragičnim posledicama zahvatio požar.

U vojvođanskoj prestonici je u poslednjih dvadeset godina niklo na stotine kafića i diskoteka, koje su pravljene u podrumima, na mestu stračara, karikalo se jedno na drugo, što je naravno, moralo imati svoju cenu. Nakon požara u kafeu Laundž, postalo je jasno da je u centru grada godinama postojao klub od drveća obložen jambolijom, lako zapaljiv, bez ijednog protivpožarnog izlaza. Ako su tada inspekcije prošle bez posledica, a zatvora dopali samo vlasnici – zaključak da se neko ko je morao da parafrira dozvole za rad i dalje nalazi na slobodi, nameće se sam od sebe. Činjenica je da i dalje skoro nijedan klub u Novom Sadu nije obezbeđen po propisima protivpožarne zaštite. U samom centru, u pasažima oko izgorelog Laundža, nalazi se najveći novosadski irski pab Crvena krava, koji se proteže na dva sprata, a prostor je iskorišćen do maksimuma, bez ikakvog protivpožarnog izlaza. Sa druge strane lokala u kom je život izgubilo osmoro mladih osoba, nalazi se velika pivnica Gusan, koja je u potpunosti u podrumu, a napolje vodi samo uzani tunel. Popularno okupljaliste novosadske "elite", klub Studio takođe se nalazi u podrumu, bez ikakve strategije u slučaju požara, a poznat je po nastupima go-go plesačica i njihovim performansima sa pirotehnikom – sličan scenario bio je i kobne večeri u Kontrastu.

Ovakav opis može da posluži i za brojne klubove po Beogradu i Nišu, ako bismo samo posmatrali veće gradove. U Beogradu su generacije odrastale gluvareći na mestima kao što su Akademija ili KST, podzemnim klubovima u kojima se nije mnogo vodilo računa o bezbednosnim aspektima, ali na sreću nikada se nije dogodio nijedan incident sa tragičnim posledicama. S druge strane, posetioci splavova na Savi u Beogradu svedočili su svakovrsnom nasilju koje se dešavalo na tim plovećim objektima, kao i čestoj bežaniji kada se pretera sa brojem gostiju i splav počne da se dramatično nagnje na jednu stranu. Ponekad deluje čudno da se veće tragedije nisu dogodile na takvim mestima, jer ti objekti ispunjavaju verovatno samo minimum bezbednosnih standarda.

Noćni klubovi su, kao i svuda u svetu, mesto poroka svake vrste, a ponekad nastaju u zapuštenim javnim prostorima i na taj način menjaju ugostiteljsku ponudu grada i mogu da ožive čitave kvartove. Poslednji takav događaj je "oživljavanje" raznih prostora oko Brankovog mosta u Beogradu, koji je postao centralno

mesto noćnog života prestonice. Tu se na jednom mestu okuplja populacija od 16 do 60 godina različitih socijalnih statusa: od narco-dilera do studenata, fudbalera i ministara. Cinik bi rekao da su u Beogradu upravo najbezbednija ona mesta na kojima su u separeima kriminalci i političari, jer oni imaju najbolje obezbeđenje.

Sad, da li svi ti “oživljeni prostori” imaju dozvole i da li su instalacije u njima na propisan način postavljene, ko bi to mogao da utvrdi. Dok god je to važno za “sliku grada” bolje je ne naplatiti tuce različitih taksi i ne ići u detalje.

“ŠESTOŠKOLCI” I “BRAZILCI”: Na lokalu to zna da bude drugačije. “Velike face” postoje svuda, ali zavise od gabarita sredine. U Nišu, drugom po veličini gradu u Srbiji, nedavno se dogodio obračun lokalnih kriminalca kada je pucano na neke momke iz “kajena” sa KM tablicama. Reporter “Vremena” je nekoliko puta bio u centralnim niškim diskotekama i to su veliki prostori u koje može da stane mnogo ljudi, pa glavni problem predstavlja, čini se, nedostatak toaleta, a ne aparata za gašenje požara. Pored toga, ekipe koje dolaze na takva mesta sklone su nasilju tako da treba biti oprezan, jer se za pogrešan pogled mogu dobiti batine.

U Vranju su poslednjih godina paljevine ugostiteljskih objekata i automobila i masovne tuče po klubovima, diskotekama i kafićima u kojima su “fantomke”, noževi i bejzbol palice uobičajen folklor, postale deo svakodnevnice.

Tako su prošlog vikenda svi koji su se oko ponoći zatekli u Brankovoj ulici, vranjskoj “Silikonskoj dolini”, bili svedoci filmskog prizora kada je grupa od desetak maskiranih mladića išla od jednog do drugog lokala tražeći žrtve koje su im se ko zna zbog čega zamerile ili ih “nisu ispoštovala”. Kada su ih pronašli, krvnički su ih pretukli.

Upućeni kažu da su najčešći

foto: Reuters

NASTRADALI I LOKAL: Posle požara

akteri ovakvih ponoćnih obračuna momci okupljeni u dva suprotstavljena tabora koji sebe zovu “šestoškolci” i “brazilci”.

Jedan od žesćih obračuna ovih ekipa dogodio se jesenas u kafiću Majami. Žrtve su bili “brazilci”, a najdeblji kraj izvukao je Nemanja Zdravković zvani Čota, suvlasnik lokalne diskoteke Alkantra, koji je izboden nožem. Jedan od vlasnika okolnih lokala izjavio je tada kako je jasno video ljude naoružane “bejzboldkama” koji se približavaju kafiću, kako u hodu navlače “fantomke”. Mesec dana kasnije, sredinom oktobra, u strogom centru Vranja zapaljen je automobil Milana Jovanovića zvanog Milta, Čotinog najboljeg druga.

Članovi ove dve i još nekoliko manjih grupa, koje mahom čine mladići “sa vrele vranjske kaldrme” između 20 i 25 godina, iskoristili su prazan prostor posle hapšenja Gorana Tasića Gokčeta, koji je do pre nekoliko godina oko sebe imao pravu vojsku violentnih klinaca i držao tapiju na kriminal u gradu od oko 80.000 ljudi. Tasić je pravosnažno osuđen na tri godine zatvora zbog pokušaja ubistva, a čeka ga još nekoliko suđenja zbog sličnih krivičnih dela.

Inače, u poslednjih nekoliko godina pet ugostiteljskih objekata izgorelo je skoro do temelja, a optužni akt podignut je samo protiv šestočlane grupe osumnjičene za dizanje u vazduh kafane Kubura 2009. Prema navodima policije, “u toku je rad na rasvetljavanju” ostalih paljevina do kojih je dolazilo posle radnog vremena.

Takođe nisu otkriveni zvanični uzroci nijedne od paljevina posle kojih je bez automobila ostalo desetak poznatih Vranjanaca – ugostitelja, advokata, privatnika... A da je vrage odneo šalu govori i to da je letos izgoreo i novi “pasat” Zorana Antića, šefa lokalnog SPS-a, a nedavno i “jugo” njegovog oca.

Miodrag Sovilj,

Nikola Lazić, Slobodan Georgijev

Birački poziv i odziv

Do zaključenja ovog broja, u utorak 3. aprila, predsednik Boris Tadić još nije objavio da li će podneti ostavku i tako omogućiti da se uz parlamentarne, pokrajinske i lokalne održe i predsednički izbori. U slučaju opštih izbora, očekuje se povećana izlaznost birača. Kome ona u ovom trenutku najviše odgovara i zašto

KAD JE AGENCIJA Faktor plus objavila u svom martovskom istraživanju da pet odsto birača veruje u sva obećanja koja političari daju u predizbornoj kampanji, svi mediji su zgranuto kazali “samo!”, niko nije rekao “čak pet odsto”. Bilo bi zanimljivo saznati nešto o tih pet odsto “vernika”, gde rade, od čega žive, koliko imaju prijatelja na Fejsbuku, hitaju li zorom u štalu, koliko im je vrtić za decu udaljen od stana, imaju li hobi i koju muziku slušaju. To, dalje, ne znači da 95 odsto građana Srbije (bar ne po ovom istraživanju) ne veruje političarima. Naime, 19 odsto njih veruje u pojedina obećanja političara, a 76 odsto građana Srbije, kako navodi Faktor plus, nema poverenja u ono što čuje, ili zato “što su se političari već pokazali”, ili zato što im se “ništa ne veruje”.

Nije ovo nepoverenje nekakva svetska ekskluziva, političari nisu nigde na ceni – ni u komšiluku ni globalno, no to, međutim, ne znači da oni koji ne veruju političarima ne izlaze na izbore i ne glasaju. Naprotiv. Izlaze i nisu apolitični. Inače, sudeći po globalnom nepoverenju u političke partije, ne bi bili održani nijedni izbori na svetu. Ili bi se, bar, desila ona scena iz “Eseja o vidovitosti” Žozea Saramaga kad 83 odsto glasača na izborima glasa praznim listićima. Saramago za života (umro je 2010) nije stigao da dočeka da negde u nekoj zemlji Evrope većina razočaranih, umesto da ne izađe na izbore, izađe i u glasačku kutiju ubaci prazan ili poništen glasački listić: “Voleo bih da vidim kako bi se ponašali takozvani demokratski sistemi u tom slučaju”, rekao je jednom portugalski pisac. U njegovom romanu, država je, kad je strefilo belo glasanje, proglasila vanredno stanje, podigla zid oko grada, a policija je detektorima laži utvrđivala ko su oni koji su tzv. belim listićima bojkotovali političare. No, to je fikcija.

“To što političkim partijama u Srbiji veruje jednocifren broj birača, procentualno izražen, nema nikakvog uticaja na njihov odziv na

VEĆITI RIVALI NA PREDSEDNIČKIM IZBORIMA: Boris Tadić i Tomislav Nikolić

Fotografije: Tanjug

kraju. Ne očekujem neko drastično smanjenje izlaznosti u odnosu na 2008", kaže Marko Blagojević, operativni direktor Centra za slobodne izbore i demokratiju (Cesid).

"Zašto je to tako, trebalo bi da obrazloži politička psihijatrija", reći će pak profesor dr Vladimir Goati, predsednik Transparentnosti Srbije, "jer ljudi s jedne strane preziru politiku, a s druge strane imaju želju da utiču i da bira – manje loše. Zapuše nos i izađu da glasaju, biraju između lošeg i još goreg. Tako građani uglavnom doživljavaju izbore kada tako loše misle o političarima i političkim partijama. U tom pogledu smo pri samom dnu kad je reč o Evropi, imamo izrazito malo poverenja u partije, političare, ali tu se ništa ne menja, jer ljudi će izaći da pokušaju da poprave nešto, rezon svakog pojedinca je: *Ajde da vidim ako mogu nešto da popravim.*"

AL' SE NEKAD DOBRO GLASALO: Nije, razume se, izlaznost birača, nešto što se do kraja i sa sigurnošću može predvideti, ali se, s obzirom na dvodecenijsko iskustvo višestranačja u Srbiji može reći da se u Srbiji na izbore – dobro izlazilo.

Posebno prvi put. Na parlamentarnim izborima 1990. godine na birališta je izašlo 71,48 odsto ili 5.035.613 glasača od 7.044.797 glasača. To je onda kad je SPS sa 194 skupštinska mandata počistio opoziciju. Milošević je odlično prošao i na predsedničkim izborima i tada je imao odličnu izlaznost građana – 71,5 odsto ili 5.029.123 glasača izašlo je na predsedničke izbore. Od tada, broj izašlih birača nikada nije premašio pet miliona, a za Miloševićevog vakt (od 1990. do 2000) beleži se konstantno smanjenje izlaznosti od pet miliona glasača 1990. do 4,1 milion glasača (tačno: 4.139.080) 1997. godine kada je deo opozicije (DS i DSS) bojkotovao izbore (pogledati grafikon).

U decembru 2000. godine, posle predsedničkih izbora 24. septembra kada je izašlo 4,7 miliona glasača (što je ukazivalo na to da su birači razumeli izbore kao "sudbinske", baš kao i one 1990. godine), DOS-ov režim je zabeležio najmanju izlaznost na parlamentarnim izborima od početka višestranačja u Srbiji – na birališta je izašlo 57, 72 odsto ili 3.748.623 glasača od 6.493.672 upisanih. Ali, to nije smetalo DOS-u da osvoji 176 skupštinskih mandata, iz čega se lako zaključuje da su izbore posle petooktobarske revolucije bojkotovali glasači bivšeg režima. Dragan Maršićanin je izabran za predsednika parlamenta, a premijer je postao Zoran Đinđić. Tri godine kasnije, decembra

2003, izlaznost na parlamentarnim izborima je i dalje ispod 60 odsto i četiri miliona birača, tačnije 58,75 odsto ili 3.825.471 glasača (upisano 6.511.450). Stari radikali imaju većinu sa 82 mandata u Skupštini, ali vladu formiraju DSS, SPO-NS, G17 plus uz podršku SPS-a. Maršićanin je ponovo izabran za predsednika Skupštine Srbije. Vojislav Koštunica je premijer.

Prvi put u deceniji posle Miloševića, na parlamentarnim izborima u januaru 2007. na birališta je izašlo više od četiri miliona glasača, tačnije 4.033.586 glasača, odnosno 60,62 odsto. Upisanih je bilo 6.653.851. Opet je najviše mandata uzeo stari SRS – 81. Za predsednika Skupštine prvo je izabran Tomislav Nikolić, što je jako kratko trajalo, a formiranjem nove skupštinske većine DS-a, DSS-NS-a i G17 plus predsednik parlamenta postaje Oliver Dulić. Koštunica je ponovo premijer.

Osmi izbori po redu od uvođenja višestranačja, i poslednji izbori na kojima smo glasali za parlament, maja 2008, zadržali su izlaznost prethodnih. Na birališta je izašlo 59,69 odsto ili ponovo više od četiri miliona glasača (4.029.249), od ukupno 6.749.688 upisanih birača sa pravom glasa. To znači da 40 odsto ili dva miliona i sedamsto hiljada glasača – nije glasalo. DS je sa listom "Za evropsku Srbiju" osvojio 102 mandata i sa koalicijom SPS-PUPS-JS i strankama manjina formira koalicionu vladu. Za predsednika parlamenta izabrana je Slavica Đukić-Dejanović, potpredsednica SPS-a. Premijer je Mirko Cvetković.

IZMEĐU RATA, MIRA I VELIKIH KRAĐA: Da ovog puta ništa ne bi trebalo da ugrozi postignutu izlaznost na poslednjim i pretposljedn timer izborima 2007. i 2008. od oko 60 odsto birača, ili nešto više od četiri miliona glasača, iako se od tada politička scena Srbije znatno promenila, pretpostavljaju i sagovornici "Vremena" dr Vladimir Goati i Marko Blagojević.

"Izlaznost će se kretati u okvirima izlaznosti na nekim od prethodnih izbora", kaže Marko Blagojević, i pojašnjava: "Ne govorim o izborima pre 2000. Pa čak ne i o svim izborima posle 2000. Jer, kad govorimo o predsedničkim izborima, recimo, u tri ciklusa izbori nisu uspevali, zbog slabe izlaznosti, a tada je još važno ono pravilo po kojem treba da izađe na glasanje više od 50 odsto birača. To su bili krajnje problematični izbori jer je broj ponavljanja bio demotivirajući, što je bilo više tih izbora, to je bila manja šansa da izbori uspeju. Ali izbori 2007. i 2008. jesu referenca. I ako bih bio dovoljno hrabar da pravim neku procenu rekao ▶

e-b@nking

Banka u računaru

Najsavremenija Halcom/Asseco
e-b@nking tehnologija

Uvođenjem dve nove e-b@nking aplikacije, dominantne na domaćem tržištu u poslednjih nekoliko godina, kompanije su stekle dodatne pogodnosti za saradnju sa Eurobankom u oblasti transakcionog poslovanja:

- ▷ izvršenje naloga za prenos pripremljenih u "offline" bez čekanja
- ▷ stalnim uvidom u stanje, odnosno, u promet po računu i praćenjem statusa naloga klijent štedi vreme i novac
- ▷ "user-friendly" okruženje za svakodnevne operacije u domaćem platnom prometu
- ▷ niži transakcioni trošak
- ▷ povećana efikasnost

Privredno bankarstvo Eurobank EFG

Služba za velike kompanije:

Beograd - Vuka Karadžića 10;

Regionalni privredni centri:

Beograd - Vuka Karadžića 10,

Novi Sad - Bulevar Oslobođenja 95,

Kragujevac - Kralja Petra I 65, Niš - Nade

Tomić 25, Subotica - Korzo 5, Novi Pazar -

28. novembra 54, Čačak - Krekov prolaz bb,

Šabac - Karađorđeva 9

www.eurobankefg.rs/Privreda

Eurobank EFG

Odgovorno uz Vas

bih da možemo da očekujemo da odziv bude negde u visini odziva na nekom od tih prethodnih izbora. Negde u visini četiri miliona, mada ne mogu da tvrdim, još uvek, tek je polovina opredeljenih od svih onih koji bi na kraju mogli da glasaju.”

U trenutku zaključenja ovog broja “Vreme-na” (utorak, 3. april), predsednik Boris Tadić još nije obznanio hoće li podneti ostavku i tako otvoriti mogućnost održavanja predsedničkih izbora zajedno sa parlamentarnim, pokrajinskim i lokalnim. U slučaju opštih izbora, birači će se dodatno mobilisati, tj. predsednički izbori bi trebalo da podignu odziv 6. maja. Blagojević podseća da je 2008, u drugom krugu predsedničkih izbora glasalo oko 4,5 miliona (tačnije 4.580.428, prim. aut.) što govori o značaju koji predsednički izbori kao jedini neposredni izbori imaju u svesti građana Srbije. Pa se taj značaj u slučaju opštih izbora prenosi i na parlamentarne. I Goati je uveren da održavanje predsedničkih izbora istovremeno sa parlamentarnim znači pokretanje jednog dela apstinencije, ali pretpostavlja da procenat izlaznosti svakako ne može preći 65 odsto: “Izbori u svetlu pa i kod nas su najmasovniji akt političke participacije. Ništa ne menja na stvari da li su izbori vanredni ili redovni. Taj relativno nizak procenat izlaznosti od 65 odsto, treba, kao prvo, sagledati u svetlu činjenice da milion ljudi nije u zemlji i da oni praktično iz različitih razloga nisu u mogućnosti da glasaju.” Predsednik Transparentnosti Srbija još kaže da su prošla vremena kada je demokratska teorija verovala u ideal stopostotnog izlaska na izbore.

Kao ugaoni kamen u razumevanju izlaznosti na izborima uzima se 1933. godina u Nemačkoj kada je pobedila Hitlerova nacistička stranka, uzevši 44 odsto glasova. Tada je na izbore izašlo 96 odsto građana: “Građani izlaze u tako ogromnom broju na birališta kada su stravično veliki konflikti u društvu. To nije normalna situacija. Oko 65 odsto birača koji su izašli na izbore znači da se građani ne plaše za svoju sudbinu, da ne izlaze po svaku cenu. Nije više u demokratskoj teoriji izlazak svih građana znak demokratske participacije je pre znak demokratije nego nezadovoljstva”, tvrdi Goati.

Uprkos demokratskoj teoriji Demokratska stranka i ovog puta insistira da je reč o sudbinskim izborima, koji će odlučiti hoćemo li se survati nazad u devedesete ili pohrliti ka svetloj budućnosti. Po svaku cenu se pravi referendumska atmosfera. Predsednik Tadić kaže

da su pred nama fundamentalni izbori, a Jelena Trivan da samo od građana Srbije zavisi hoće li 6. maja odabrati “one koji će zemlju gurnuti u rat ili one koji su za mir, prosperitet”. Tu smo kod omiljenih rasprava pred svake izbore kome odgovara veća a kome manja izlaznost, a ko bi bio najsrećniji da izbora ne bude uopšte. Operativni direktor Cesida Marko Blagojević kaže da ta priča kome odgovara veća, a kome manja izlaznost odavno više – ne pije vodu. Ono nekadašnje pravilo, priča on, da veći odziv odgovara DS-u i strankama bliskim DS-u, a manji odziv radikalima, a sad naprednjacima i njima bliskim strankama, danas više prosto ne važi. “U stvari”, kaže Blagojević, “važilo je do predsedničkih izbora 2004. Za predsednika Srbije tada je izabran Boris Tadić sa odzivom koji nije prešao 50 odsto (48 odsto). Odziv, dakle, nizak da niži ne može biti, a pritom, četiri godine posle toga dobija izbore na odzivu od četiri miliona i 600 hiljada ljudi što je oko 70 odsto izašlih (68,14 odsto). Kad govorimo o odzivu, govorimo o odzivu kao opštoj pojavi, a da pritom ne znamo ko su birači koji se u okviru tog odziva pojavljuju, čiji su to birači. Ne možemo da govorimo o manjem ili većem odzivu uopšte i kome to ide u prilog. Možda je smešno, ali jedino što može da se kaže jeste da veći odziv odgovara onim partijama čiji se birači u većoj meri odazovu izborima. To je jedina istina, ostalo su nagađanja. Kad govorimo o malom odzivu, OK, mali odziv, ali čijih birača?”

RAZOČARANI I NEPISMENI U BORBI ZA CENZUS: Jedno od opštih mesta o tome kome ne odgovara veća izlaznost jeste ono po kojem male stranke nisu oduševljene velikom izlaznošću birača, jer im onda treba veći broj glasača da pređu census. Ako bude, recimo, izašlo četiri miliona birača, u tom slučaju je census od pet odsto – 200.000. Izađe li pet miliona građana na izbore – census je 250.000 glasova. Da je teško baratati sa raznim hipotezama o tome kome pogoduje veća, a kome manja izlaznost na biralištima, govori i profesor Goati, ali podseća da se u Americi, recimo, kad je reč o predsedničkim izborima javljaju hipoteze da predsedniku koji hoće da obnovi mandat pogoduje manje učešće na izborima. Logika je sledeća: “Oni koji imaju korist od vlasti i uhlebljenja koje im vlast donosi, a to su desetine hiljada ljudi, sa porodicama i stotine hiljada, oni će izaći na izbore i ako ekseri padaju i ako je loše vreme i ako je praznik. Kad je mala izlaznost, oni su tu i oni sigurno održavaju status quo,

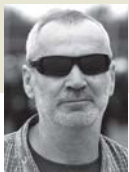
to je jedna vrlo radna hipoteza koju bi prema tim američkim uzorima sa mnogo razlika trebalo još razložiti, za šta ovde nemam prostora.”

U priči o svim našim izlascima na izbore, i posebno ovim koji su pred nama, 6. maja, nekako bi bilo nepravedno ne spomenuti tzv. koaliciju Beli listić, ma koliko se svi trudili da je omalovaže kao neodgovornu i retrogradnu i da je njen rejting na nivou statističke greške. Reč je o onim, naime, razočarani biračima, koji u nedostatku prihvatljive ponude za glasanje, ne želeći da ostanu kod kuće i ne učestvuju u izborima, odu na glasanje i ponište svoj listić. U Srbiji 2012. zagovornici “nevažećih listića” glasni su i čini se organizovaniji (2008. osnovana je stranka Nijedan od ponuđenih odgovora) nego ranije, mada su i sami svesni da nemaju velike šanse. Jer iskustva nekih evropskih zemalja sa kampanjama za poništavanje listića u prethodnoj deceniji pokazala su se kao nedelotvorna. Posle izbora, nevažećih, tzv. belih listića nije bilo više od pet do sedam odsto u najuspešnijim slučajevima, a inače je taj procenat ostajao na jedan do tri odsto kao i bez “bele kampanje” bez obzira na to da li ju je propagirala neka politička stranka ili grupa intelektualaca. U stvari, najviši procenat nevažećih listića zabeležen je u Austriji 2010. godine kad je Narodna partija pozvala građane na belo glasanje kao oblik protesta. Nevažećih listića bilo je 7,13 odsto, a na izbore je izašlo oko 53 odsto birača.

Dr Goati o tome kaže: “Nevažeći glasovi kod nas imaju dva uzroka. Jedno je nezadovoljstvo menijem, nedostatak prihvatljive ponude, a drugo je banalnije, prozaičnije – funkcionalna nepismenost. Nevažećih listića je dosad uvek bilo oko tri odsto, otprilike, i ne očekujem da će ih sad biti više. Ako ih bude, to bi trebalo interpretirati kao listiće protesta, zbog neodgovarajućeg menija.”

Mala anketa “Vremena” pokazala je da osam od deset anketiranih zaposlenih četrdesetogodišnjaka, visokog obrazovanja iz Beograda, koji sebe smatraju apolitičnim i nedovoljno obaveštenim (“jer imam pametnija posla”) kažu da će izaći na izbore, i glasati, po inerciji, kao i na prošlim izborima. Zašto, ako ste apolitični? “Izbori su poput plaćanja struje i TV pretplate. Kao Bus-plus kartica. Ne volim je, ali moram da je napunim svakog meseca”, reče za “Vreme” profesorka biologije iz jedne beogradske gimnazije. ◀

Zora Drčelić
i Dokumentacioni centar “Vreme”

► trupniportret

piše: Dragan Todorović

Najlepše srpske reklame

Kako su partije ka'no piramidalne banke, rešenje za uspeh izbora je u tome da glasački listići istovremeno budu i Bingo tiketi. Pa ko šta izvuče. Dakle, totalna demokratija i totalna departizacija, kao totalno rešenje za totalni narod. A ako negde zapne, da se više Džarovski

Ovo sa kampanjom, izbornom, braćo i gospođe, tako dobro krenulo da ne bi trebalo ni zaustavljati. Svuda, i na sve čet'ri strane sveta, d'izvinu Demokrate, Pos'o, Investicije i Sigurnost. Svuda, i horizontalno i vertikalno, i po te širine naše zemlje ponosne, poljoprivreda je kičma, mali biznis je šansa, svi imaju plan, svoja "Kobca", svi će raditi od jutra do sutra i čista obraza, partokratija je ružna prošlost, a departizacija svetla budućnost. Sve to, braćo i kamaradi, sve sama Najlepša srpska reklama, d'izvini onaj Šarenica Žika, od koga sam pozajmio ovu sintagmu, naslov sami. A od koga češ crni kukavče, ako ne od najboljeg Srpskog medijskog sina, jer tako kažu svi piplmetri, tako kaže taj šer.

Kako to izgleda, svi vide i vidu, ti koridori ima da se broje do 101, ali da ja pređem na zakeranje i sitno kevtanje, e da bi mi srce ostalo u ritmu i funkciji. Eto i naprimer predsednik Tadić i za svoju Najnoviju evropsku nagradu rek'o da pripada građanima Srbije, niko kaže, hvala, ja velim, veliko hvala Predsedniče! Premijer Mirko jako rek'o da usmeno naredio štednju, pismeni izveštaji vele da Vlada svaki dan trošila, troši, milijardu dinara više nego što sme. Ona Lepa Trivan, i to pre nego što ušla u slastičarnu u Nišu, rešila reši izbore, objavila da samo od građana zavisi hoće li 6. maja odabrati one koji će zemlju gurnuti u rat, ili one koji su za mir i prosperitet. Pogađate, Lepa Trivan je taj Mir i Prosperitet. Toma Vučić Nikolić, ko jedan, pričaju o Poštenju i Promenama. Dinkić Mlađa veli da Prvi stavio potpis na inicijativu Stop stranačkom zapošljavanju. Ivica Dačić, belodano, nova frizura, jopet tera kosu napred, a i farba mu više zift, kao lider koji zna, ili kome to obećato, da od njega sve zavisi, ne priča mnogo, on 'apsi, i on pušta...

Evo malo konkretnije: dole u Niš URS ministar kulture svečano otvorio neku Kulturnu tablu, brat bratu 3x2 m, u centru grada. URS kadar iz Niš, Izvršni direktor Direkcije za izgradnju, se istak'o u selu Donje Vlade, gde svečano pustio u saobraćaj novi most od 7 metara. Evo još konkretnije: u Valjevu gradu vlast objavila publikaciju na cijeli 48 strana, gde nabrojano šta sve urađeno, i zbog zašto se traži podrška građana da se nastavi započeti pos'o. I to uporno, istrajno, i na dobrobit svih građana. Sve potpis'o DS Gradonačelnik, a na nekoliko strana nabrojano gde sve nasut tucanik, i gde sve "montirane svetiljke". Pa piše da u selu Klinci montirano 10 svetiljki, u Njegoševoj ulici 6, na Pantića putu 5, Biokovskoj ulici 3, Robajskoj isto 3, a u Lelekovića ulici 4... Nije nabrojano ono u čemu ova vlast bila najbolja: ko'lko komada je koja partija, u koje javno preduzeće, koju službu gradske uprave, zaposlila svojih lelemuda i leleguzica.

Foto: Tanjug

Ajde najkonkretnije. U poslednje vreme sam angažovan, da i mene pogleda Onaj O'zgo, u projektu BIRN-a (Balkanska regionalna istraživačka mreža), gde na tribinama građani govore da li će, za koga, i zbog zašto glasati na izborima. Obišli smo nekoliko gradova, i ja tu obavezno huškam na realnost, ali, uglavnom čuljim uši, i beležim ono što sam čuo. Od onoga što sam zapamtio da se kaže da ljudi uglavnom razočarani, i to mnogo i totalno. U Vranju nikom nije jasno da su socijalisti,

ma kako se glasalo, uvek na vlasti. Samo menjaju koalicione partnere.

Ali, po onome što sam čuo, nema bojazni po uspeh izbora, CeSID garantuje, ako se izuzmu pojedinci koji će pre pojesti glasački listić nego dati glas bulumenti koja je proćerdala energiju Petog oktobra. Nema više ideologije, ljudi se opredeljuju i glasaće po ličnoj koristi. Za svoj glas očekuju konkretnu protivuslugu. Primetno je i da se učlanjuju u male partije, i to one koje su u koaliciji sa velikima, da bi tako uhvatili prečicu za bilo kakvu, najčešće egzistencijalnu, vajdu i korist. Takvi motivi glasača su u direktnoj konfrontaciji sa javnim zalaganjem partija za obustavom stranačkog zapošljavanja, i samo govore da građani znaju Gde žive.

Potvrda svega se dogodila u Nišu. Isprovociran uvodnim rečima, da se bez partija ne može ni do najprostijeg posla, javio se potpredsednik Niške regije, i po lično iskustvo rek'o da sve tačno, ljudi se u partije učlanjuju zbog ličnog opstanka, čim vide kojoj je partiji pripalo neko preduzeće, eto ih u tu partiju. Niška regija ima dva odbornika, i kako kaz'o Potpredsednik, udali se u URS da ne bi izgubili stranačke prostori. Čim su dobili preduzeće, odma' zaposlili svoje ljude, inače ne bi imali ko sad da im radi u kampanji. Potpredsednik još poverio da mu žena rekla da će sigurno izgubiti izbore, kad pit'o, Zašto ženo, ona odgovorila – Pa onaj tvoj Dinkić priča da nema više partijskog zapošljavanja.

Kad je već tako, kad su partije k'o one Piramidalne banke Jezde i Dafine, i kad valjaju samo osnivači, što će reći leadersko okruženje, gde nekima pripadaju mrvice, a nekima veliko ništa, pobednik izbora bi mog'o bude ko ponudi nešto epohalno. Evo, ne tražim tantijeme, neka se da na znanje da će glasački listići biti i bingo tiketi. Izlaznost će bude rekordna, a svi oni koji izvuku mesto Savetnika, Direktora, Podsekretara, Pomoćnika, Zamenika, što da ne Ministra za Ovo ili Ono, ima budu zadovoljni, a i ostali nema prigovaraju, takva pravila. Bila bi to totalna departizacija. A mi, kao totalni narod, zaslužujemo samo totalna rešenja i totalnu demokratiju. Ako negde zapne, oko te departizacije, da se više onaj menadžer Džarovski, ekspert za sve radnje, kod koga se na fudbalskoj utakmici teralo do 140:0.

Foto: Tanjug

Protesti poljoprivrednika

Nova seljačka klasa

Pojavom nekoliko doista snažnih i dobro organizovanih udruženja seljaka, dogodilo nešto značajno i gotovo iskočilo iz ovde odomaćenog stereotipa "demokratske države" u kojoj sem političkih stranaka niko drugi i nema pravo da se meša u politiku javnih sredstava

U PROTEKLU NEDELJU "zamrznuta" je nova seljačka blokada gradova. Organizovani seljaci su se svojim modernim traktorima nekako probili do Beograda, da Vladi predaju zahtev da se nastavi s politikom subvencionisanja "po hektaru", a ne po količini proizvedene robe, a ministri su ih savetovali da koriste lepo vreme za setvu i otpravili na njive, po sistemu "a sad svi na svoje zadatke".

Obrazlažući svoju novu "naprasnu" predizbornu agrarnu politiku podrške količini proizvedene robe, a ne agrarnoj površini, ministar poljoprivrede Dušan Petrović je istakao da će novi sistem subvencionisanja biti "pravedniji i funkcionalniji", te da bi on trebalo da "poveća poljoprivrednu proizvodnju, izvoz i BDP". Pa zašto se onda ovom najnovijem modelu suprotstavljaju upravo organizovani vojvođanski seljaci, koji upravo najviše povećavaju proizvodnju, koji obezbeđuju najviše robe za izvoz i najviše doprinose povećanju BDP-a? Neki ističu da je u najnovijoj agrarnoj politici reč o predizbornoj "regionalnoj preraspodeli" u korist seljaka iz centralne Srbije, jer je 87 odsto od onih 82.000 registrovanih poljoprivrednika koji su prošle godine dobili premiju od 14.000 dinara

po hektaru – iz Vojvodine. No, taj utisak osporava okolnost da su u "novoj politici" najveće premije za repu i soju, koje se malo ili nimalo ne proizvode južno od Save i Dunava? Treći kažu da je ministru poljoprivrede lakše da se svađa sa seljacima, nego sa vlasnicima prehrambene industrije, koji će za iznos premije sniziti otkupne cene prema tim seljacima i da sa ovogodišnjim porastom volumena premija u dinarima, za blizu 20 odsto, prikrije činjenica da u "svetском novcu" ova država sada ne može da poveća podsticaje poljoprivredi, ma koliko je "poljoprivreda naša svetska šansa" (što je i inače slogan daleko od realnosti)? Svi kažu da je poljoprivreda u Srbiji drugačija od poljoprivrede u Evropskoj uniji, u kojoj vlada sistem podsticaja "po hektaru", pa se otuda na "evropskom putu Srbije" donosi suprotna mera, koja treba da nas dovede do evropske produktivnosti!?

Ne ulazeći u složeno i tugaljivo pitanje: koji sistem subvencionisanja je ekonomski bolji za Srbiju, a koji više jača moć Vlade i industrijalaca, a slabi uticaj seljaka na agrarno tržište, moramo uočiti da se na našoj javnoj sceni, pojavom nekoliko doista snažnih i dobro organizovanih udruženja seljaka, dogodilo nešto

značajno i gotovo iskočilo iz ovde odomaćenog stereotipa "demokratske države" u kojoj sem političkih stranaka niko drugi i nema pravo da se meša u veliku politiku, a naročito u politiku upotrebe javnih sredstava, pogotovu u domenu korišćenja državnog budžeta. U najkraćem, stiče se utisak da se rađa jedna seljačka interesna grupacija koja je dovoljno ekonomski snažna i samostalna – da je u stanju da artikulise neki materijalni (pa i politički) interes nekada gotovo amorfne seljačke mase, u koju su se u srpskoj istoriji klele sve narodnjačke i demagoške stranke, da bi je istovremeno u okviru "realne politike" ponižavale, pljačkale, ignorisale. I tokom 19. veka, i tokom celog 20. veka, pa i u prvoj dekad 21. veka.

Postavlja se dakle pitanje da li će na javnu scenu Srbije hrupiti i neki organizovani "kulaci", koje nije moguće lako uvući u neku *ad hoc* koaliciju za vlast, podmititi nekim sinekurama i diplomatskim nameštenjima, uceniti nekim "policijskim fiokama" ili demonizovati pred građanstvom preko medija? Pokušajmo otuda, pre stručnih politikologa i sociologa, da postavimo samo nekoliko hipoteza od kojih bi moguće trebalo početi u traganje za odgovorom na pitanje:

da li su asocijacije seljaka nova politička snaga u Srbiji i da li će ih slediti neke druge interesne grupe, poput industrijalaca, trgovaca, građevinaca?

Na “prethodno pitanje” – zašto su se pojavili “organizovani moderni seljaci” na društvenoj sceni, indirektno smo već odgovorili. Naime, u društvenom životu Srbije, caruju političke stranke koje su “svaštarskog tipa” – i po socijalnoj bazi na koju se oslanjaju i po programskim ciljevima koje ističu. Neko još stroži bi kritički primetio da se te stranke pod paravanom “nacionalnog interesa” zapravo bave samo sobom, a ne realnim društvenim problemima, pogotovu problemima određenih socijalnih grupa, da ne kažemo klasa. Čak se većina samodefiniše kao da pripada “državotvornim strankama” (ma šta to značilo), dok bi ostale, valjda trebalo shvatiti kao cehovske, manjinske, regionalne, lokalne, “specijalizovane” ili već tako nekako.

Na “potpitanje” – zašto su upravo organizovani seljaci prvi ugrozili “stranački monopol” na politiku, još je lakše odgovoriti. Oni su se pojavili upravo zbog toga što su selo i poljoprivreda već dugo, dugo vremena u najgorom položaju u primarnoj raspodeli, pa ih tuče ne samo objektivno sporiji tehnološki razvoj u ovoj oblasti, nego dodatno i raspored društvene moći, koji je u Srbiji duže od sto godina lavovski podeljen u korist onih koji zarađuju hleb bez motike. A to što su “organizovani kulaci” najjači u Vojvodini signalizira i dodatni zaključak da su regionalni ekonomski interesi te pokrajine (da o političkim i ne govorim) odavno u zapečku zapečka vlasti u Srbiji. Neko će reći da je Demokratska stranka, za koju glasa ubedljivo najviše ljudi koji žive u Vojvodini, prirodni “zaštitnik” tih interesa, ali i sama činjenica da se Vlada Vojvodine, koju vodi upravo Demokratska stranka, nije usudila da zauzme bilo kakav stav o “pobuni paora” upućuje na zaključak da ni ta stranka nije baš “protočna” za sve interese njenih glasača ili da Vlada Vojvodine nema nikakve “ustavne ingerencije” u oblasti koja daje 20 odsto BDP-a Vojvodine.

Na kraju, postavlja se i pitanje može li moderna Srbija dozvoliti da osnovni metod političkog uticaja bude blokiranje drumova, pruga, mostova i gradova – bilo da su u pitanju ratni obveznici ili dobrovoljci, oružari ili seljaci – i kako politiku vratiti u tradicionalne demokratske institucije u kojima se odvija politička debata (parlament, klubove, štampu itd.)? Pa, tamo gde se politika odvija na ulicama, očigledno nešto nije u redu u institucijama. ◀

Dimitrije Boarov

Tako su govorili ministri

Dugo putovanje ukrug

POLJOPRIVREDNI KREDITI: Ivana Dulić-Marković

Foto: A. Andić

100 EURA PO HEKTARU: Slobodan Milosavljević

Foto: A. Andić

U poslednjih 12 godina, od kako je Srbija zvanično u tranziciji, probani su svi poznati modeli subvencionisanja poljoprivrednika iz državnog budžeta: premiranje “po predatoj kili”, potom kreditiranje tekuće proizvodnje po povlašćenim kamatama i nepovratnog učešća u investicionim ulaganjima, pa direktnog plaćanja “po hektaru”, da bi pre nedelju-dve ponovo bile uvedene premije

STRATEGIJOM O RAZVOJU poljoprivrede, koja je usvojena u vreme mandata dr Ivane Dulić-Marković, predviđeno je bilo da se tokom približavanja Evropskoj uniji postepeno ukidaju premije koje “idu naru ku samo otkupljivačima poljoprivrednih proizvoda”, a da se do priključenja Uniji i prelaska na direktna plaćanja po hektaru, koja su po njenom mišljenju “dobra samo za veleposednike”, podrška poljoprivrednim domaćinstvima pruži kroz kredite sa povlašćenim kamatama. U tu svrhu oformljen je Kreditni fond sa početnim ulogom od 50 miliona evra, koji bi se, prema planu, svake godine dopunjavao sa još toliko novca, sve dok ne dostigne milijardu evra.

“U Strategiji nedvosmisleno piše da želimo da se priključimo Evropskoj uniji i da što pre pristupimo Svetskoj trgovinskoj organizaciji, da želimo da naša poljoprivreda bude konkurentna ali da ▶

Поштовани грађани,
обавештавамо вас да је успостављен

ЈЕДИНСТВЕНИ БИРАЧКИ СПИСАК

као електронска база података

Молимо вас да у наредном периоду проверите
да ли сте уписани у бирачки списак и то

**СЛАЊЕМ БЕСПЛАТНЕ
СМС ПОРУКЕ НА БРОЈ 2202**

у којој ћете унети: **Izbori_vas_jedinstveni_maticni_broj**

или путем интернета, приступом на портал
www.drzavnauprava.gov.rs

**МОГУЋНОСТ ДА ГЛАСАТЕ
НА РЕПУБЛИЧКИМ ИЗБОРИМА
ВАН МЕСТА ПРЕБИВАЛИШТА**
можете остварити тако што ћете се
обратити Општинској управи на чијој
територији желите да гласате.

Република Србија
Министарство за људска и мањинска права,
државну управу и локалну самоуправу

pritom sprovedemo mere za unapređenje sela i vodimo računa o ruralnom razvoju, a ne samo o ekonomskoj isplativosti poljoprivrede. Cilj primene Strategije je, dakle, konkurentan poljoprivredni proizvod koji može da se plasira na tržište Evropske unije, ali ne tek kada budemo tamo, nego već sada. Da bi se to ostvarilo, moraju da se donesu određeni zakoni, na primer onaj o skladišnicama i robnim zapisima, da se organizuju institucije, da napravimo mehanizme koji će uticati na tržište”, rekla je dr Ivana Dulić-Marković u intervjuu za “Vreme” pre sedam godina.

Novi ministar poljoprivrede Slobodan Milosavljević, postavljen posle izbora 2007. godine, u skladu sa predizbornim obećanjima uveo je direktno plaćanje – 100 evra po hektaru. “Suština je da se dobiju što je moguće veće kvote i što veći prostor za plasman naših poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, a bez dramatičnog rasta izvoza srpska poljoprivreda nema šanse da održi ni prostu reprodukciju, a kamoli da se nosi sa konkurencijom. To je, praktično, nastavak priče koja je u prethodnom periodu pristojno vođena, čak rekao bih i više od toga”, rekao je u intervjuu za Vreme dr Slobodan Milosavljević krajem juna 2007. godine. “Nema nijedne države u Evropi koja ne pomaže svoju poljoprivredu u nekom modalitetu.

Svako ko misli da poljoprivreda može bez pomoći države, ozbiljno greši. U Hrvatskoj, na primer, poljoprivrednici dobijaju 200 evra po hektaru, u evropskim zemljama 300 evra. Kako će naši poljoprivrednici da budu konkurentni kad ne dobijaju ništa: i ovi ovde moraju da plate đubrivo kao oni tamo, mora da kupe isti traktor koji troši isto gorivo. Bez ikakve dileme sam da davanja poljoprivrednicima iz budžeta moraju da postoje i da moraju da rastu. Ove godine će registrovana poljoprivredna gazdinstva biti subvencionisana sa 100 evra po hektaru. Neće, međutim, svi dobiti isto: reč je o proseku.” Na pitanje da li će biti dovoljno novca, odgovorio je da prošlogodišnji budžet nije izvršen u potpunosti i kad se sabere razlika između namenjenog i realizovanog prošle godine sa ovim povećanjem, dobija se značajan rezultat. “U svakom slučaju, obezbedili smo pristojan iznos: sve što smo zacrtali, možemo i da ostvarimo.”

140 EURA PO HEKTARU: Saša Dragin Foto: M. Milenković

SUBVENCIJA PO PRINOSU: Dušan Petrović Foto: Tanjug

Godinu dana kasnije, opet u skladu sa predizbornim obećanjima, “naknada” po hektaru je povećana na 140 evra, ali samo za one poljoprivrednike koji redovno uplaćuju penziju i zdravstvene doprinose. “Ne mogu da kažem da sam zadovoljan budžetom za ovu godinu: znatno je manji nego prošlogodišnji, koji je, opet, bio manji nego onaj prethodni. Otežavajuća okolnost je što se zbog prilično

loše agrarne politike, loše definisanih uredbi, nestručno vođenog posla, nagomilao veliki dug prema poljoprivrednicima. Prošle godine je napravljen ‘minus’ od 12,5 milijardi dinara u agrarnom budžetu i mi smo uspeali da ispeglamo veći deo tog minusa. U poređenju sa ovogodišnjim budžetom to su značajna sredstva”, rekao je dr Saša Dragin u intervjuu za “Vreme”, pre nešto više od tri godine. “Ono što pokušavamo sada da uradimo jeste da skratimo bukvalno sve troškove: faktički, 90 odsto budžeta poljoprivrede su subvencije, sve ostalo je samo 10 odsto. Ne verujem da je tako ikada bilo.”

Poslednjom vladinom Uredbom vraćeno je premiranje proizvodnje ratarskih kultura, a kao uslov da se dobije novac iz budžeta više se ne pominje PIO fond. “Poljoprivredna politika mora da bude prilagođena životu. U životu postoje i mali i veliki proizvođači, a pomoć države moraju da imaju sve vrste proizvodnje, naravno, prema novcu kojim se raspolaže. Sistem je ranije stimulisao ograničen broj gazdinstava”, objasnio je u intervjuu za “Danas” Dušan Petrović, aktuelni ministar poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede. “Ima istine da je nekoliko puta menjana politika podsticaja, ali moramo da imamo na umu da se i vreme i uslovi menjaju. Kada je 2007. počelo davanje od 100 evra za hektar, ekonomski ambijent bio je sasvim drugačiji, ali je i u budžetu te godine bilo više novca i mogao je to davanje da izdrži. Ali, mi smo došli u jesen 2008. kada je kriza ‘istanjila’ državnu kasu i taj sistem je počeo da se ograničava. Na primer, uslov za korišćenje subvencija bio je uplaćen doprinos za penzijsko osiguranje, pa je od nekoliko stotina hiljada gazdinstava sistem prošle godine spao na nešto iznad 80.000 korisnika. Jedno od pitanja je koliko bi i to bilo održivo, jer smo sa 12 milijardi za

te namene došli do 15, a da se pritom prinosi po hektaru nisu uvećali i daleko su ispod naših mogućnosti. Dakle, sada smo prilagodili mere onome što budžet može u ovom trenutku, a to je za trećinu više no prošle godine, ali ipak očekujem masovan ulazak gazdinstava u sistem, jer sada imaju motiv da što više proizvedu kako bi dobili više podsticaja.”

Zoran Majdin

Ima li Miškovića u av

Prema informacijama koje su došle do redakcije “Vremena”, potencijalni novi vlasnici nisu oduševljeni mogućnošću da u osnivački kapital nove kompanije uđe i ugovor sa Erbasom, odnosno obaveza da se nabave avioni evropskog konzorcijuma. Kako stvari stoje, izgleda da biznismeni viđeni kao suvlasnici srpske avio-kompanije sa više entuzijazma gledaju preko okeana nego u Tuluz

Na fotografiji koju je Ministarstvo za infrastrukturu i energetiku objavilo uz saopštenje sa sastanka ministra Milutina Mrkonjića i ambasadora Francuske Fransa Ksavierja Denioa početkom februara, pažljivijim posmatračima verovatno je upala u oči maketa aviona erbas na stolu ispred ministra. Aviončić u bojama evropskog konzorcijuma našao se taman nekako u liniji pogleda s portreta Slobodana Miloševića na zidu i objektiva foto-aparata. Nekome je ta situacija sa jednom slikom i jednim plastičnim modelom verovatno pobudila sećanje na 1998. godinu kada je pokojni Milošević, kažu, rekao pokojnom Žiki Petroviću, direktoru JAT-a: “Idi u Tuluz i kupuj.”

Od tada je ugovorom zarobljeno nekih 23 miliona dolara avansa koji je uplaćen za avione. Ukupna vrednost ugovora je 580 miliona. Sa druge strane, od kompanije Erbas se moglo nezvanično – zvanično je poslovna tajna – čuti da je ugovor “standardan, tipski, kakav potpisuju i druge avio-kompanije” uz ogradu da su cene “bile takve kakve su, jer ih je diktiralo tržište”, čitaj brzina kojom je trebalo kupiti avione pre konferencije u Rambujeu.

Bez obzira na činjenicu da je nedavno isporučio avion sa serijskim brojem 5000 iz porodice srednjoprugaša A319/320/321 od do sada preko 8000 poručenih, evropski proizvođač vrlo rado bi da se u floti srpske avio-kompanije, ma kakva i čija ona bila, nađu avioni sa njegovim logom na trupu. Kao i američki Boeing, čiji su predstavnici takođe hladnih februarских dana ove godine posetili kabinet ministra Mrkonjića, ili možda Suhoj čiji je super džet 100 odjednom istovremeno postao interesantan za srpska sredstva informisanja.

VIDI GDE JE RUKA: Miroslav Mišković i Miodrag Kostić Foto: N. Milošević

PISMENO I USMENO: Opisana situacija sa slikom na zidu i maketom na stolu u drugoj polovini ovogodišnjeg marta dobija na težini. U pomalo neočekivanom maniru za proizvođača aviona, skoro pa u formi otvorenog pisma ili čak javnog upozorenja Vladi Srbije, 22. marta je distribuirano saopštenje za javnost “kompanije Vision Technologies, zvaničnog zastupnika Airbusa za Srbiju”. U saopštenju se navodi kako je Erbas spreman da napravi dogovor koji bi bio mnogo povoljniji za Jat ervejz i Srbiju u pogledu cene, broja aviona, isporuke i finansiranja uz konstataciju da “nažalost, do danas nije došlo do početka pregovora... mada je sa Airbusove strane pismeno davana inicijativa” i da se “Airbus odlučio da 30. marta prestane sa daljim pokušajima rešavanja tog problema”. Evropski proizvođač svoja prava u tom slučaju zatražio bi pravnim putem, međunarodnom arbitražom. Poslednji oblik pomenu tog “povoljnijeg dogovora” uključuje isporuku četiri umesto osam aviona i to A320 (malo

veći od prvobitnih A319), a sve na osnovu kontaktata sa menadžmentom srpske avio-kompanije sa kojim tvrde da imaju više nego dobru komunikaciju.

Dobra komunikacija nije nešto što spaja evropski konzorcijum i mesto na kome se donosi odluka o svemu što je u vlasništvu države, Vladu Srbije. Ako je verovati prvim, nisu dobili odgovor na ni manje ni više nego 11 pošiljki poslatih na adresu ovih drugih. Erbas je, čini se, najviše kivan na radnu grupu na čijem je čelu Miodrag Miljković, državni sekretar u Ministarstvu za infrastrukturu zadužen za vazdušni saobraćaj tj. sa zadatkom da se bavi ovim ugovorom. Istini za volju, na sajmu avijacije u Franborou 2010. godine tadašnji direktor Jat ervejza Srđan Radovanović potpisao je sa Erbasom pismo o namerama koje je ostalo upravo onakvo kako mu naziv kaže – pismo o namerama. Bez realizacije tih namera, Erbas je pripremio, čini se, jakim adutima: kako stvari stoje, skoro sigurno i prilično brzo po podnošenju

Avionu?

zahteva može očekivati arbitražu pred nadležnom institucijom koja je u Francuskoj.

Pojednostavljeno rečeno, zadržava onomad uplaćenih 23,5 miliona dolara uz obaveze države Srbije da plati penale od približno isto toliko. Zašto baš sad (kad, je li, samo što nije, ovog puta sigurno, rešena budućnost srpske avio-kompanije), pokazaće vreme. Manje zanimljiv, ali sasvim validan odgovor je da je Erbasu 14 godina čekanja i zavlacenja od strane Srbije ipak malo mnogo i da su rešili da “očiste” tih spornih 580 miliona dolara koji se vuku po bilansima iz godine u godinu.

Nije na odmet pomenuti i relativno diskretne informacije o aktivnostima Boinga po pitanju srpskog tržišta a sve u iščekivanju šta će biti sa domaćom avio-kompanijom – pod “diskretno” se ne misli na slikanje resornog ministra sa Rajanom Rubenštajnom, direktorom prodaje za ovaj deo sveta. U vreme pisanja ovog teksta, moglo se saznati kako je iz kabineta premijera Cvetkovića odgovor Erbasu upućen u petak 30. marta, ali “ništa konkretno nije rečeno”. Kupljeno je još malo vremena i stvar je prebačena na novu vladu i budućeg vlasnika. “Večernje novosti” prenose da je Vlada Srbije informisala Erbas kako se “saradnja sa ovom kompanijom ne dovodi u pitanje” i o namerama za pronalaženje strateškog partnera “kome treba dati šansu da se odredi po pitanju ugovora”. Diplomatijskom na diplomaciju, Erbas je takođe potvrdio kako “očekuje nastavak pregovora o isporuci letelica srpskoj avio-kompaniji”.

LICITIRANJE I DOGOVARANJE: Posle dva neuspela tendera za privatizaciju, odnosno “traženja strateškog partnera”, jednog 2008. i jednog protekle godine, najnovija varijanta planiranog izlaza iz spirale zaduživanja i

Nastao na dan šale

U okolnostima koje iz današnje perspektive izgledaju idilično, čak i utopijski, ovih dana bi iz hangara Jat tehnike sa farbanja u posebne jubilarne boje izašao savremeni putnički avion, najvećerovatnije dvomotorac sa nekih 150 do 170 sedišta. Sve to pred dragim gostima, partnerima, nasmejanim radnicima i predstavnicima medija. Za ovaj imaginarni scenario prilično je nebitno da li se veliki natpis poput “65 godina od prvog leta JAT – 85 godina vazdušnog saobraćaja u Srbiji” ili sličan presijava na oplati nekog Erbasovog ili Boingovog proizvoda, on će nažalost ostati imaginaran i ovog prvog aprila, dana koji se obeležava ne samo kao svetski dan šale već i kao dan kada je 1947. godine tada novoformirano preduzeće “Jugoslovenski aerotransport” prvi put prevezlo putnike pod tim nazivom, između Beograda i Ljubljane, avionom “daglas dakota”.

Investitori

U medijskom spinu nastalom po izjavi ministra Mrkonjića o “domaćim investitorima” zavrtila su se imena Miroslava Miškovića, vlasnika Delta holdinga, Miodraga Kostića, vlasnika MK grupe, Miroslava Bogičevića, vlasnika Farmakoma, Gorana Perčevića, vlasnika Interkomerca, ali i Željka Mitrovića, vlasnika Pinka, kao nezainteresovanog za projekat. Zanimljivo je da se od navedenih jedino Mitrović bavi avio-biznisom; naime, deo ružičaste imperije je i čarter avio-kompanija Er Pink (Air Pink) čija je specijalnost individualni zakup aviona, odnosno poslovni letovi – u Srbiji odomaćenog naziva VIP. Delta je imala pokušaj izleta u poslove avio-saobraćaja, kada je 2005. godine planirala da startuje sa prvom srpskom niskotarifnom avio-kompanijom Er maksi (Air Maxi) u saradnji sa Aviogeneksom, ali je posle nekoliko meseci odustala od projekta. Dodatnu konfuziju uneo je i sam ministar Mrkonjić informacijom “da su za formiranje nove avio-kompanije u Srbiji zainteresovana još dva potencijalna strateška partnera”.

Stanislav Novaković, specijalista za vazduhoplovno pravo

Ministar niti zna niti ga zanima

Zašto nijedan pokušaj privatizacije/pronađenja strateškog partnera nije uspeo, da li je bilo realnog interesovanja za Jat ervejs?

O privatizaciji i pronalazenju strateškog partnera razgovaralo se na nivou dnevne politike, *ad-hoc* i trenutnih političkih ciljeva. Jat ervejs je ozbiljan sistem, sa ozbiljnom mrežom linija i veoma razvijenom mrežom predstavništava po svetu, sa priznatim i poznatim letaćkim, ali i logističkim kadrom, a najbitnije je da je Jat nosilac prava svojine nad komercijalnim pravima. Nije isto privatizovati ovakav sistem, sa jedne strane, ili mu pronaći strateškog partnera, sa druge strane. To su dve različite koncepcije, dva različita pravca i pristupa, što, logično, implicira različite polazne osnove i u krajnjoj liniji različite pravne posledice. Interesa na realnim osnovama nije bilo, ako pod realnim osnovama podrazumevamo tržišni koncept.

Od svih do sada pominjanih slučajeva, koja ponuda, odnosno čije interesovanje je bilo potencijalno najpovoljnije za Jat ervejs?

Možda je od svih ovih nabrojanih slučajeva najprihvatljivija bila ponuda Er Indije, koja je imala realan interes da, kao kompanija države sa rapidnim razvojem vazdušnog saobraćaja, učestvuje kao strateški partner Jata. Jer, kud ćete bolje od činjenice da je ta kompanija trebalo pre svega da vrši obuku svojih kadeta u Jatovoj pilotskoj akademiji, da svoj saobraćaj prema evropskim tačkama razvija zajedno sa Jatom, gde bi Jat imao mogućnosti da izvrši nabavku nove flote, kao i niz pogodnosti koje bi proizašle iz jednog takvog poslovnog odnosa. Od navedenog je samo školovana jedna ili dve generacije kadeta u Vršcu i tada se od svega toga odustalo kao da ničega nije ni bilo... Prestalo se sa jednom koncepcijom koja je bila realna, malo se zastalo i krenulo se u drugu koncepciju, a to je bio Aeroflot. Jat je kap u moru u odnosu na Aeroflot i moram priznati, da mi nikada nije bio jasan ekonomski i tržišni interes Aeroflota da kupi 51 odsto Jata. Više mi se cela ta koncepcija vezuje za privredni aranžman Srbije sa Rusijom koja je bila inicirana prodajom NIS-a, ali kod Jata se brzo od svega odustalo.

Kako komentarišete najave vezane za domaću avio-kompaniju koje dolaze iz resornog ministarstva, konkretno ideju o osnivanju "novog" nacionalnog avio-prevozioca?

Te priče dolaze od čoveka koji o avio-kompanijama, civilnom vazduhoplovstvu, erlajn menadžmentu i erlajn biznisu apsolutno nema ni elementarnog znanja, a kamoli nešto više. Nažalost, njega kao resornog ministra Jat ervejs kao avio-prevoznik uopšte ne zanima, osim u dnevno-političkim izjavama i kupovini vremena. Zašto bi država osnivala novog avio-prevozioca kad već ima postojećeg? Ako je postojećeg avio-prevozioca dovela u stanje u kakvom je sada, znači da država nije sposobna da upravlja avio-prevoziocem, što znači da bi i tog novog avio-prevozioca najverovatnije upropastila... Logičan sled zaključivanja.

državnog pokrivanja dugova za Jat ervejs uključuje osnivanje "nove avio-kompanije uz pomoć ljudi iz privrede". Ministar Mrkonjić, koji je poznat po efikasnoj realizaciji (pa mu je i ime na Tviteru *mrkapreroka*), izrazio je u drugoj polovini januara očekivanje kako će "sve biti rešeno u toku od mesec dana, a najkasnije do kraja mandata ove vlade". Dva meseca kasnije, o novoj srpskoj avio-kompaniji, investitorima i planu poslovanja uglavnom se licitira u medijima. Rečeno je: "želimo da pronađemo strateškog partnera, ili da to uradimo sa našim privrednicima. To znači da je Srbija odlučna u nameri da sačuva nacionalnu kompaniju." To možda dobro zvuči u izornoj kampanji, ali i dalje ne ukazuje na nešto konkretno.

TADIĆ KAO KUM: Prema poslednjoj varijanti raspleta srpskog avio-kola čiji nagoveštaji dolaze iz Vlade Srbije (tj. "dobro obaveštenih izvora" da bi uverljivije zvučalo, a prenosi blog *tangosix* pa zatim i mediji, svako dodajući svoje), nova avio-kompanija bila bi u nominalno većinskom vlasništvu države u iznosu 50 odsto kapitala + 1 deonica, dok su za ostalih 50 odsto, ukupno 25 miliona evra, najzainteresovaniji Delta i MK grupa, ali i Farmakom. Od države se, naravno, očekuje imovina, pokretna i nepokretna (ostala od Jat ervejsa). Kao jedan od glavnih aduta uspešnosti ovakvog pristupa je ideja investitora, potvrđena i "Vremenu", da se za vođenje nove srpske avio-kompanije angažuje direktor na međunarodnom konkursu. Sa osnivačkim kapitalom od 50 miliona evra, ne deluje nimalo naivno da onih 23 miliona dolara zarobljenih u Erbasu ulazi u imovinu nove avio-kompanije – uz obavezu da se finalizuje (izmenjeni) ugovor – ili ostaje državi da se snalazi sa njim (čitaj: ostaje bez depozita i plaća penale). Prema informacijama koje su došle do redakcije "Vremena", potencijalni novi vlasnici nisu oduševljeni mogućnošću da u osnivački kapital nove kompanije uđe i ugovor sa Erbasom, odnosno obaveza da se nabave avioni evropskog konzorcijuma. Niko ne spori da su novi avioni potrebni za pokušaj profitabilnog poslovanja; kako stvari stoje, izgleda da biznismeni viđeni kao suvlasnici srpske avio-kompanije sa više entuzijazma gledaju preko okeana nego u Tuluz, konkretno preliminaru ponudu iznajmljivanja polovnih (oko 7 godina starosti) boinga koju su im, po izvorima "Vremena", predstavili, uz diskretno posredovanje predstavnika američke ambasade, proizvođači aviona.

Planova za srpsku avio-kompaniju – bilo da

Aeroput i ratna šteta

Pravnik Stanislav Novaković skreće pažnju na potencijalne imovinsko-pravne koristi od oživljavanja predratnog Aeroputa, prethodnika današnjeg Jat ervejza: "Srbija je možda i zanemarila rad svoje vazduhoplovne industrije, a posebno svog avio-prevozioca, te nije na odmet podsetiti da je posle aprilskog rata 1941. godine, Aeroput zvanično popisao svu pričinjenu štetu i podneo tužbu nadležnom sudu. Brojka je impozantna i bez kamata. Možda Vladi Srbije nije nebitan podatak da je državni ideo u Aeroputu takođe bio impozantan. Ponovno pokretanje ove kompanije, koja je bila dika i ponos prve Jugoslavije i koja nema balast dugovanja, nego perspektivu potraživanja sredstava od onih koji su je oštetili, od Nemačke, projekat je koji ne bi trebalo olako odbaciti."

je u pitanju neki restrukturirani Jat ervejz ili neka nova avio-kompanija istog, sličnog ili različitog imena – nije ni do sada manjkalo; ono što je čini se nedostajalo uvek je stvarna rešenost – neko bi rekao i sposobnost za realizaciju istih. Poslednji pokušaj – ili "pokušaj" – bio je krajem prošle godine kada je, na produženom javnom pozivu, tendersku dokumentaciju ot kupio samo Baltik eviješ sistem, ali se brže-bolje povukao kad je upao u svoje probleme, prethodno ojađivši letonsku nacionalnu kompaniju. U svetlu opšteg srpsko-ruskog pijateljstva oči javnosti bile su uprte i u Aeroflot kao spasioaca Jat ervejza. Tadašnji ministar infrastrukture Velimir Ilić, u maju 2007, izjavljivao

je kako su (iz Aeroflota) "ponudili da zadrže sve radnike, otplate dugove, kupe nove avione i od Jata naprave jednu od vodećih avio-kompanija u jugoistočnoj Evropi". Izvor "Vremena" iz menadžmenta srpske avio-kompanije tvrdi da su Rusi bili u stvari zainteresovani za aerodrom, koji nije ni bio na prodaju, a za nacionalnu avio-kompaniju "možda usput u okviru cele priče". Oformljena je radna grupa, održavani su sastanci, ali posao nije sklopljen. Kao potencijalan "siguran" strateški partner pominjan je i Turkiš erlajns, ranije i Er Indija, koja je bila "specifična priča jer su joj bili potrebni prvenstveno piloti". Svo to vreme Jat ervejz posluje neprofitabilno (prošle godine sa gubitkom od

32 miliona evra, 2010. – 20 miliona, 2009. – 26 miliona), čekajući *deux ex machina*. Pomogla sigurno nije ni liberalizacija tržišta i dolazak niskotarifnih prevoznika (što reče svojevrmeno sagovornik iz Jat ervejza, "em odvlače putnike, em ti putnici odnose devize iz države, a u Srbiju dolaze samo *bekpekeri* koji slabo troše"), a ni prilično frekventno smenjivanje rukovodećih kadrova, postavljanih najčešće kao deo međustranačkih nagodbi i to tako da imaju vrlo malo slobode da nešto radikalno urade, sve i da hoće. Verovatno u ovom poslednjem leži razlog za ideju ljudi viđenih kao budući vlasnici angažovanja stranca na mestu direktora. Jer, kako kažu u avio-biznisu, "putnici neće sami da uđu u avione, neko treba da ih dovede", a to radi menadžment kompanije, konkretno komercijala.

Da li zbog pritiska Erbasa, blizine izbora ili već hronične neodlučnosti vlasnika ili svih faktora, Jat ervejz izbegao je izgleda za dlaku da mu na rođendan bude otpevano opelo, uz dobrodošlicu avio-kompaniji sa pridevom *Serbian* u nazivu, za šta se, kako saznajemo, kao kum ponudio Boris Tadić.

Igor Salinger

TELEFONI DONOSE VIŠE OD TEHNIKE

Ugovorna obaveza 24 meseca. Ponuda važi dok imamo telefona. Facebook promocija važi za sve mts: korisnike do 30. juna 2012.

**Sony Ericsson
Xperia™ Arc S**
1 dinar uz Mix 3500

**Motorola
Motoluxe**
1 dinar uz Mix 2300

**Motorola
RAZR**
1 dinar uz Mix 3500

**LG P990
Optimus 2X**
1 dinar uz Mix Net XL

postpaid

Nova mts: ponuda telefona!

Izaberite telefon iz široke mts: ponude po ceni već od 1 dinar.

imate prijatelje!

www.mts.telekom.rs

Korisnički servis 064/789

<https://webshop.telekom.rs/>

mts

Besplatno
0.facebook.com

webshop

Tribina: Diplome i tržište rada

Kako kapitalizovati znanje

Stopa nezaposlenosti u Srbiji iznosi 23,7 odsto, a nemamo ni Nacionalni okvir kvalifikacija zbog kog desetne hiljada ljudi nije vidljivo na tržištu rada. Implementacija Bolonje se čitavu deceniju odvija otežano. Kriza pogađa privredu, ali se paralelno sa tim, poslodavci žale na teškoće u pronalaženju stručnih kadrova. Kako se snaći na tržištu rada po izlasku iz sistema obrazovanja tema je tribine koju su organizovali “Vreme” i Fondacija “Konrad Adenauer”

Izlazak na tržište rada i traženje posla, nakon okončanja školovanja, bilo da je reč o visokom ili srednjem obrazovanju, prelomni je trenutak za mladog čoveka. Nakon najmanje dvanaest godina u sistemu obrazovanja, a ponekad i čak dve decenije, izlazak na tržište rada predstavlja trenutak kada godine, trud, rad, a često i novac uloženi u obrazovanje treba kapitalizovati. Međutim, ni u naprednijim, uređenijim i srećnijim zemljama na ovom polju ne ide sve glatko, a kamoli u Srbiji, koja je prethodnu godinu okončala sa stopom nezaposlenosti od rekordnih 23,7 odsto. Dodajmo tome da naša zemlja nema Nacionalni okvir kvalifikacija, dokument bez kog poslodavci ne prepoznaju oko 60.000 ljudi na tržištu rada (videti: “Vreme” br. 1105, 8. mart 2012), da nam je prolaznost na PISA testovima koji proveravaju sposobnost primene stečenih znanja vrlo loša, da je znanje koje se stiče u našem obrazovnom sistemu uglavnom teorijsko... Uz to, privreda se još nije ljudski oporavila od propasti devedesetih, a

već je stigla nova kriza, mala i srednja preduzeća u koja su polagane velike nade svakog dana nestaju pod teretom ogromnih nameta. Dakle, snaći se na tržištu rada nije nimalo lako. Kako na taj problem gledaju ključni akteri na ovom polju, moglo se čuti na tribini “Diplome i tržište rada”, koju su 28. marta, na Fakultetu političkih nauka, organizovali nedeljnik “Vreme” i Fondacija “Konrad Adenauer” iz Beograda.

U pozdravnoj reči, dekan Fakulteta političkih nauka Ilija Vujačić istakao je značaj uspostavljanja veze između univerziteta i tržišta rada i rekao da je neophodno da studenti nauče da svoje diplome pretvore u položaj za napredak u radu. Direktor Fondacije “Konrad Adenauer” u Beogradu, Henri Bone, rekao je da slične diskusije na ovu temu postoje i u Nemačkoj i pozvao studente da uzmu učešće u ovoj raspravi, te da učesnici u dijalogu ne budu samo univerziteti i privredne strukture. On se naročito osvrnuo na potrebu za sticanjem praktičnih znanja i veština u procesu obrazovanja, dodavši

da je ono što mladima u Nemačkoj pomaže da shvate čime žele da se bave zapravo velika zastupljenost prakse u toku obrazovanja: “Sada, kada je Srbija integrisana u evropski sistem obrazovanja, važnije je nego ikada da iskoristimo sve mogućnosti koje nam se nude, stipendije, prakse u inostranstvu i sve drugo što nam je na raspolaganju”, poručio je Bone studentima.

Zoran Kostić, pomoćnik ministra prosvete, rekao je da razvoj obrazovanja ima smisla samo ako su u njega ugrađeni privredni i društveni rast, zato je važno obezbediti jednake šanse za sve, te da država mora da osigura osnovno i srednje obrazovanje, besplatne udžbenike, jer jedino tako možemo postići demokratsku stabilnost i sposobnost društva za evropske integracije. Pomoćnik ministra ukazao je na teškoće u usklađivanju obrazovanja i tržišta rada koje imaju zemlje u tranziciji, koje su posledica toga što tržište rada još uvek nije definisano i formirano, već je u procesu transformacije. Prema Kostićevom mišljenju,

UČESNICI TRIBINE: Nevenka Žarkić Joksimović, Zoran Kostić, Miša Živić, Mihael Šmit i Veljko Janjić POLOŽAJ ZA NAPREDAK: Ilija Vujačić (dole)

Foto: M. Milenković

Srbija raspolaže stručnom i kvalifikovanom radnom snagom: "Jedan Panasonic ne bi došao u Svilajnac da tamo nema dovoljno kvalifikovanih radnika, niti bi Fijat došao u Kragujevac da nema dobrih i stručnih kadrova." Osvrnuvši se na one koji negativno ocenjuju stručnost domaćih kadrova, Kostić je rekao da oni sa jedne strane imaju pritužbe na kvalitet, a sa druge strane ističu sve veći odliv mozgova. Po njemu, to je protivrečnost, jer ispada da naši kadrovi nisu dovoljno dobri za domaće poslodavce, a da su u inostranstvu daleko uspešniji i cenjeniji.

O saradnji univerziteta i privrede govorila je Nevenka Žarkić-Joksimović, prorektorka za finansije Univerziteta u Beogradu. Ona je skrenula pažnju na to da Univerzitet u Beogradu ima Centar za razvoj karijere, čija je uloga dvostruka: da poveže fakultete sa kompanijama i organizacijama kao potencijalnim mestima gde studenti mogu da obave praksu. Sa druge strane, upravo od Centra, poslodavci mogu da

traže određeni profil kadrova. "Međutim, ne mislim da to funkcioniše na najbolji način", rekla je Joksimovićeva: "Bojim se da studenti nisu prepoznali Centar kao mesto koje može da im obezbedi to iskustvo, a trebalo bi da imaju proaktivan stav, jer prema našem dosadašnjem iskustvu, oko trećina studenata našla je zaposlenje baš u organizacijama u kojima su bili na praksi." Ona je dodala da nezainteresovanost studenata nije jedini problem, jer ni kompanije nisu dovoljno shvatile da je Centar za razvoj karijere mesto gde mogu naći potrebne kadrove: "Možda treba razmisliti da se na svakom fakultetu osnuje ovakva organizacija, a da Centar za razvoj karijere bude samo koordinator njihovih aktivnosti i organizator edukacija."

Miša Živić, predsednik Studentske konferencije Univerziteta Srbije, upozorio je da će u svom izlaganju biti kritičan prema institucijama obrazovnog sistema: "Celokupni sistem obrazovanja postavljen je tako da je važno samo dobiti diplomu, a stvarni cilj treba da bude dolaženje do znanja. Mi, kao studenti, moramo da promeniemo sebe i da stičemo znanja i veštine kojima nas, nažalost, ne uče na fakultetu", smatra Živić: "Odgovorno tvrdim da je za to odgovorna država jer je počela da menja sistem, a nije obezbedila novac za njegovo funkcionisanje. Nije strogim merama primorala fakultete da poštuju standarde, dopustila je da većina fakulteta zloupotrebljava sopstvenu autonomiju. Autonomija fakulteta je autonomija u obrazovanju, a svela se na autonomiju u vođenju finansija, pa danas na jednom univerzitetu imamo sistem koji je toliko heterogen da je neizvodljivo preći sa jednog fakulteta na drugi, a kamoli nastaviti školovanje u Evropi." Živić je rekao da moraju da se menjaju i profesori i studenti, profesori moraju da rade na sebi i da se usavršavaju, da budu sposobni da nauče studente da razmišljaju kritički, da naučno pimenjuju u praksi, ali i studenti moraju da postanu svesni značaja znanja i da im ono postane najvažnije. "Veoma je bitno da stičemo nove kompetencije, informacije i da budemo proaktivni kako bismo napredovali. Ovaj vek je zasnovan na znanju i upravo to će biti najveća konkurentna prednost svih pojedinaca, a i država", zaključio je Živić.

Mihael Šmit iz Privredne komore Nemačke u

Srbiji rekao je da je stanje u obrazovanju ogledalo stanja u društvu. Visok stepen nezaposlenosti među mladima i neravnomerni razvoj zemlje, po njemu su najveći problemi: "U Srbiji su studenti taoci bolonjskog procesa, koji nije završen. Specifično autoritarno socijalističko nasleđe ostavilo je tragove u obrazovanju. Mladi moraju više da uče, rade, zarađuju i budu produktivniji u ovom tehnološkom dobu. Problem je nedostatak motivacije i spremnosti na samoinicijativu", istakao je Šmit. On smatra da Srbija nije interesantno mesto za studiranje, ali i da bi poboljšanje toga bio veliki doprinos i dugoročni napredak za ovu zemlju. "Studenti nemaju dovoljno prakse i kreativne inicijative. Bolonja treba da se završi na pravi način i da se više pažnje posveti praktičnom obrazovanju", ukazao je Šmit. Srpsko-nemačko privredno udruženje ima oko 220 članica i opšti stav je da sve firme moraju da ulažu više u dodatno obrazovanje sopstvenih kadrova. Nemačka privredna komora radila je istraživanje među ovim firmama, a uprkos visokoj stopi nezaposlenosti, 70 odsto firmi odgovorilo je da ne može da nađe dovoljno stručnih kadrova, uglavnom inženjera i ekonomista. Šmit kaže da je glavna zamerka poslodavaca da studenti nemaju dovoljno prakse, ali i odsustvo inicijative. Šmit je ovo nazvao kulturološkim problemom kod zapošljavanja: novi zaposleni ne pokazuju kapacitet za inicijativu.

Veljko Janjić, generalni direktor firme Beksels konsalting, bio je kritički nastrojen i prema sistemu obrazovanja i prema studentima: "Moraju da razumeju da su upravo oni klijenti, kojima se pruža usluga. Razlog zašto pohađaju fakultet bi trebalo da bude sticanje što više znanja, koje u konkretnim primerima mogu da primene, kako bi sutra imali dobru platu". On je ukazao na to da je neophodno da studenti promene svest o svom položaju, kako bi se on u budućnosti poboljšao: "Studenti su poslodavci na fakultetu, a proizvod obrazovanja jeste znanje, ali su i plate. Oni moraju da se edukuju i stručno usavršavaju da bi napredovali i da bi svoje veštine razvijali u oblastima koje ih interesuju", zaključio je Janjić. Što se tiče implementacije Bolonjske deklaracije, Janjić je rekao da je na fakultetima bilo velikih otpora njenoj primeni: "Beogradski univerzitet danas ima izuzetno malo stranih studenata, a najmanje ih je iz Evrope. Najveća promena koja se dogodila jeste da su predmeti postali jedno-semestralni, uvedeni su bodovi i to je to." ◀

Jovana Gligorijević

Presude, pobude, posledice

Sušтина je u tome da je 1999. godine drugostepeno veće Važić-Mesarović-Zec moralo presudu Slavku Ćuruviji i drugovima o širenju lažnih vesti o Milovanu Bojiću da ukine (ili preinači) zbog očitih apsolutnih povreda postupka; takve dirigirane presude prepoznaje svaki sudski pripravnik, a ne da se sećanje na to suđenje naziva pokušajima diskreditacije onih koji su u svemu učestvovali

PRVI OSNOVNI SUD u Beogradu osudio je ovoga ponedjeljka, 2. aprila godine 2012, na deset mjeseci zatvora nekadašnjeg ministra zdravlja Milovana Bojića zbog optužbi da je do 2000. godine, iskorištavanjem službenog položaja, oštetio Institut za kardiovaskularne bolesti "Dedinje" za više od 200.000 njemačkih maraka.

Bojić, koji je svojevremeno bio visoki funkcioner JUL-a, oglašen je krivim zbog izvršenja krivičnog djela zloupotrebe službenog položaja u produženom trajanju, jer je kao odgovorna osoba, odnosno direktor tog Instituta, pribavio korist drugim osobama.

Prije nešto više od 13 godina (decembar 1998), "Dnevni telegraf" osuđen je zbog teksta u kojem se piše o ubijenom liječniku Aleksandru Popoviću, koji je "bio u grupi lekara ove bolnice koji već duže vreme upozoravaju nadležne državne organe i institucije, ali i javnost da direktor i nadležni za uvoz lekova i opreme za ovu bolnicu zloupotrebljavaju položaj".

Promptno je Dobrovoje Glavonić, gradski sudija za prekršaje, osudio "DT" i tadašnjeg odgovornog urednika Dragana Novakovića zbog "objavljivanja neistina", čime je Bojić bio uvrijeđen i povrijeđen, na drakonsku novčanu kaznu propisanu zloglasnim Vučićevim Zakonom o informiranju, po kojem žalba ne odlaze izvršenje.

U to vrijeme, "DT" (od oktobra te godine) izlazi, zbog progona vlasti, u Podgorici. Ono malo primjeraka što dolazi u Srbiju plijeni se, što po brzim putevima Srbije, što po Beogradu, ako do glavnog grada uopće neki primjerak stigne.

LAŽNE VESTI: No, u martu zbog iste stvari pred Prvim općinskim sudom počinje i suđenje; optuženi za širenje lažnih vijesti su Slavko Ćuruvija i Dragan Novaković (već novčano kažnjeni u prekršajnom postupku), ali i novinari Zoran Luković i Srđan Janković. Sudski

postupak vodi sudac Krsto Bobot (danas advokat) uz dva porotnika. Glavna rasprava održana je 5. marta 1999. godine: prisustvuju Ćuruvija i Luković, ali ne i Novaković i Janković. Sud zaključuje da im je datum glavne rasprave "uređeno saopšten" (kao i u ranijem prekršajnom postupku, objavljen je u nekim medijima!), te da je s obzirom na dokaze u spisima zaključio da njihovo prisustvo nije obavezno.

Dokazi u predmetu su: navodna Novakovićeva izjava, u kojoj on spori svoju odgovornost i predočava dokaze da je tih dana bio na bolničkom liječenju, te Jankovićeva izjava istražnom sucu da se brani šutnjom. Ipak, tog petka – jedinoga dana rasprave – donosi se rješenje da se suđenje nastavlja u petak, kada će se saslušati i Janković. On i dolazi u sud u ponedjeljak, 8. marta, ali zaprepашteno ustanovljava da je došao ne da bi dao svoju obranu, već da – čuje presudu!

U presudi se kaže da su okrivljeni Bojića, koji duševno pati zbog objavljenog teksta, doveli u vezu s ubojstvom liječnika Popovića, što nije istina, jer tekst tek konstatira da je on bio u grupi onih koji su upozoravali na malverzacije u bolnici (sudeći po najnovijoj presudi, s pravom). Sud zaključuje i da kontrole tadašnjeg MUP-a (povodom krivične prijave protiv Bojića) nisu utvrdile nikakve nepravilnosti u radu Instituta "Dedinje". No, na stranu to. Sud osuđuje Ćuruviju, Lukovića i Jankovića (oslobađa Novakovića na temelju medicinske dokumentacije) zbog širenja lažnih vijesti, ne vodeći računa da: novine koje su sporni tekst objavile ne izlaze u Beogradu, već u Podgorici, da u postupku nije nedvojbeno utvrđen autor teksta

(tekst je potpisan inicijalima), da je Ćuruvija upravo na dan objavljivanja teksta odletio u SAD, te da je u Srbiji na snazi zabrana distribuiranja "DT-a" koja se rigorozno provodi. Sudu je dovoljna Bojićeva tvrdnja da je toga dana novine kupio na Terazijama, u centru grada, iako toga dana – kako tvrde svjedoci – novine nisu stigle ni blizu Beograda. Sve to sud prihvata i bez saslušanja Bojića, kako je to predložila obrana.

OSUDA I ŽALBE: Kako god, Ćuruvija, Luković i Janković osuđeni su na pet mjeseci zatvora, bezuvjetno. Istina, našao je sud i neke okolnosti (neosuđivanost i malodobnu djecu optuženih), ali bezuvjetna kazna zatvora jedina je koja je mogla zadovoljiti svrhu kažnjavanja, s obzirom na društvenu opasnost i stupanj odgovornosti (direktni umišljaj), pobude iz kojih su djelo izvršili, kao i "držanje okrivljenih nakon učinjenog krivičnog dela, obzirom da oni po oceni suda nisu shvatili težinu izvršenog krivičnog dela, a našta ukazuje i držanje okrivljenih pred sudom" (nepismenost je sudska, op. a.).

U međuvremenu, 24. marta, počinje bombardiranje SR Jugoslavije. Pravna država, međutim, radi punom parom, pa samo dva dana kasnije (26. marta) Prvo općinsko javno tužilaštvo Okružnom sudu podnosi žalbu, u kojoj traži da se preinači oslobađajuća presuda oslobodenom Novakoviću, te da se stroža

**SLUČAJ JEDNOG SLUČAJA: Slavko Ćuruvija;
Nata Mesarović i Siniša Važić (desno)**

kazna izrekne trojici prvostepeno osuđenih, jer je “izrečena kazna blaga i neadekvatna stepenu društvene opasnosti učinjenog krivičnog dela”. Žalbu potpisuje zamjenica OJT-a Jasmina Milanović, danas – u reformiranom pravosuđu – zamjenica višeg tužioca u Beogradu.

Žalbe, dakako, podnose i prvostepeno osuđeni i njihovi branioci, tražeći da se osuđujuća presuda preinači u oslobađajuću, upozoravajući na procesne i materijalne greške u postupku.

Bombardiranje uveliko traje, a 11. aprila u haustoru svoje zgrade Slavko Ćuruvija nepovratno je, umjesto na pet mjeseci zatvora, osuđen na smrt. Presuda je izvršena, pa sud 16. aprila donosi rješenje kojim krivični postupak za širenje lažnih vijesti protiv njega obustavlja.

Brzinom na kojoj bi pozavidjelo i današnje reformirano pravosuđe, Okružnom sudu se dostavljaju žalbe tužilaštva i obrane (20. aprila), a već 14. maja sastaje se i vijeće tog suda da ih razmatra. Imena članova vijeća su zanimljiva, no sve je to lijepo sastavila jedna od članica vijeća Nata Mesarović u svom demantiju – jer, kaže, ona nikad nije sudila Slavku Ćuruviji – priložila Branke Trivić s Radija Slobodna Evropa: “Dana 14.05.1999. godine Okružni sud u Beogradu u veću sastavljenom od sudija Siniše Važića, predsjednika veća i sudije izvestioca, Nate Mesarović i Nade Zec, članova veća doneo je presudu kojom se odbijaju kao neosnovane žalbe javnog tužioca Prvog OJT u Beogradu i branioca okrivljenih Luković Zorana i Janković Srđana, a presuda Prvog opštinskog suda K br-284/99 od 5. marta 1999. godine u odnosu na okrivljene Novaković Dragana, Luković Zorana i Janković Srđana potvrđuje”.

Protiv Ćuruvije, rekosmo, postupak je već obustavljen, te njemu to vijeće stvarno nije potvrdilo kazne; teško da bi se i po tadašnjem shvaćanju zakona i suđenja moglo suditi mrtvom čovjeku.

POTVRDA I NAPREDOVANJE: No, presuda je potvrđena. I ta je sudska instanca zaključila da je bezuvjetni zatvor jedina mjera kojom će se novinari dozvati pameti i da je adekvatna težini počinjenog nedjela, širenja lažnih vijesti o kojima je tek 13 godina potom jedan reformirani sud rekao ono što je trebalo reći davno prije. I ta je instanca stala na stanovište da

suđenje Ćuruviji i ostalima nije političko, već striktno rukovođeno dokazima i principima pravne države.

Zanimljiva je, međutim, slika koju daje reformirano pravosuđe. Od svih aktera priče, izvan sudstva su samo dvojica: onaj, po zlu pamćen, prekršajac Glavonjić i prvostepeni sudac Krsto Bobot (koji je u krajnjoj konzekvenci posredno kažnjen nereizborom supruge-sutkinje, koja je očito platila njegove grijehe). Svi ostali su “svoji na svome”: o tužiteljici Milanović već rekosmo, Siniša Važić je bio dugogodišnji predsjednik Okružnog suda (do kraja 2009. godine), da bi u reformiranom sudstvu postao sudac Apelacionog suda, jednako kao i Nada Zec, koja je u taj sud izabrana također s mjesta sutkinje Okružnog suda. I Nata Mesarović (iz čijeg demantija Radiju Slobodna Evropa proizlazi da je bila izvijestilac u tom drugostepenom predmetu), koja se vinula najviše: do predsjednice Visokog savjeta sudstva i predsjednice Vrhovnog kasacionog suda, jedine koja nije u statusu vršiteljice funkcije, za razliku od svih ostalih sudaca-v.d. predsjednika u Srbiji.

Podsjećanje na “kostur iz ormara Nate Mesarović”, činjenicu da je bila u vijeću koje je potvrdilo režimsku (julovsko-espeesovsko-radikalsku) presudu – ne Ćuruviji, jer je bio mrtav, već njegovim novinarima – odmah je izazvalo reakciju ministarke pravde Snežane Malović, koja je izjavila da je zlonamjeran i licemjeran pokušaj diskreditacije predsjednice Vrhovnog kasacionog suda i Visokog savjeta sudstva netočnim informacijama da je bila u sudskom vijeću koje je osudilo novinara Slavka Ćuruviju.

No, paraju uho beščutni zaključci iz “demantija” Mesarovićeve da se – osim svega – Ćuruvija “i ne vodi kao osuđeno lice, jer je postupak protiv njega obustavljen”, kao i da krivično djelo širenja lažnih vijesti i danas postoji u srpskom krivičnom zakonu. Jednako kao što para i mozak i uši navod iz “demantija” da “valja napomenuti, da je Vrhovni sud Srbije 08.02.2000. godine razmatrao zahtev za vanredno preispitivanje pravnosnažne presude u odnosu na okrivljene Luković Zorana i Janković Srđana i 19.05.2000. godine zahtev za vanredno ublažavanje kazne u odnosu na okrivljene Luković Zorana i oba zahteva je odbio. Iz

foto: Tanjug

foto: A. Andić

spisa se vidi da je Prvi opštinski sud u Beogradu dana 19.03.2001. godine utvrdio da osuđeni Janković Srđan ne podleže amnestiji.”

O LICEMERJU: Uzgred, valja napomenuti ovo: da je odlukom predsjednika Republike Srbije Vojislava Koštunice od 20. oktobra 2000. godine Zoran Luković, koji je od 15. augusta te godine bio na izdržavanju petomjesečne kazne zatvora u Padinskoj Skeli, pomilovan i oslobođen daljnog izvršenja kazne zatvora. U njegovom zahtjevu za uvjetni otpust (9. oktobra 2000) tadašnjoj Komisiji za uslovni otpust on, navodeći da je nezakonito osuđen na petomjesečnu zatvorsku kaznu, piše da – “na ponudu Uprave zatvora” – podnosi zahtjev “u želji da nova državna vlast ne snosi štetu za moje dalje nezakonito držanje u zatvoru, s obzirom na to da ću državu tužiti za naknadu štete zbog nezakonitog držanja u zatvoru i gubitak moje porodice nastao usled moje nemogućnosti da ostvarujem svoje redovne prihode”.

Brine činjenica da se Nata Mesarović danas poziva na spis iz 2001. godine, prema kojem ni Luković, niti Janković ne podliježu amnestiji: jedan ju je dobio, drugome je za izvršenje petomjesečne kazne nastupila apsolutna zastara. Čak je i uprava Padinske Skele to shvatila prije skoro 12 godina, kao što je i reformirani sud napokon osudio (pa makar i prvostepeno) Milovana Bojića na deset mjeseci zatvora, tek duplo više no trojac Ćuruvija, Luković, Janković, koji su širili očito istinite vijesti.

Bit je u tome da je drugostepeno Važić-Mesarović-Zec vijeće moralo presudu ukinuti (ili preinačiti) zbog očitih apsolutnih povreda postupka; takve dirigirane presude prepoznaje svaki sudski pripravnik. To što to nisu učinili, nego su se rukovodili političkim motivima, nije razlog za šutnju i nije nikakav zlonamjeran i licemjeran pokušaj njihove diskreditacije.

Naprotiv, to je licemjerno i nadasve bezobrazno potcjenjivanje javnosti koja zaslužuje stvarnu, umjesto njihove virtualne, pravnu državu i vladavinu prava.

Tatjana Tagirov

Hronologija opsade

Na ponešto čudan način, priča o opsadi Sarajeva istovremeno je postala i opšte mesto u pregledima svetske istorije i svojevrsna slepa mrlja. Priča o opsadi ima onoliko koliko i ljudi koji su je iskusili, pa još i više od toga, no mnoge od tih priča ostale su neispričane

Sve do jula meseca 1995. godine, sve do Srebrenice, opsada Sarajeva bila je globalno najamblematskiji događaj u ratnom raspadu Jugoslavije, te u ratu u Bosni i Hercegovini kao njegovom najkrvavijem delu. Više je razloga za to. Samo osam godina pre početka opsade, u Sarajevu su održane 14. zimske olimpijske igre, što je ovom gradu dalo neku vrstu planetarne masmedijske prepoznatljivosti. Također, Sarajevo je glavni grad BiH, a sama činjenica da se jedan evropski glavni grad našao

pod opsadom u poslednjoj deceniji dvadesetog veka, delovala je nezamislivo. Zahvaljujući fizičkoj infrastrukturi glavnog grada, Sarajevo je moglo udomiti brojne inostrane novinarske ekipe kojima je ovaj grad bio *atraktivnija* lokacija nego manja mesta u unutrašnjosti od kojih su mnoga isto tako bila pod opsadom. Ne sme se prenebregnuti ni faktor sećanja na Sarajevski atentat kao povod Prvog svetskog rata. U svojoj knjizi *Doba ekstrema* Erik Hobsbaum pravi paralelu između Vidovdana 1914.

i Vidovdana 1992. godine, dana kad je Fransoa Miteran stigao u opsednuto Sarajevo. U kontekstu Hobsbaumove teze o “kratkome dvadesetom veku”, moglo bi se reći da je u Sarajevu skoncentrisana simbolična težina i početka i kraja tog “kratkog veka”.

Na ponešto čudan način, priča o opsadi Sarajeva istovremeno je postala i opšte mesto u pregledima svetske istorije i svojevrsna slepa mrlja. Priča o opsadi ima onoliko koliko i ljudi koji su je iskusili, pa još i više od toga, no

Sarajeva

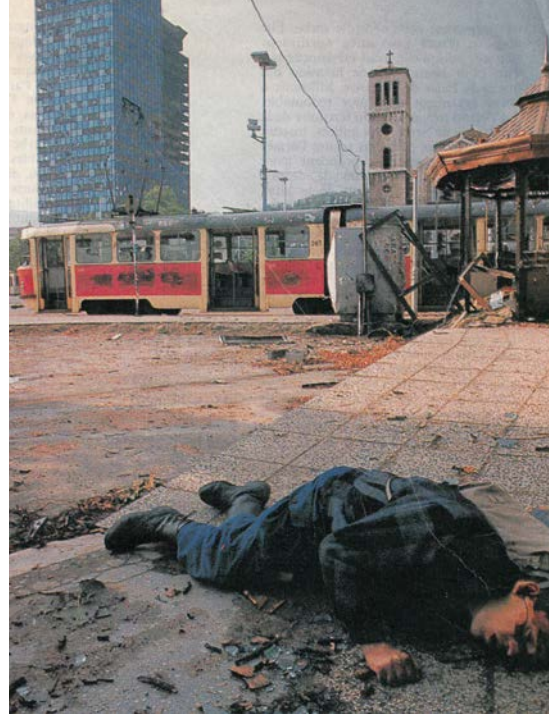

KRVAVE RATNE GODINE:
Granatiranje i snajperi

mnoge od tih priča ostale su neispričane. Među osobama koje su svoje vreme i kreativnu energiju posvetile pamćenju iskustva opsade, posebno mesto zauzima Suada Kapić. Njen projekat “Edukacijski paket *Opsada Sarajeva*” specifična je multimedijalna *summa* ovog istorijskog perioda. Deo ovog paketa je i *Enciklopedija opsade Sarajeva* na 1325 stranica velikog formata, čije jedno poglavlje predstavlja obimnu hronologiju događaja koji su obeležili tih pedesetak sarajevskih meseci.

Hronologija koja se ovde podastire pred čitaoca “Vremena”, samo je deo hronologije iz pomenute enciklopedije. I celovita hronologija predstavlja, naravno, tek izbor bezbroj događaja iz stvarnosti, a ova, delomična, tek je izbor iz tog izbora. U njoj se, kao i u ljudskim životima, smenjuju “velika” istorijska dešavanja s “malim” svakodnevnim zbivanjima, pa su njen deo i Miteranova poseta Sarajevu i pokušaji inkasana da naplate RTV pretplatu.

Bez težnje da se uspostavi kao apsolutna i

sintetska *istina* o opsadi Sarajeva, ova hronologija, kao i celi “Edukacijski paket” Suade Kapić, predstavlja nezaobilazan doprinos u “zbijanju u čvrste reči” iskustva *opsade*. Tog se iskustva vredi prisetiti, ne samo zbog prigodnog povoda, odnosno zbog dvadesete (*okrugle*) godišnjice početka opsade. Jer ono što se dešavalo Sarajlijama, dešavalo se ranije nekim drugim ljudima, a nekim drugim se opet desilo kasnije, dok će nekima, realno je strahovati, to tek da se desi. Uostalom, ljudi su u Sarajevu, još dok ►

je opsada trajala, svoje iskustvo prepoznavali u nekim ranije napisanim knjigama. U Osterovom romanu *U zemlji posljednjih stvari*, recimo, ili u Kamijevoj *Kugi*, koja završava rezigniranim spoznajom doktora Rijeja “da baci kuge nikad ne umire i nikad ne nestaje, da može desetina-ma godina da spava u namještaju i rublju, da strpljivo čeka u sobama, podrumima, sandu-cima, maramicama i starim hartijama i da će, može biti, doći dan kada će, na nesreću ljudi i njima za pouku, kuga probuditi svoje pacove i poslati ih da uginu u kakvom srećnom gradu.”

1992.

MART 1992.

Evropska zajednica donijela odluku da se održi referendum, kao uslov za priznanje nezavisnosti BiH. Srpska demokratska stranka (SDS) pozvala na bojkot referenduma.

Po zatvaranju glasačkih mjesta u Sarajevu, na referendumu za nezavisnost, iza ponoći, postavljene barikade na ključnim saobraćajnicama.

SDS pokušava oružanim putem poništiti rezultate referenduma.

Mirovna povorka građana krenula ka bari-kadama. Oko 22.00 kolona srušila barikade.

Ispred zgrade Parlamenta održan veličan-stven miting, kao Oda miru.

Na Sarajevski aerodrom sletio prvi američki “herkules”, sa humanitarnom pomoći.

UN trupe se stacioniraju u sarajevski dom penzionera.

Glavni štab UN-a u Sarajevu počeo s radom.

APRIL 1992.

Na sjednici Predsjedništva BiH od 4. aprila donesena odluka o mobilizaciji za one “koji to žele”.

Rektor Sarajevskog univerziteta Jusuf Mu-lić odobrio korištenje bazena na Fakultetu za fizičku kulturu, za rekreaciju “plavaca” – UN vojnika.

U mirovnoj koloni građana studenticu Suadu Dilberović, snajperom sa obližnjih brda, ubile oružane formacije bosanskih Srba. Ona je prva žrtva od snajpera u Sarajevu.

Građani provalili barikadu na mostu Vrbanja, uz povike “Izlazite, bagro! Lopovi!” Povorka građana razvalila vrata i prodrila u Skupštinu.

Evropska zajednica priznala nezavisnost BiH. SAD priznale nezavisnost BiH.

U Sarajevu uveden policijski sat.

Vlada kaos. Svuda pljačke prodavnica.

Olimpijski muzej zapaljen.

U gradu organizovan štab Teritorijalne odbrane.

MAJ 1992.

U Sarajevu je 17.000 izbjeglica koji sele iz jed-nog dijela grada u drugi.

Sarajevo je pod opsadom. Zatvoren krug oko grada u prečniku od oko 60 kilometara. Postav-ljeni su tenkovi, minobacači, snajperi, topovi.

Prilikom povlačenja JNA iz zgrade Komande, na Mostu Skenderija došlo do sukoba.

Nakon povratka iz Lisabona, JNA zarobljava predsjednika Predsjedništva Aliju Izetbegovića, njegovu kćerku, koja je u pratnji, i Zlatka La-gumdžiju. Oslobođeni su poslije dugih pregovo-ra o razmjeni, i sukoba u Dobrovoljačkoj ulici.

Juka Prazina, paravojni lider gradskih jedi-nica, postaje glavnokomandujući Specijalnih jedinica MUP-a BiH.

Vode se borbe oko kasarni JNA.

Vode se ulične borbe u različitim gradskim zonama.

BiH postala članica UN-a.

Zapaljena olimpijska dvorana “Zetra”.

Sefer Halilović imenovan za komandanta Te-ritorijalne odbrane.

Teški artiljerijski napad na porodilište.

Masakr nad civilima u redu za hljeb.

JUNI 1992.

Iseljena najveća kasarna JNA “Maršal Tito” u centru grada.

Izgorjela zgrada dnevnog lista *Oslobođenje* pod teškim artiljerijskim napadima.

Na barikadi Volske Republike Srpske (VRS), pri izlasku iz grada, zaustavljeni bh olimpijci na putu za Olimpijske igre u Barceloni.

Po gradu lutaju napušteni kućni ljubimci jer su vlasnici napustili grad.

Francuski predsjednik François Mitteran pot-puno nenajavljeno sletio na zatvoreni Sara-jevski aerodrom. Otišao u obilazak grada pod opsadom.

Odlukom Predsjedništva BiH uvedena rad-na obaveza.

JULI 1992.

Novi član Predsjedništva iz redova srpskog naroda Nenad Kecmanović napustio Sarajevo.

Učenik Josip Čapelj dao 200.000 dinara ušte-đevine Oružanim snagama BiH. “Ja želim da me oni oslobode.”

Violončelista Vedran Smajlović svirao na uli-ci, u centru grada.

Inkasanti pokušavaju da naplate TV pretplatu.

Konvoj majki i djece u organizaciji Dječije am-basade otišao za Italiju.

U gradu nema vode. VRS drži sve rezervoa-re pod kontrolom.

Slikari izlažu svoje slike u haustorima.

AVGUST 1992.

U konvoju koji se uputio u Njemačku s dje-com bez roditelja snajperom pogođene bebe.

Romi iz naselja Butmir odlaze da prezime u Italiju.

Aerodrom zatvoren zbog granatiranja.

Dino Merlin komponovao bosansku himnu.

Otišao konvoj Jevreja iz Sarajeva.

Granatama zapaljen hotel Evropa.

Nacionalna biblioteka izgorjela u teškom ar-tiljerijskom napadu.

U sarajevskim bolnicama ljekari i medicin-sko osoblje gladuju.

SEPTEMBAR 1992.

Gradom vlada epidemija enterokolitisa i dizenterije.

Srušen talijanski humanitarni avion.

Ministarstvo obrazovanja izdalo saopšte-nje da upis u škole zavisi od bezbjedonosnih uslova.

Premijera prve ratne predstave *Sklonište* u izvedbi Sarajevskog ratnog teatra (SARTR).

Dječiji hor Palčići piše princezi Dijani o ono-me što im se događa.

U gradu haraju glad, bolest, beznađe i smrt.

Muslimani i Hrvati bježe s Grbavice, uz pla-ćanje pripadnicima VRS-a.

Odigrana utakmica Sarajevo – UNPROFOR. Rezultat 12:3.

OKTOBAR 1992.

Gradonačelnik Sarajeva izdao proglas: “Gra-đani, ne sijecite drveće! Samo treba sačekati otvaranje koridora, a valjda će i to uskoro biti. Topole se mogu sjeći, ali to je za potrebe Oru-žanih snaga.” Agregati za struju rade u kafići-ma, a ne u bolnicama.

Plate članova Predsjedništva BiH – 20 nje-mačkih maraka po crnom kursu.

Sarajlije potresa zvuk motorke u zoru, kada se sijeku najbolja stabla.

Velepekara teško granatirana. Izgorio mlin. Sarajlije pronalaze vodu pomoću rašlji i viska.

Pojavili se bosanski pasoši u ograničenom broju.

NOVEMBAR 1992.

Konvoj sarajevskih Slovenaca napustio Sarajevo. Slovenci otišli u Sloveniju.

Ranjenici čekaju na izlazak iz grada.

Savjet UNHCR-a građanima: Jedite svakih 6-7 dana lanč-paket iz humanitarne pomoći.

Pošta priključila 30.000 telefona prioriteta, isključivo za lokalnu komunikaciju, jer veze sa svijetom ne funkcionišu.

U gradu se osnivaju banke.

U toku je promjena imena gradskih ulica.

Održana promocija idejnih rješenja prvih političkih bh. maraka.

Proslavljen pravoslavni Božić.

Potpredsjednik Vlade BiH Hakija Turajlić ubijen na putu za Sarajevski aerodrom u UN vozilu.

Granata ispaljena sa položaja VRS-a na red za vodu kod Sarajevske pivare.

Cijene na sarajevskim pijacama:

Jedna penzija = 2 jajeta

U Sarajevu održan rok koncert *Help Bosnia Now!*

U Sarajevu suđenje Borislavu Heraku za zločine protiv čovječnosti. Sudija: Fahrudin Teftedarija.

Teški artiljerijski napad na grad.

U Kamernom teatru 55 održana *Molitva za mir*.

APRIL 1993.

Otvoreno Koševsko groblje, 27 godina nakon zatvaranja, zbog nedostatka prostora za ukop žrtava ubijenih snajperima i granatama.

U Sarajevo stigla Sjuzan Zontag i susrela se sa umjetnicima i intelektualcima.

U Sarajevo stigla Džozan Baez.

Održana uskršnja misa u sarajevskoj katedrali.

MAJ 1993.

Apel Skupštine grada svijetu za pomoć u hrani.

Droga stiže u grad iz Posušja, Zenice, Splita.

Počeo festival *Hare-krišna*, ratni festival mira, uz tradicionalnu muziku, vedske teatar i predavanja.

Na aerodromskoj pisti cvjeta šverc: jedan prelazak piste s 10 kg hrane donosi zaradu od 1000 njemačkih maraka.

Svega 105 pasa u gradu vakcinisano protiv bjesnila.

Procvat pozorišta u gradu.

Počela deratizacija grada.

JUN 1993.

Masakr na igralištu na Dobrinji. Poginulo 13 ljudi.

VRS gađala ljude u molitvi prilikom sahrane. Poginulo osam ljudi na groblju Budakovići. Mešihat: "Moguće je obavljati džezaze i noću."

Dr Bakir Nakaš, ljekar Državne bolnice u Sarajevu: "Ove godine mi je lakše iako mi je užasno teško. Jer, ako ništa, sada znam šta imam, a šta mogu očekivati, čime raspolazem i znam da će ovo dugo trajati."

JUL 1993.

Glad u Sarajevu. Bašte i balkoni jedini izvori hrane.

Cijene na pijacama: Ulje – 30 maraka; 1 kg brašna – 10 maraka ili dvije kutije cigareta.

Objavljen *Dnevnik* sarajevske djevojčice Zlate Filipović.

Promovisan slogan opsade: "S cigaretom nikad nisi sam."

DOLASCI
IZ CELOG
SVETA:
Fransoa
Miteran,
predsednik
Francuske
nenajavljen
u Sarajevu

Foto:
Miloš Cvetković

DECEMBAR 1992.

Snage VRS-a izvele težak napad na Otes (naselje na zapadnim prilazima gradu).

Svaki Sarajlija ima pravo na 0,333 kg hljeba ili 0,174 kg brašna (brašno dobijaju oni dijelovi grada u koje hljeb ne može stići).

Aerodrom zatvoren, Sarajevo čeka novi krug humanitarne pomoći.

Na sjednici Predsjedništva BiH donesena odluka da Alija Izetbegović ostaje predsjednik dok traje rat.

Proslavljen Božić u bazi UNPROFOR-a. Vojnici Francuskog bataljona pjevali: "Molimo se za mir u Sarajevu."

Borac Armije BiH ima platu 20.000 dinara = 4 kafe u kafiću ili kutija cigareta
1 kg junećeg mesa = 50 njemačkih maraka.
Havarije u Toplani i Vodovodu.

FEBRUAR 1993.

VRS granatira pogrebne povorke, sahrane i bolnice u Sarajevu.

U gradu vlada ratna hiperinflacija.

Obustavljeni UNHCR letovi.

Počeo rad srednjih škola u mjesnim zajednicama, poslovnim prostorima, stanovima.

Proглаšeni najbolji sportisti u BiH '92. godine: šahisti Vesna Bašagić i Ivan Sokolov.

Otvoreno prvo ratno kino Obala. Projekcije se održavaju u sarajevskim podrumima.

Oslobođenje posjetila Bjanka Džeger.

MART 1993.

Japan poslao konzerve tunjevine za humanitarnu pomoć u vrijednosti od 5.000.000 američkih dolara – to je nutricionistički najvrednija hrana za ovaj vid ishrane.

Obnovljen rad srpskog humanitarnog društva Dobrotvor.

1993.

JANUAR 1993.

U 1992. godini prosječni Sarajlija je živio na hljebu. Poređenja radi, prosječni Evropljanin u jednoj godini pojede 55 kg hljeba, a prosjek Sarajlije u '92. godini je 180 kg hljeba.

U sarajevskoj porođajnoj klinici porođaji se obavljaju uz svjetlost svijeća. Niko im ne dolazi, niko im ne pomaže.

AVGUST 1993.

Biblioteka Grada Sarajeva: "Imamo čitalaca više nego ikada iako je uništeno 130.000 knjiga, dio arhiva i tehnička oprema."

VRS uvodi avio-bombe u napad na grad.

Premijera pozorišne predstave *Alkestis*.

Djevojčica Irma Hadžimuratović pogođena snajperom. Pod velikim pritiskom svjetske javnosti izmještena je u Englesku radi liječenja.

SEPTEMBAR 1993.

Otvorene narodne kuhinje za preživljavanje penzionera.

U Sarajevo dolaze veće količine struje. Elektroprivreda pravi plan redukcija.

Cigareta je bolje sredstvo plaćanja od zraka. Stariji *golf* vrijedi tri šteke cigareta.

Proslavljena jevrejska Nova godina.

Bh PEN centar primljen u svjetski PEN centar.

Pojava "pauka" na ulicama Sarajeva koji odnosi "nepropisno parkirane automobile" izaziva oduševljenje Sarajlija. Oni gledaju spektakl.

Velepekara nema nafte ni za transport, a kamoli za rad agregata.

OKTOBAR 1993.

Izvršni odbor grada dobio odluku o povećanju stanarina od prvog oktobra.

Papa poslao mirovnu poruku: "Bosanci, nište sami!"

Sarajevski zračni most je najduža akcija te vrste u historiji. Traje 467 dana – ovaj zračni most je duži od berlinskog.

U gradu česte eksplozije plina zbog nestručnog instaliranja.

Otvoren filmski festival u Sarajevu. Brojni gosti ostali u Ankoni, nisu se mogli prevesti UN avionima. Slogan festivala: "Ništa vam ne možemo obećati."

Jevrejska apoteka u Sarajevu izdala građanima 10.000.000 lijekova.

NOVEMBAR 1993.

Grad nedjeljama nema struju, vodu, plin, humanitarnu pomoć.

Džordž Soroš u posjeti Sarajevu.

Masakr nad učenicima u Sarajevu. Obustavljena nastava dok se ne donesu mjere zaštite.

Ponovo masakr nad građanima Sarajeva.

Uvedena pravila za održavanje nastave. Školski sat traje 15 minuta. Od 24. decembra do 1. marta, djeca će imati raspust. Ionako nema grijanja.

Izložba sarajevskih slikara *Svjedoci postojanja* u Umjetničkoj galeriji BiH.

DECEMBAR 1993.

Novinsko-distributerska kuća Oprema otvorila trafike u gradu pod sloganom "Život čine male stvari".

U gradu krađa struje na razne načine: postavljaju se divlji priključci, podzemni kablovi, priključenja na prioritete i trafo-stanice.

Fabrika duhana Sarajevo pakuje cigarete u listove knjiga. Sada su na redu *Prilozi za istoriju bh književnosti*.

U sarajevskoj katedrali održan svečani božićni koncert.

U gradu nema struje, vode, soli za hljeb.

Festival Sarajevska zima priređuje projekcije crtanih filmova za djecu.

Otvorena kuhinja za javne i kulturne radnike. UNPROFOR im dao hranu.

1994.

JANUAR 1994.

Barbara Hendriks, operna diva, održala novogodišnji koncert u Sarajevu, u znak solidarnosti s napućenim gradom.

Masakri civila u raznim dijelovima grada.

U toku opsade grada Kamerni teatar 55 izveo 652 multimedijalna projekta, u prosjeku dva dnevno.

Penzioneri će dobiti brašno umjesto penzija.

Masakr djece na sankanju u C fazi, na Alipašinom Polju.

FEBRUAR 1994.

Masakr civila na Dobrinji, na fudbalskom igralištu.

Masakr na pijaci Markale u centru Sarajeva – 66 mrtvih, 197 ranjenih.

Gradonačelnik Sarajeva Muhamed Kreševljaković obilazi pijacu – mjesto masakra.

Po naredbi MUP-a sve pijace u gradu su zatvorene.

NATO uputio ultimatum VRS-u: artiljerija se mora povući 20 km od Sarajeva.

21. februar je dan D za povlačenje teškog naoružanja bosanskih Srba.

Ponovo uspostavljen "zračni most".

Vraća se život u grad. Ljudi šetaju ulicama, djeca se igraju.

MART 1994.

Otvaraju se četiri putna pravca u i iz Sarajeva. Najavljeno otvaranje grada, reagovala pijaca. Cijene na pijacama su pale.

Kilogram kafe 7. marta bio 120 maraka, 21. marta 40 maraka. I dalje se na pijacama može kupovati za cigarete i vršiti robna razmjena.

Povodom razvoja događaja u Sarajevu, Jasuši Akaši iz UN-a izjavljuje: "Vidim svjetlo na kraju tunela."

Medlin Olbrajt u Sarajevu: "Budućnost Ame-

UMETNOST PREŽIVLJAVANJA:

rike i vaša budućnost su nerazdvojive. Ova ceremonija to mora svima pokazati."

APRIL 1994.

Povodom 110 godina Elektro distribucije BiH, uključena ulična rasvjeta u Titovoj ulici, Ferhadiji i na Trgu oslobođenja.

Sarajevo zasuto projektilima.

Saopštenje Osnovnog suda II: razvodi idu kao na traci. U većini slučajeva tužene strane su žene. Ako su supružnici razdvojeni dvije godine i ako je adresa drugog supružnika nepoznata, tužitelj automatski dobija razvod.

Umro Branko Mikulić (nekadašnji premijer SFRJ).

Pogođeni putnici u sarajevskom tramvaju. Gradska vlada donijela odluku o zabrani

alkohola, poker-aparata, igara na sreću, video-igara, žive muzike – svega što stvara buku i remeti mir građana.

Održan performans na Miljacki: u rijeku porinut splav sa zastavom. Bačene i boce s porukama: “Ovo nije zid! Zdravo, Evropo, mi smo svijet!”

MAJ 1994.

Cijene za vožnju taksijem u Sarajevu: od centra do bolnice Koševo – konzerva ribe; od cen-

JUNI 1994.

Bob Dol, lider američkih republikanaca, stigao u Sarajevo.

Sarajlije vodu dobijaju noću zbog smanjene potrošnje struje.

U zgradi zapaljene Nacionalne biblioteke odsviran Mocartov *Rekvijem*. Dirigovao Zubin Mehta, pjevao Kareras, odajući poštu poginulima Sarajlijama i poginulim širom BiH.

Sarajlije idu na kurseve stranih jezika. *Interlingua Service* radi tokom cijele opsade.

JULI 1994.

Otvorena američka ambasada u Sarajevu.

Građani Sarajeva dobijaju na težini.

Na sarajevskim krovovima niču bašte za preživljavanje.

Ministar spoljnih poslova Velike Britanije Douglas Herd i ministar spoljnih poslova Francuske Alen Žipe stigli u Sarajevo povodom otvaranja francuske ambasade.

Bosanski Srbi zatvorili “plave puteve” oko Sarajeva.

AVGUST 1994.

Uobičajena slika na sarajevskim ulicama: tramvaj stoji, putnici čitaju novine, a snajperista s brda bije po Marijin-Dvoru. Svi čekaju da pucnjava stane. Putnici pri ulasku u tramvaj biraju “najbolje” mjesto u tramvaju, ono “gdje je najmanja mogućnost za pogodak” – to je sarajevski rulet.

Od zatvaranja “plavih puteva” cijene na pijaci skočile 100 odsto.

Odigрана hiljadita predstava Pokretnog pozorišta.

Održana modna revija s modelima od gline i germe. Kreatorica Snježana Hufnagl.

SEPTEMBAR 1994.

Potvrđen papin dolazak. Na ulicama Sarajeva postavljeni plakati s papinim likom i porukom “Niste sami, s vama smo!”

Papa nije došao. UNPROFOR nije mogao garantovati sigurnost.

Rastu cijene na pijaci. Banane koštaju šest maraka.

Na sarajevskim ulicama ponovo postavljeni kontejneri za zaštitu od snajpera.

U gradu potraga za drvima: vreća grabovine 20 maraka.

OKTOBAR 1994.

Prikazan film *Bosna* francuskog filozofa Bernarda Anrija Levija.

U Narodnom pozorištu izvedena premijera predstave *Romeo i Julija* u dječijoj izvedbi. Rediteljica: Olja Kostić.

Nema nafte u gradu. Stigle minimalne količine u grad, za potrebe UN-a.

Igmanski put nije zaštićen, gađaju ga snage VRS-a.

Odlukom pape, Vinko Puljić postaje kardinal.

NOVEMBAR 1994.

Prosječna plata u gradu dve marke, a mjesečno jednoj porodici treba 350 maraka.

Pogođen tramvaj: jedan putnik ubijen, šest ranjenih.

U ratnom kinu Apolo održani *Dani švicarskog filma*.

Sarajevo zasuto granatama.

Otvorena Francuska biblioteka u Sarajevu.

DECEMBAR 1994.

VRS postavila protivavionske raketne sisteme u okolini Sarajeva.

Sarajevo: VRS zatvorila ventile na plinovodu.

Raketni napad na Predsjedništvo BiH.

Dijete ubijeno metkom iz snajpera.

Papa primio sarajevski zbor “Trebević”.

Novi krug humanitarne pomoći u gradu: 1 kg riže, 200 g graha, 150 g ulja, jedan mesni narezak od 340 g, 2 kg brašna.

Potpisan Sporazum o prekidu vatre na četiri mjeseca i sedam dana.

U humanitarnoj pomoći građani dobivaju biskvit star 50 godina.

▣ 1995.

JANUAR 1995.

Soroš fondacija platila cijepljenje pasa protiv bjesnila.

Veoma uspješna akcija Elektrodistribucije o pravednoj raspodjeli 100 KW po domaćinstvu.

U pripremi pokretanje Gradskog voza od Alipašinog Polja do Željezničke stanice.

Na balu Roma izabrana Miss – Lindita Tatri.

Apel sarajevske asocijacije intelektualaca Krug 99: Zaustavite zločine nad Čečenima.

Obilježeno 1000 dana opsade Sarajeva.

FEBRUAR 1995.

Udari granata i snajpera po gradu.

Snajperi gađaju tramvaj.

Transportno preduzeće GRAS nema sredstava ▶

Prazne radnje, humanitarna pomoć, crna berza i poljoprivreda u saksijama

tra do naselja Otoka – 1 litar ulja i 1 kg šećera.

Sarajlije love ribu u Miljacki da bi preživjeli.

Ogromni redovi za vize ispred hrvatske ambasade.

Iz Visokog stigao autobus sa 87 putnika.

Salman Ruždi (“Gardijan”): “Postoji Sarajevo kao ideja, zamišljeno Sarajevo, čije razaranje čini izgnanicima sve nas.”

Novi gradonačelnik Sarajeva Tarik Kupusović ide u Veneciju na bratimljenje gradova. Vodi sa sobom sedmero djece različitih nacionalnosti.

Ulični štandovi sa knjigama koje više nisu roba – to je bio svijet mašte u vremenu strave. Jedna enciklopedija koštala 1 jaje.

U Sarajevu redukcije vode. Upućen apel građanima: “Ne perite čilime, ne zalijevajte bašte!”

Otvorena prva benzinska pumpa.

ČETIRI GODINE OPSADE: Sarajevo

da isplati dug za struju Elektrodistribuciji. Smatraju da nije momenat za naplaćivanje karata za vožnju te zato nemaju ni prihoda.

Ambasador SAD Victor Jaković na Krugu 99: "U BiH se brane principi zapadne civilizacije."

MART 1995.

Od Skenderije do Elektroprivrede tramvaje će pratiti transporter UN-a radi zaštite.

Pojavilo se alpsko mlijeko u mljekarama.

Od zatvaranja puta preko aerodroma cijene na pijacama rastu. Na pijaci ono što je jeftinije kupuje onaj ko je brži i ko ima sitan novac.

Ukinuti letovi za Split.

APRIL 1995.

U Londonu umrla Irma Hadžimuratović, djevojčica pogođena snajperom, a izmještena u London da bi se spasila.

Vijest o još jednoj žrtvi snajpera otišla u svijet. Ubijena djevojka Maja Đokić.

Prvi korpus Armije BiH zauzeo najviši vrh Treskavice.

Uspostavljena satelitska veza Sarajevo–Barcelona–Svijet kao donacija grada Barcelone Sarajevu.

MAJ 1995.

Donatori ne dopremaju naftu. Autobusi ne rade. Tramvaji idu na kratkoj relaciji od Čengić Vile do Alipašinog Polja.

Masakr na Butmiru.

Kod zgrade UNIS-a ubijen francuski vojnik.

Humanitarna pomoć smanjena za 50 odsto.

Opšti napad na Sarajevo.

Sarajevo: nema prevoza, slab pritisak plina, nedovoljno vode.

JUN 1995.

Brašno stoji na Sarajevskom aerodromu. UN nisu u mogućnosti da ga dopreme u grad. Dio Igmanskog puta snage VRS-a drže pod stalnom paljbom. 300 metara puta je kritično.

Izdana zabrana okupljanja. Uvedeno oglašavanje opšte opasnosti bar dva puta dnevno.

Kriza s vodom u gradu. Prekinut dotok vode sa izvorišta Bačevo.

Plan isporuke struje: svaki treći dan za domaćinstva.

Gradska vlada naručila od Vranice izradu betonskih ploča koje će se po potrebi postavljati na opasnim mjestima u gradu.

Snage VRS-a bacile avio-bombu na RTV dom.

JUL 1995.

Deratizacija grada parafinskim kockama. U Sarajevu pod opsadom preovlađuju *Ratus ratus* (crni pacov) i *Ratus norvegicus* (sivi pacov). Otrovnost je efikasna i u uništavanju malih kućnih miševa. Jedan par može izroditi 800 pacova.

Divljačko ubijanje civila. Ubijeno 12, ranjeno 67.

Posljednji krug humanitarne pomoći podijeljen 9. jula: 400 g graha, 300 g graška, 200 g riže, 2 dcl ulja, 1 kg brašna.

Hrana ušla u grad "alternativnim putem" – kroz tunel ispod aerodroma.

AVGUST 1995.

Bicikl ponovo u modi u Sarajevu.

Od udara granate poginuo mladi sarajevski intelektualac i novinar Karim Zaimović.

Masakr na pijaci Markale: 35 ubijenih, 90

ranjenih. UN nisu pozvale NATO. Istraga u toku.

Rezultat istrage UN-a: granatu su ispalile snage VRS-a.

NATO krenuo sa serijom napada na položaje VRS-a.

U toku NATO akcija *Noćni let*.

Vojnici Armije BiH na Mojmilu cijelu noć pratili NATO spektakl.

SEPTEMBAR 1995.

Zahtjev UN-a bosanskim Srbima: uklanjanje artiljerije oko Sarajeva na daljinu od 20 km u prečniku, prestanak granatiranja civilnih objekata i obustava svih borbenih aktivnosti.

VRS granatirala Sarajevo.

VRS počela s povlačenjem nekoliko sati prije isteka ultimatum.

Domaćinstva u Sarajevu dobijaju struju svaki četvrti dan.

Granate u Sarajevu: osmoro ranjenih.

Otvorena prodavnica *Beneton* u Sarajevu.

OKTOBAR 1995.

Rusija će pustiti plin i priznati Bosnu i Hercegovinu.

Dogovoren prekid vatre od utorka 10. oktobra. Papa izgara od želje da posjeti Sarajevo.

Ponovo otvorena pijaca Markale.

NOVEMBAR 1995.

U Dejtonu počeli mirovni pregovori.

Potpisan mirovni sporazum u Dejtonu: BiH kao cjelovita država s dva entiteta i zajedničkim institucijama. Sarajevo ostaje nepodijeljeno. Dogovoreno izručenje ratnih zločinaca.

Dio UNPROFOR-a će se povući, a drugi dio snaga UN-a prefarbati opremu i ući u sastav NATO snaga pod imenom IFOR.

Širak traži garancije bezbjednosti za srpsko stanovništvo u Sarajevu.

DECEMBAR 1995.

Sarajevo: pucnji u tramvaj.

Bosanski Srbi demontiraju fabrike prilikom povlačenja.

Bosanski Srbi pale kuće na Grbavici.

Bosanski Srbi traže od Michaela Steinera 1000 mrtvačkih sanduka i 10.000 kutija za pakovanje stvari da bi napustili dijelove teritorije (na kojima su groblja) koji će pripasti Federaciji.

Srbi otkopavaju mrtve da ih nose sa sobom pri povlačenju.

Održana ponoćna Božićna misa u katedrali.

1996.

JANUAR 1996.

Bono Voks, vođa grupe U2, dočeka Novu godinu u Sarajevu.

Budućnost Bosne ne zavisi samo od IFOR-a i visoke politike već i od toga hoće li preživjeti Djed Mraz.

Granatiran tramvaj u Sarajevu: jedna osoba ubijena, devetnaest putnika ranjeno.

Zatvoren "zračni most" nakon tri i po godine, najduži u istoriji. Sarajevski "zračni most" obavio 13.000 letova i dopremio 167.677 tona humanitarne pomoći. Učestvovalo 20 zemalja. Avioni su prevezli hiljade novinara.

U gradskim parkovima i na zelenim površinama Sarajeva ove godine se neće moći sijati bašte.

IFOR kontroliše vodu, struju i plin.

"Seoba mrtvih duša" s reintegriranih područja Sarajeva. Poduzetnici iz Srbije za ekshumaciju tijela traže 800 maraka.

Prvi privatni civilni avion sletio na Sarajevski aerodrom.

Umro veliki ruski pjesnik Josif Brodski. Tokom rata napisao pjesmu o Bosni.

FEBRUAR 1996.

Opasnost od neeksploziviranih mina.

Most Bratstvo i jedinstvo biće otvoren svaki drugi dan od 08.30 do 16.00 sati. Građani mogu s ličnom kartom ići na Grbavicu.

Dječak Filip Andronik ušao u knjigu Ginisovih rekorda za 1996. godinu: na Dobri-nji II bio je najuporniji skupljač humanitarnih lanč-paketa, naljepnica na konzervama, sitnica iz humanitarne pomoći. Skupio je 2900 komada nečega. "Prestaću skupljati uspomene kad UNHCR prekine humanitarnu pomoć."

Engleski princ Čarls u posjeti Sarajevu.

Počela "mirna reintegracija Sarajeva". U Vo-gošći Srbi zakrčili put prema Palama. Što nisu ponijeli, zapalili su.

Prema mišljenju sarajevskih srednjoškola-ca, na pitanje kakve ih profesije čekaju, naj-zastupljenije su prodaja droge ili ubijanje po ugovoru.

Federalna policija preuzela vlast u Rajlovcu, Reljevu, Dobroševićima, Ahatovićima, Nedžarićima, Aerodromskom Naselju.

MART 1996.

Glavni grad BiH Sarajevo zvanično su de-blokirali pripadnici Federalne policije u prat-nji IFOR-a i međunarodnih kolega. Policija je

prva stigla putem koji vodi iz Sarajeva u Viso-ko i time otvorila glavni grad BiH.

Avdo Hebib, ministar MUP-a Federacije BiH, vožnjom slobodnim putevima na simboličan na-čin otvorio putne komunikacije koje od Sarajeva vode ka Zenici i Tuzli. Tom prilikom Avdo Hebib je izjavio: "Poručujemo svim građanima da je Sarajevo deblokirano. Ovo je trenutak koji ula-zi u istoriju."

U Ilijašu istaknuta državna obilježja BiH.

Horor na Grbavici: kruže pljačkaši, ljudi za-barikadirani u svoje stanove. Zapaljena škola na Grbavici.

Oslobođeni Hadžići mirnom reintegracijom.

Oslobođena Ilidža, 12. marta, mirnom reintegracijom.

Mirnom reintegracijom oslobođena Grbavica. Potom, oslobođeni Vraca, Faletići, Špicasta sti-jena, Gornje Biosko.

Centrottrans tranzit sklanja kontejnere sa ulica Sarajeva. Bilo je 380 objekata "za zašti-tu" – automobila, trolejbusa, autobusa, be-tonske ploče.

(Priredio: Muharem Bazdulj, prema opširnijoj hronologiji iz "Edukacijskog paketa Opsada Sarajeva")

55 GODINA
1941-2012

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ
Kyba znanba

БЕОГРАД
Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405
Косовска 45
тел. 011/3227-088
Краља Милана 19
тел. 011/3235-409
Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835

НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433
Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Петковића 1
тел. 028/425-111

prodaja@zavod.co.rs
www.zavod.co.rs

Sarajlije u Beogradu

Ima neka tajna veza

Kao da neka neugodna tišina leži na priči o Sarajlijama koji su bežeći od rata došli u Beograd

IMA GRADOVA KOJE događaji, najčešće tragični, delimično izmeštaju u druge prostore. Novi balkanski ratovi su po Londonu, Berlinu, Beču, Torontu rasejali bivšu Jugoslaviju, ali su zajednice tamo ostale nekako utopljene u opšte šarenilo. Hodajući Beogradom, reklo bi se da se duh Sarajeva u ovom gradu dobro ukorenio, svako malo se naleti na “Sarajevski čevap”, “Sarajevski burek”, veliki je krug ljudi u muzici, filmu, književnosti koji su došli iz Sarajeva.

Sa druge strane, dvadeset godina posle početka rata i šesnaest od njegovog kraja, kao da neugodna tišina leži na priči o sarajevskim Srbima koji su za vreme i posle rata otišli iz svog grada. Možda zato što svaki razgovor o tome uključuje mučne rasprave – ko je pobeo jer je znao da će opsada početi, ko je odlaskom u Beograd, simbol onoga što je Sarajevo četiri godine uništavalo, izdao svoj grad, simbol stradanja u ratu, ali i šta se dešavalo sa onim Srbima koji su ostali, i zašto su posle rata put Beograda otišli i mnogi od njih koji su u Sarajevu proživeli četiri strašne godine.

Verovatno zbog te tišine, zbog “onih tamo i ovih ovde”, sagovornici “Vremena” kažu da njihova prava imena nisu važna. Na pitanje da li se, i pored duha Sarajeva koji naizgled postoji u Beogradu, ipak čini da su mnoge “beogradske

Sarajlije” nekako izopštene iz obe zajednice, 78-godišnji Rade kaže: “Nema tu opšte atmosfere, svaki je čovek jedna priča.”

Ako opšteg mesta ima, to je ono o kome govori Nenad: “Pre našeg rata, o ratu nismo ništa znali, to su bile priče koje se drugom dešavaju. Tomas Man, Hana Arent, Adorno pobjegli su iz Nemačke jer su bili protivnici nacističke ideologije. Onda počne rat i ti shvatiš da nije lako postati Tomas Man, njegov odlazak je bio značajan za čovečanstvo, a ti nisi Tomas Man. Složen je život, u ratu ima problema o kojima ne misliš dok se ne nađeš u tome. Bežimo iz sebičnih razloga, zato što nećemo da straćimo život u nečemu što se ne zna kada će se završiti, ali imaš roditelje, prijatelje, ako ostanu i ti si u glavi ostao tamo. Mi smo iz Sarajeva pobjegli, tako se pričalo, iz jedne demokratske, liberalne sredine u Beograd koji je u svetu shvatan kao simbol totalitarizma, a Beograđani su bežali u inostranstvo jer su bili protiv vlasti, na stranu što su neki napravili od toga biografije. Ali mi smo bili dvostruko krivi, to je stalno lebdelo.”

POČETAK: Za razliku od drugih izbeglica, Sarajlije su retko pričale o mučnim iskustvima početaka u novoj sredini; nekako je to delovalo nepristojno u odnosu na pakao koji su proživljavali oni koji su ostali. “Preživjeli smo zahvaljujući

Kinezima i njihovim drangulijama koje smo preprodavali. Neki ljudi su potpuno uništeni, mahom oni koji se ne bi snašli u svim prilikama. Stariji su se teško prilagođavali. Ovdje su instinktom došli jer im je, jednostavno rečeno, ovdje bilo bolje, ali ovdje ih ništa ne zanima, ne idu u pozorište, kafanu, ne znaju muziku”, priča Rade.

“Za izbeglice, svuda je ista situacija”, kaže Nenad. “Moj rođak je izbegao iz Sarajeva u Bijeljini pa je odatle otišao u Australiju, očajan i besan jer ga tamo nisu prihvatili jer je ‘došljak’.” Nenad kaže da je važno otići u veću sredinu, u manjim mestima je mnogo teže, tamo su oni koji su došli iz Bosne i danas “one izbeglice”, kao i njihova deca, iako su tu rođena. “Ja nisam imao većih problema, osim što sam bio bez posla, ali bili su i mnogi Beograđani. Svašta sam u početku radio, ali u svetu kulture su se oni koji su znali da rade posao snašli, ne znam za ostale. Sigurno je bilo mnogo teže onima manje obrazovanim, po rubu velikog grada.”

Za Katarinu, nestvaran je bio osećaj da “u ratu stigneš u mir u Beogradu”. “Moje razočarenje je bilo u jednonacionalnu sredinu, ovde su ta prva i druga Srbija bili odvojeni svetovi, jedni za druge su smatrali da su skotovi ako ne misle isto, mrzeli su se, nisu hteli da se druže. U Sarajevu je bilo nekako sofisticiranije i modernije. Mislim da

ZNAKOVI PORED PUTA: Sarajevska česma kod Bajlonijeve pijace i ugostiteljski objekti

Foto: A. Anđić

je čak i na početku rata bilo moguće da se sa nekim ne slažeš politički, ali da ne misliš da je loš čovek, tek kasnije se to promenilo. U Beogradu su me svi lepo primili, problem je bio psihološki šok.” Katarina kaže da je ipak bilo i onih koji su bili besni zato što im se preti sankcijama i bombardovanjem “zbog nas”. “A oдавde je krenulo, mada ne mislim da je samo Milošević bio kriv, ali da nije bilo ovoga ovde, ne bi bilo ni onoga tamo. Pa glasine da izbeglice glasaju za Slobu i Šešelja, a većina nije ni imala pravo glasa, državljanstvo se nije moglo dobiti, glasine da su izbeglice bogate i razmažene, priče da deca iz Beograda ginu po bosanskim gudurama.”

Dragica priča da su ona i svi članovi njene porodice stare Sarajlije, intelektualci, ali da ih je nevolja naterala da traže drugo zanimanje. “Odlično su nas svi primili, jedino što na početku morate više da se dokažete nego oni koji su ovdje rođeni. Nismo imali ničiju pomoć, ali Beograd nam je dosta pružio, djeca su se školovala ovdje, snaha se porodila, unuci se sada školuju. Trudimo se da Beogradu vratimo to što smo imali gdje doć.”

“Trebalo bi da budemo zahvalni jer smo primljeni, a onda čujem kako neko javno izjavi da ‘izviremo kao iz slivnika’, mi došljaci, pa shvatim da ima sveta koji te trpi, ali te nije prihvatio”, kaže Nenad. “Nismo došli da poseljačimo ovu sredinu kao što su pričali, sredina nije izgubila našim dolaskom. Ne znam nijednog čoveka koji je napravio neku karijeru ovde a da to nije učinio znanjem i radom, bar u kulturi.”

Rade kaže da su pripadnici starijih generacija, poput njegove, “dvojne ličnosti”. “Pate strašno, tamo se kopaju obavezno. Bosna okupira mozak. Mnogi bi se vratili, ali ne smiju da kažu,

mlada generacija, odrasla ovdje, ne da nazad. Ovi matori su svi protiv ovih ovdje na vlasti, ali ne znaju za koga su.”

Nenad priča da je njegova, ondašnja “srednja generacija” pre rata bila kosmopolitska. “Ne moram da pripadam mestu, vežu me ličnosti, situacije, atmosfere. Ne verujem u idealizacije, u lojalnost i pripadnost gradu, nespojivo mi je to sa kosmopolitizmom. Naravno da me za Sarajevo vežu detinjstvo, mladost, ljudi, ali ja mogu da živim bilo gde. Ono što se promenilo je da me pre rata nije zanimala politika, danas sve pratim, i po svetu i ovde. Mi smo postali preosetljivi na političku manipulaciju i previše zainteresovani za politiku. Mentalno smo još u Titovom dobu uređenog i kontrolisanog društva, kad si bilo gde mogao da spavaš u parku čekajući da se ujutru otvori pošta da uzmeš neke pare i nastaviš da putuješ.”

PRE RATA: Neizostavno, razgovor sklizne u predratno doba. Katarina je rođena u Sarajevu, u koje su se roditelji doselili. Kaže da je bila oficirsko dete i nije nikada imala osećanje vekovnih mržnji, o kome su mnogi pričali kada je rat počeo. “Imala sam osećanje jednakosti, kao da sam starosedelac. U Sarajevu su svi bili građani prvog reda. I kada danas odem u Sarajevo, nedostaje mi onaj predratni grad, to je moja psihološka domovina”, priča Katarina. “Tek pred rat sam shvatila da su svi imali svoje strahove, muslimani nisu hteli da ostanu sami sa Srbima zbog pokolja u Drugom svetskom ratu, Srbi nisu hteli sa Hrvatima zbog istih sećanja, svi su se zbog tih sećanja nečega plašili.”

“Bila je zvanična istorija, ali bila je i ‘sijelo istorija’, kada se pričalo šta je ko kome radio ranije”, kaže Rade. “Rat lako počne, da bi ubio

50 ljudi ne treba ti nego pet ljudi. Kada je počelo, lupali su po Sarajevu iz svega što su imali, iz svih oružja, od početka i neprestano. Najgore je bilo onima koji su zbog nečega ‘od svojih’ prešli ‘kod onih’, niko im nije verovao. Ja sam sticajem okolnosti prešao sa srpske strane na muslimansku, nisu me smatrali ‘dobrim Srbinom’, pa sam se plašio da mi se nešto ne desi, ali ni tamo nije bilo bolje. Dva prijatelja, muslimana, spavali su kod mene, da neko ne uleti u stan, mogao me je ubiti neko od onih rodoljuba, tako se čuva čovek. Tako je trebalo da čuvaju muslimane ovdje u Beogradu kada je Šešelj pretio pa su bježali, nije dovoljno da kažeš ‘sve je u redu, ništa ti neće biti’, mora čovek da osjeti da si uz njega. Ali na kraju sam morao i otud da bježim.”

“Kada sam došla prvi put posle odlaska u Sarajevo, moja prodavačica na pijaci me jurila da mi da pečeno pile, u restoranu su me služili u posebnim bakarnim sudovima, naručili za mene pjesmu ‘Samo za tebe Beogradanko mala’. Moj frizer, kome je sin poginuo u borbi, poljubio me u ruku i rekao: ‘Ovo nije bio ni Vaš ni moj rat’. Svi su mi se bar javili, pa ipak se mnogo promijenilo...”, priča Dragica.

“Stalna je priča ‘on se strašno promenio, ide u džamiju, veruje u boga’. Prestao je razgovor među ljudima, pa ne vidiš da li si se i ti promenio, da je neko moj najbliži poginuo, možda bih i ja svaki dan išla u crkvu”, kaže Zorica. “Kažu i ono: ‘Da su po tebi pucale granate...’ Što se mene tiče, čini mi se da mnogima manje smetaju oni koji su bili uz Karadžića, jer ‘za njih znamo šta su’, i da ih više nerviram ja zato što sam otišla u Beograd.”

Momir Turudić

Mi i oni drugi

Koliko god bili razjedinjeni i zavađeni, državljani bivših jugoslovenskih republika – osim dirljivih uspomena iz bivše domovine i nezalečenih ratnih rana – dele i probleme. Prvi regionalni tok-šou nazvan simbolično “Okruženje” bazira se upravo na toj zajedničkoj stavki. Želeći da odgovore na pitanja “ko smo”, “gde smo”, “kakvi smo” i “šta nas čeka u budućnosti”, voditelji Nenad Šebek i Petar Lazić svake sedmice razgovaraju sa ekspertima i ekspertkinjama iz Hrvatske, Crne Gore, BiH, Makedonije i Srbije. U prvoj od pet emisija, koje će biti prikazane na osam TV kanala u svim ovim državama, bilo je reči o onome što nas je u startu zavadilo, a čega se ni do danas nismo oslobodili...

KAD SE NA nekom drugom mestu na planeti pravi emisija o predrasudama, glavne teme obično su predrasude prema ženama, homoseksualcima, Romima i eventualno ljudima koji ne mogu da se pohvale lepotom ili vitkošću. Međutim, kada se na prostoru bivše Jugoslavije govori o istoj stvari, spisak tema potpuno je drugačiji i zapravo se svodi na jednu jedinu – predrasude koje imamo jedni o drugima. Ništa čudno. Od viceva o Muji i Hasi, zagrebačkoj gospodi, srpskim seljacima i crnogorskim lenštinama, bivši Jugosloveni vrlo su brzo prešli na ratišta gde su s priličnim uspehom pokušali da potamane jedni druge. Od veselih doskočica ili benignih opservacija o tome ko je kakav radnik/ratnik/ljubavnik, prešlo se na zaslepljeno, svakog razuma lišeno, posmatranje pripadnika susednih naroda kao a priori loših i zlih. Skoro dvadeset godina posle ratova situacija nije mnogo drugačija.

Iako se političari susednih država često grle i ljube pred kamerama, mnogi ljudi koji su ih izabrali i dalje veruju u teze koje su dovele do ratova, ne menjajući pritom mišljenje o “onim drugima”.

KOMŠIJE I SUSJEDI: Imajući u vidu da je bivša Jugoslavija, spolja gledano, izgledala kao prilično vesela i složna zajednica različitih grupacija, i dalje opstaje pitanje kako je ta situacija dovela do predrasuda, pa i njihove instrumentalizacije. Učesnici emisije “Okruženje” u tom su kontekstu posebnu pažnju posvetili vicevima. “Kada bismo napravili jedan izbor viceva i dali ga čitaocima kao da su to vicevi o jednom narodu, funkcionisali bi u svim

narodima. Međutim, ta granica između humora, kao vica sa ljubavlju, koji je u vrijeme one bivše Jugoslavije njegovan kao vic sa ljubavlju, polako je preokrenut u jednu vrstu ružne komike koja je određena vrsta agresije, čak i u frojdovskom smislu. Agresije koja verbalno ide kroz vic, kroz šalu i kroz izrugivanje u kome humora prestane i da bude”, objašnjava Božena Jelušić, književna kritičarka iz Budve.

S druge strane, Dubravka Stojanović, istoričarka iz Beograda, posebno ističe mehanizam kretanja predrasuda, koji pokazuje da “mi imamo potrebu za stereotipnim mišljenjem, ali da je onda na trenutnoj političkoj situaciji i političkoj eliti da uperi tu oštricu protiv onoga protiv koga je to u datom trenutku potrebno”. Ona navodi da uvek postoji potreba za narodom koji “vas napada i zabada vam nož u leđa”, što zapravo znači potrebu za viktimizacijom i želju da se osećate kao “istorijski ispravan narod”: početkom dvadesetog veka, to su za Srbe bili Bugari, zatim Hrvati, a danas Albanci.

Ako smo po agresivnim vicevima i mehanizmu kretanja predrasuda čak i slični nekim drugim narodima, sigurno je da smo specifični po tome što bolje poznavanje “onog drugog” u našem slučaju nije dovelo do razbijanja predrasuda. Naprotiv. Kao “oni drugi” obično se označavaju upravo narodi koje najbolje poznajemo – komšije. Zanimljivo je zbog toga pomenuti istraživanje rađeno u petnaest zemalja Evropske unije koje je pokazalo da je samo u tri slučaja najomraženiji narod ujedno i sused. Kod nas bi slično istraživanje verovatno dalo potpuno različite rezultate. Šaćir Filandra,

politikolog iz Sarajeva, takođe ističe tu specifičnost: “Pitanje je da li komunikacija doprinosi razbijanju stereotipa. Decenije našeg zajedničkog življenja doprinijele su zapravo stvaranju kolektivnih etničkih stereotipa. Sada smo u jednoj sasvim drugoj situaciji, kada smo politički razdvojeni i živimo u zasebnim državama. Ta situacija sama po sebi ne mora značiti nešto loše kada su u pitanju nove predrasude, posebno imajući u vidu da su iskustvo zajedničkog življenja i neke pojačane i ideologizirane interkulture komunikacije doprinijele uspostavljanju i održavanju tih predrasuda.”

U ZRCALU: Osim negativnih predrasuda o drugima, narodi bivše Jugoslavije uporno su gajili i pozitivne predrasude o sebi: Crnogorci o svom čojstvu i junaštvu, Srbi o ponosu i prkosu, Hrvati o svojoj kulturi, Bosanci o svojoj duhovitosti i hedonizmu... Međutim, u susretu sa predrasudama koje drugi imaju o njima, ovi narodi različito reaguju – jedni uporno odbijaju bilo kakve generalizacije, drugi demantuju čak i nešto što je činjenično dokazano, ali ima i onih koji tuđe predrasude preokreću. “Negativan stereotip transformira se u pozitivni, pa se na onoj ideji balkanskog barbaro-genija vide najčešće Srbi, kojima kola neka vitalna energija, za razliku od dekadentnog i kontaminiranog Zapada, Zagrepčana, Hrvata”, kaže Sandi Blagonić, kulturni antropolog iz Zagreba. “Tu se Hrvat oslikava najčešće u leptir-mašni, čak mu je i seksualnost vrlo upitna i on je, što bi rekao Pjer Borde, ‘prilično pička’, za razliku od Beograđanina, koji vjerovatno ima više otkopčanih dugmadi i čija su usta uvijek otvoreni.”

PUBLIKA, GOSTI I VODITELJI:
Sa snimanja prve epizode "Okruženja"

Tu se reproducira stereotip o muškosti. Onaj koji ima stalno otvorenu gubicu je hrabar, ne brine o tome šta će izreći i to je pravo muško."

Negiranje tuđih predrasuda nije, naravno, samo naš specijalitet – mada bi se na jednom primeru iz umetničkog života moglo reći da je balkanski. Kada je Češka preuzela predsedavanje Evropskom unijom, u zgradi Saveta Evrope u Briselu izloženo je delo *Entropa* češkog umetnika Davida Černog, koji je svaku zemlju EU prikazao na provokativan način – ideja je bila upravo provera koliko su Evropljani spremni da trpe šale na svoj račun. Na njegovoj "mapi", Holandija je potopljena i iz nje vire samo minareti; Nemačka je išarana autoputevima u obliku kukastog krsta, Italija je prikazana kao gomila fudbalera koji onanišu uz pomoć fudbalske lopte, dok je Bugarska prikazana uvezana u lanac toaleta čučavaca. I, šta se dogodilo? Od svih prikazanih, protestovali su jedino Bugar – izbila je velika afera, uložen je zvaničan protest, pa je na mapi Davida Černog ova država nadalje bila pokrivena.

BOLJI, VIŠI, LEPŠI: Staro je pravilo da ponižavanje ili omalovažavanje drugog čini da se sami osećamo superiornije. To je, kako su istakli sagovornici "Okruženja", i lični i nacionalni mehanizam funkcionisanja. "Kada biste otišli u jedan grad, bilo koji, na prostoru bivše Jugoslavije, bilo gdje, i pitali vrtićku djecu gdje su djeca bolja – ovdašnja ili u nekom gradu gdje ona nisu bila – ona će uvijek reći da su bolja ovdašnja djeca. Dakle, u trenutku kada klasificirate grupu, vi sebe već određujete kao boljeg", kaže Sandi Blagonić.

Kod balkanskih naroda, međutim, ne postoji samo nadmetanje u tome ko je bolji, lepši, hrabriji itd., već i ko je veća žrtva. U svakoj od bivših jugoslovenskih republika postoji bar jedna teza o tome da je dotični narod, tj. dotična republika, najveća žrtva: žrtva Titove Jugoslavije, Istoka, Zapada, međunarodne zajednice ili, što je i najčešće, nekog od nekada bratskih naroda. Najmorbidnija manifestacija ovog nadmetanja svakako je prebrojavanje grobnica i silovanih žena, kojim se često bave i pozvani i nepozvani. S jedne strane, u pitanju je potreba da se dokaže kako smo "mi" bili u pravu (jer, jelte, imamo najviše leševa), a s druge svakako želja da se upravo na mrtvima ponešto finansijski i politički učari. Na kraju, takva "matematika" opet nas vraća na početak priče, tj. na tezu o tome da smo "mi" jadni dobri, a da su "oni" zli i krvi žedni. Insistiranje na predrasudama o "najvećim žrtvama" ili "najvećim agresorima" jedna je od opasnosti za budućnost prostora bivše Jugoslavije – posebno zbog toga što su se, kako je istaknuto u "Okruženju", ove predrasude "zabetonirale". Po rečima Dubravke Stojanović, nevolja je u tome što se takve stvari uče u školi i na osnovu njih se pravi državna politika u svim eks-jugoslovenskim zemljama. "To nije na nivou pojedinca, to je na nivou vrhunške politike. Predrasude nam štete i njih se držimo, zato što se lakše vlada ukoliko se stalno potpiruje taj konflikt, ukoliko stalno vadite nekog protivnika. Kada god vam ide teško u ekonomiji ili u bilo kojoj oblasti, vi se setite svog neprijatelja i napravite neki novi skandal. Nacionalizam koji počiva

na predrasudama zapravo je način da se autoritarno vlada unutra, da se ukidaju slobode i da politička vrhuška ima dugotrajnu vlast."

I ŠTA ĆEMO SAD?: Učesnici ove emisije nisu dali konkretan odgovor na pitanje kako se izboriti s predrasudama. Ne zato što nisu umeli, već zato što je i svima odavno jasno da je proces razbijanja nečeg što je "betonirano" dugotrajan i zahteva sveobuhvatnu državnu akciju. Uprkos činjenici da su s tim ciljem na ovim prostorima sprovedeni silni projekti i potrošene silne pare, jasno je da je dotični cilj samo za nijansu bliži nego što je bio pre dvadesetak godina. To se pre svega vidi u medijima, koji obično igraju ulogu ogledala jednog društva: iako su obuke novinara svakodnevne, iako se i zakoni i profesionalni kodeksi bave zabranom diskriminacije i "ukidanjem" predrasuda, mediji uglavnom i dalje dele univerzum na "naš" i "njihov".

Emisija "Okruženje", čak i bez konkretnog odgovora, zato nas je ipak odgovoru primakla. Za početak, na istom mestu čuli su se hrvatski, bosanski, crnogorski i srpski jezik; videli su se mladi iz Hrvatske, BiH, Crne Gore, Srbije i Makedonije; razmatrana je tema koja se tiče svih, a niko nije podigao glas i niko se nije posvađao.

Može se, eto, i tako. Uprkos tome što ponekad – poneseni predrasudama – verujemo da ne može.

Priredila: Tamara Skrozza

Serijal od pet emisija tok-šoua pod nazivom "Okruženje" realizovan je u saradnji Evropskog fonda za Balkan (EFB) i Centra za demokratiju i pomirenje u jugoistočnoj Evropi (CDRSEE).

► **nuspojave**

piše: Teofil Pančić

Šajkača pod uglom

Iskoristivši šajkaču kao simbol “nacionalnog narativa”, karikaturista portretira glavne aktore političke scene sa savršenom preciznošću

Kao neko ko živi od reči, ne bi trebalo da budem baš oduševljen onom popularnom tvrdnjom da “jedna slika govori više od hiljadu reči”, utoliko pre što to vrlo često nema nikakve veze s mozgom, ali zato ima mnogo veze s nekom vrstom pokušaja samoopravljanja zbog intelektualne lenjosti onoga koji to izriče: kao biva, ne moram ništa da učim, dovoljno je da nešto vidim, i odmah sve o tome znam! Pa opet, ponekad je to sa rečima i slikama zaista prokleta tačno: recimo, u osobito visokim dometima novinske karikature. Jednom takvom trenutku posvećen je ovaj tekst, ova “hiljada reči”, dakle.

Na naslovnoj strani Politike od 1. aprila 2012. objavljen je rad Dušana Petričića, velikog novinskog karikaturista i ilustratora SFRJ perioda, koji odavno živi u kanadskoj, recimo, zavetrini, ali bogme nije zaboravio stari kraj, nego mu se poslednjih godina sve češće javlja sve boljim radovima na “ovdašnje” teme, kao da nije ni mrdao nikuda od Kalenića ili Bajlonija... Ili mu, naprotiv, baš to “mrdanje” izostrava sliku? Biće da je presudno ipak nešto treće: lični dar i pamet.

Šta vidimo na Petričićevoj prvoaprilskoj karikaturi? Rad se zove “Izborne platforme”. Na prvoj slici, eto Borisa Tadića sa šajkačom na glavi, koju je (šajkaču) rukom nakrivio onako po dorčolski, mangupski, a isto nas tako i gleda, u nekoj ironično-šmekerskoj pozi, koju možete da protumačite onako kako bi nacrtani Tadić voleo, a možete i sasvim drugačije: doslovno kao *pozu*, kao *fejk*, dok “model”, sve glumeći ležernost Urbanog Ali Narodskog Čoveka, intenzivno razmišlja o tome kako li mu ta šajkača stoji. Na sledećoj slici, i Tomislav je Nikolić s pomalo nakrivljenom šajkačom, ali mu je nakriv drugačijeg stila, nekako rustikalnijeg, onako više kao u seoskih đilkoša (fali mu samo kakva slamčica da je mulja po ustima), a i šajkača mu je malo prevelika, pa na jedno oko gleda, a drugo mu prekriva kapa. Na trećoj eto i Koštunica Vojislava, s još većom šajkačom na glavi, toliko velikom da mu je potpuno prekrila oči i lice sve do vrha nosa; drugim rečima, V. K. od šajkače ne vidi baš ništa, ni prst pred nosom. Na četvrtoj je Dragan v.d. Šešelja Todorović, a natukao je toliku šajkačetinu da mu je prekrila ne samo oči nego i celo lice, samo mu malo brade izviruje odozdo; da pokuša da hoda tako, sapleo bi se o sopstvenu senku. Peta slička prikazuje Dinkić Mladana koji je na glavu natakario tri majuše šajkače, valjda onako regionalističko-decentralizatorski. Na šestoj je Dačić Ivica, šajkača i oprava su mu uredni i po meri, ali avaj, plave, “policajne” boje; simbolika valjda ne zahteva dodatno objašnjenje. Na sedmoj je Čedomir Jovanović: jedini on nema nikakvu šajkaču no je onako “civilno” gologlav, ali je zato obgrlio *bistu* Vuka Draškovića, koji dakako nosi šajkaču...

To su, dakle, “izborne platforme” according to Petričić, i sad vi meni recite: jeste li gdegod pročitali lucidniju analizu od ove? Ja nisam, a nije da nisam tražio okolo. Iskoristivši šajkaču kao simbol “nacionalnog narativa” u politici (pri čemu su i sam izraz “nacio-

nalno”, mnogo širi i bogatiji od njihovih duhom ubogih zamišljaja, odavno kidnapovali i monopolisali nacionalisti), Petričić portretira glavne aktore političke scene sa savršenom preciznošću; gledalac gotovo da zamišlja kako im karikaturista govori: “reci mi kakvu i koliko *simboličku šajkaču* nosiš i kako je nosiš, i reći ću ti ko si”.

Naravno, zna Petričić da je narativ o šajkači kao nekakvoj “izvorno srpskoj” kapi koja bi imala biti nekim znamenom nacionalnog identiteta po sebi samo kičasti mit u koji vole da veruju lokalne nadobudne, ali ne i budne neznalice i zamlate, ali to nije važno za ovaj kontekst. Važna je šajkača ne kao prava, konkretna kapa iliti čojana pokrivaljka za glavu, nego kao jedan od mogućih simbola određene (ne samo “identitetske”) politike koja ovde dominira i kojoj je sve određeno ne manje od dve-dve i po decenije. Smenjuju se samo veličine i dezeni šajkače, što doduše i nije baš tako nevažno kako nam se ponekad čini, u nastupima rezignacije...

Inače, kao i pretežna većina “izdajnika i stranih plaćenika” i ja sam, što bi rekao Stevan Dedijer, “Srbin s dna kace”, tako da mi je prizor ljudi sa šajkačama (i opancima, jelecima, *lamperijama*...) nešto familijarno i “normalno” otkad znam za sebe. Ako je ikada i postojalo (a nije) vreme u kojem je bilo zabranjeno ili bar zazorno u zemlji Srbiji nositi šajkaču – ja ga ne pamtim, a pamtim tamo negde od najranijih sedamdesetih. Doduše, štošta je bilo zabranjeno i(li) rizično u tom jugosocijalizmu: recimo, zagovarati višestranački sistem i parlamentarnu demokratiju, ali ništa ili gotovo ništa iz tog dosadnog folklornog arsenala “srpstva”, “hrvatsva” ili čega već. Zato je, između ostalog, vreme “nacionalnog buđenja” bilo tako groteskno: oni klinci – gotovo isključivo gradska omladina! – koji bi natakarili šajkače na glave na ranim, prvo “antibirokratskim”, a posle “četničkim” mitinzima, ne bi li tako tobože demonstrirali neko svoje Prkosno Srpstvo (prkosno kome i čemu?!), bavili su se zaludnom rabotom, esencijalnim kičerskim “čitanjem” kape koju ne razumeju. Oni time nisu rušili ni jedan tabu: niko, naime, ni ranije nije ni njima ni njihovim roditeljima branio takvo nešto, jer nošenje šajkače & co. ionako je odavno bilo pitanje socijalno-kulturološkog razlikovanja unutar nacije, i ništa drugo. Što je takođe sasvim prirodno: seljak je hteo da se obuče “gradski” i “gospodski”, a ne obrnuto. Kao što je i samu šajkaču nosio da ne bidne gologlav, a ne da bi demonstrirao nacionalni identitet, s kojim je ionako bio načisto: nije bilo potrebe da rezonuje “ja sad odo dole u varoš po so, sveće i šibice, ali mora’ nataknem šajkaču da se zna da sam Srbin, u protivnom bi neko pomislio da sam Estonac, Navaho ili Kalmik, što bi dovelo do ozbiljnog poremećaja u metafizičkom ustrojstvu sveta”. Jes, rotkve strugane.

Kako god, Dušan Petričić je svojim nedeljnim remek-delcetom dijagnostifikovao tačno stanje stvari, u celini i u pojedinostima: što je šajkača kao kapa *izumrljia*, to je kao jedan veštački natureni politički i identitetski simbol prisutnja! A kad je malo mnogo velika za kapacitet glave, onda od nje hoće i da se obnevidi.

VREME

Klub dobrih poslovnih ideja

USPEHA!

REDOVNI PODLISTAK NEDELNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

NEBOJŠA RADOJČIĆ,
SOCIETE GENERALE BANKA

Širi kontekst je
koristan

VIDA DIKIĆ, EQUILIBRIO

Primena jezika
u konkretnim
situacijama

MILAN PETROVIĆ, ŠTAMPA SISTEM

**Sačuvati tradiciju
dugu pola veka**

Sačuvati tradiciju dugu pola veka

"Važno je napomenuti da je do sada u kompaniju uloženo preko 25 miliona evra, što predstavlja jednu od značajnijih privrednih investicija u zemlji, i da od 4000 trenutno zaposlenih radnika čija su radna mesta sačuvana zavisi indirektno preko 12.000 ljudi"

Poslovni sistem Centroprodukt je od 2004. do danas postizao izuzetne rezultate i postao jedna od najuspešnijih kompanija u Srbiji. Maja 2011. preuzima od WAZ-a preduzeće "Štampa sistem", čime ulazi u novu delatnost maloprodaje kroz mreže kioska. U februaru 2012. otkupljuje potraživanja od pojedinih stečajnih poverilaca društva "Futura plus" i tako postaje njegov najveći poverilac. Preuzimanjem potraživanja, "Štampa sistem" će kroz realizaciju Plana reorganizacije "Future plus" i uz prethodno odobrenje Komisije za zaštitu konkurencije, postati i jedan od njenih vlasnika. Obe kompanije poslovale su sa velikim gubicima, "Futura plus" je bila pod stečajem, dok je "Štampa sistem" bila suočena sa blokadom i brojnim finansijskim problemima. O motivima za ulazak u ovaj kompleksan biznis, planovima i načinima restrukturiranja razgovarali smo sa Milanom Petrovićem, generalnim direktorom "Štampa sistema".

"VREME": Gde je Centroprodukt video najveći interes za ulazak u biznis distribucije štampe i druge robe široke potrošnje?

MILAN PETROVIĆ: Nakon osam godina poslovanja kompanija Centroprodukt postala je jedna zdrava, vitalna i moderna kompanija čiji su brendovi postali deo Nestle porodice, koja je najveći svetski proizvođač hrane. Logičan korak je bio da se znanje i investicije ulože u drugu industriju i da se krene dalje. Budućnost je prepoznata u ulasku u novu privrednu granu, maloprodajni lanac kioska, u kojoj bi bilo primenjivo pređašnje iskustvo. Uvideli smo da su neophodni faktori uspeha posvećenost i fokus svih resursa, odakle smo prvo krenuli. Detaljnim analizama je utvrđeno da ovaj kanal prodaje nije uređen, niti je kvalitetno strukturiran. Uvideli smo da postoji neorganizovanost, neoptimizovanost i

neefikasnost tržišta. Uvereni smo da postoji veliki ekonomski potencijal i da ćemo uspeti da ostvarimo uspešne poslovne rezultate.

Kako će dalje teći proces integracije dva preduzeća?

Proces konsolidacije firmi je trend u celom svetu i podjednako je zastupljen u svim industrijama. Troškovi poslovanja su konstantno rasli u poslednjih desetak godina i ekonomska logika je nametnula da se firme spajaju, kako bi povećale konkurentnost na tržištu, optimizovale svoje poslovanje i povećale efikasnost svih procesa. Integracija dva preduzeća iz iste delatnosti predstavlja samo jedan od načina transformacije preduzeća u uslovima savremenog poslovanja koje omogućavaju kompanijama da se prilagode šansama iz okruženja, i na bolji način pozicioniraju na tržištu. U ovom slučaju govorimo o integraciji dva velika poslovna sistema sa ciljem očuvanja zdravog jezgra kompanije i stvaranja jednog stabilnog i uređenog sistema. Kada ulazite u ovako kompleksan biznis, gde postoji veliki broj malih objekata i niske margine profitabilnosti, uvidite da je jedini put ka uspostavljanju stabilnosti kompanije upravo spajanje ova dva sistema i stvaranje jednog uređenog, bolje tržišno pozicioniranog i finansijski stabilnog sistema. Izuzetno je važno imati u društvu i državi uređene i stabilne sisteme, zato što oni redovno plaćaju zarade svojim zaposlenima, poreze i doprinose, na vreme izmiruju svoje obaveze prema poslovnim partnerima, i na taj način utiču na smanjenje sive ekonomije i multiplikuju pozitivan efekat na sve nivoe društvenog života. Naša kompanija zapošljava 4000 ljudi, čime se svrstava u prvih pet najvećih domaćih privatnih kompanija po broju zaposlenih. Svakog meseca kompanija izdvaja preko 700.000

evra samo za poreze i doprinose zaposlenih i sarađuje sa preko 2500 poslovnih partnera čije je poslovanje u velikoj meri direktno povezano sa likvidnošću "Centro Štampe".

Kako izgleda postojeći Plan reorganizacije "Future plus" i kada očekujete da će preduzeće biti postavljeno na zdrave temelje?

Imajući u vidu činjenicu da su i "Štampa sistem" i "Futura plus" zatečene u veoma lošoj finansijskoj situaciji, da su oba sistema neprofitabilna, glavni cilj profesionalnog tima menadžera u narednom periodu biće brza i efikasna implementacija i sprovođenje plana restrukturiranja, koje će početi kada dobijemo prethodno odobrenje Komisije za zaštitu konkurencije. Planu restrukturiranja prethodili su detaljne analize i identifikovanje onih segmenata poslovanja koji su neprofitabilni i izazivaju previsoke troškove, uz istovremeno određivanje segmenata poslovanja koji imaju ekonomski potencijal i mogu postati glavni nosioci vrednosti kompanije u budućnosti. Sa merama koje sprovodimo, cilj nam je da brzo stabilizujemo sistem i sačuvamo sva zdrava jezgra kompanije. S obzirom na zatečeno stanje ne očekujemo da ćemo preko noći ostvariti pozitivne poslovne rezultate.

Koliko je komplikovano u ovom trenutku integrisati dva neprofitabilna preduzeća?

Integracija dva preduzeća, pogotovo ukoliko su poslovala sa gubicima, predstavlja veliki izazov. To nije jednostavan proces i zahteva dobro predviđanje svih mogućih situacija i pronalaženje adekvatnih rešenja. Najveći izazov nakon grupisanja dva poslovna sistema svakako leži u stvaranju kompatibilnosti i usaglašavanju poslovnih kultura dve kompanije, definisanju jasne politike finansiranja budućih aktivnosti, identifikovanju jasnog strateškog pristupa i efikasnom upravljanju

Milan Petrović, generalni direktor "Štampa sistema"

Foto: A. Andić

Izazov je stabilizovati sistem

Ponovo ste u istom timu. Koji je motiv da nakon rada u multinacionalnoj kompaniji radite na restrukturiranju preduzeća u domaćem vlasništvu?

Upravo je u tome izazov: rad na novim i drugačijim projektima kod kojih je potrebno primeniti sva stečena znanja i iskustva. Za uspeh projekta i za lični uspeh bitno je sarađivati sa menadžmentom koji te razume i podržava tvoje ideje i strateške pravce. Upravo me je dugogodišnje poznanstvo sa timom i uspeh u saradnji na prethodnim projektima, opredelilo da preuzmem funkciju generalnog direktora "Štampa sistema". Konkretno, u ovom slučaju, izazov je stabilizovati jedan veliki sistem i ponoviti uspeh koji smo imali na prethodnim projektima imajući u vidu neizvesna tržišna kretanja. Uveren sam da ćemo kao i mnogo puta do sada postaviti nove standarde u poslovanju kompanije. Ono što je jako bitan motivacioni razlog jeste entuzijazam koji se oseća u timu. Okuplja vrhunske profesionalce koji su eksperti u svojoj oblasti, ali su svoj profesionalni put opredelili odlukom da ostanu u zemlji, spremni da jako puno rade, stvaraju i grade uspešne kompanije. Poslednjih 15 meseci proveo sam u Švajcarskoj, rukovodeći internacionalnom operacijom u CEE. To mi je otvorilo nove vidike i dalo novu spoznaju o svim kvalitetima i potencijalima koje imaju naša zemlja i naš narod.

promenama. Svaki od ovih procesa ukoliko se ne realizuje efikasno može da ugrozi sam proces restrukturiranja i integrisanja. Posebno bih istakao činjenicu da je liderstvo, odnosno sposobnost i uloga menadžmenta u upravljanju promenama u ovakvim integracijama ključna. Upravljanje promenama pogotovo je važno kada se posmatra iz ugla zaposlenih. U kompaniji je zaposleno oko 4000 ljudi i jedan od najvažnijih prioriteta je očuvanje radnih mesta.

Za biznis u koji ste ušli, u Srbiji se duže od decenije vezuju brojne afere i sumnje u vlasništva. Koliko će biti teško povratiti

poverenje i steći pozitivan imidž?

Svesni smo burne prošlosti i brojnih transformacija koje su se dešavale u vlasničkim strukturama obe kompanije prethodnih godina. Mi prošlost ne možemo da menjamo. Međutim, bitno je ovoga puta prošlost ostaviti iza sebe i okrenuti se ka budućnosti. Potrebno je istaći da je integracija oba sistema omogućila da se pre svega sačuva distributivni i maloprodajni sistem sa tradicijom dugom više od 50 godina i sa preko 2500 poslovnih partnera. Važno je napomenuti da je do sada u kompaniju uloženo preko 25 miliona evra, što predstavlja jednu od

značajnijih privrednih investicija u zemlji, i da od 4000 trenutno zaposlenih radnika čija su radna mesta sačuvana zavisi indirektno preko 12.000 ljudi. Sa druge strane, svesni smo i svoje uloge i odgovornosti koju imamo u društvu, i zato će odgovorno poslovanje prema svim interesnim grupama biti prioritet novog menadžmenta.

Kada očekujete da će preduzeća postati profitabilna?

S obzirom da je ovo izuzetno kompleksan biznis, nadamo se da bi nam za uspostavljanje finansijske stabilnosti bilo potrebno između jedna i po do dve godine. U dalji razvoj poslovanja i postojeću maloprodajnu mrežu planiramo da investiramo i do 25 miliona evra. Razvoj maloprodajne mreže sigurno će nam u narednom periodu biti jedan od prioriteta. Naša maloprodajna mreža ima takvu regionalnu pokrivenost da su kiosci zastupljeni na celoj teritoriji Srbije. Upravo ovaj podatak govori da smo dostupni potrošačima i da upravo u zadovoljenju njihovih potreba leže glavni ekonomski potencijal i snaga kompanije. Zato će u narednom periodu biti važno ne samo da sačuvamo tradicionalne vrednosti kioska već i da kontinuirano uvodimo inovacije koje će biti u skladu sa potrebama i zahtevima tržišta.

Kako vidite situaciju u Srbiji kada je distribucija štampe u pitanju?

Kiosci su i dalje prvo mesto na koje potrošači dolaze kada žele da kupe novine. Tu činjenicu potvrđuje i istraživanje koje je kompanija sproveda o navikama potrošača. Brza kupovina i jutarnje novine su prva asocijacija na reč kiosk. Trenutna situacija na tržištu štampe nije na zavidnom nivou. Želja nam je da unapredimo postojeće stanje, ne samo kroz modernizaciju i unifikaciju maloprodajne mreže, već pre svega kroz pronalaženje novih modela saradnje sa svim poslovnim partnerima koji će biti u obostranom interesu, a najviše u interesu potrošača. Samo od kvaliteta ponude proizvoda i usluga na našim kioscima zavisice da li će krajnji potrošač biti zadovoljan, kao i poslovni uspeh svih nas. Primarna delatnost kiosaka kada su osnovani bila je upravo prodaja novina. I posle više decenija kiosci predstavljaju mesto na kome će potrošači svakodnevno moći da kupe svoje omiljene novine ili magazine. Novi trend je sve veći broj novih izdanja koja odgovaraju na potrebe savremenog načina života.

Ana Radić

Širi kontekst je koristan

“Strateška primena CSR principa može doneti znatne uštede u poslovanju, posebno kada je reč o merama za smanjenje potrošnje resursa”

Prošlog meseca banka Societe Generale Srbija proslavila je 35 godina rada u našoj zemlji. Od ulaska na tržište do danas, ova finansijska kuća (koja je prva banka sa većinskim stranim kapitalom u Srbiji) unapređivala je i svoj odnos prema lokalnoj zajednici i postala jedan od lidera u promociji koncepta društveno odgovornog poslovanja. O specifičnosti njihovog pristupa i projektima koji su u toku, razgovarali smo sa Nebojšom Radojčićem, specijalistom za CSR Societe Generale Srbija.

“VREME”: Od kada je banka počela da posvećuje posebnu pažnju CSR aktivnostima i koliko se priroda tih aktivnosti menjala tokom decenija?

NEBOJŠA RADOJČIĆ: Societe Generale banka je, kao deo svetske bankarske grupacije, i pre nego što je koncept društvene odgovornosti zaživeo u današnjem obliku, primenjivala visoke standarde u politici prema zaposlenima, klijentima, lokalnoj zajednici i životnoj sredini. S vremenom su ti standardi evoluirali u strateški pristup koji integriše principe društvene odgovornosti u celokupno poslovanje banke. Na taj način je i naš doprinos društvenoj zajednici od prvobitnih *ad hoc* aktivnosti postao strateški određeniji i usmereniji.

Koliko su aktivnosti banke u Srbiji povezane sa inicijativama koje ima Societe Generale Grupa?

Strategija društvene odgovornosti u svim zemljama u kojima posluje Societe Generale grupa utemeljena je na istim principima, uz prilagođavanje lokalnim potrebama. Sve filijale Grupe uključene su u sistem internog CSR izveštavanja Planethic, na temu potrošnje resursa, uticaja na životnu sredinu, aktivnosti u lokalnoj zajednici i radnog okruženja. Societe Generale Srbija će od 2012. biti uključena i u program karbonske neutralnosti koji podrazumeva otkup godišnje emisije ugljen-dioksida i ekvivalenata nastalih u poslovanju kupovinom zelenih sertifikata. Kada

Nebojša Radojčić, Societe Generale banka

su u pitanju projekti podrške društvenoj zajednici, naši prioriteti su takođe u skladu sa strategijom Societe Generale grupe.

Već šest godina organizujete inovativnu biznis igru “Citizen Act” koja je fokusirana na rešavanje pitanja korporativne odgovornosti.

“Citizen act” je biznis takmičenje namenjeno studentima iz celog sveta, koje im omogućava da unaprede znanja iz oblasti CSR-a i da u formi projekta daju inovativna rešenja za unapređenje CSR politike Societe Generale grupe. U poslednjoj sezoni ovog takmičenja učestvovalo je oko 500 studentskih timova iz 58 zemalja. Sa namerom da uključimo što veći broj naših studenata, u partnerstvu sa studentskim organizacijama i centrima za razvoj karijere aktivno radimo na promociji takmičenja u Srbiji. Prošle godine je tim studenata sa Ekonomskog fakulteta u Beogradu svojim projektom “Local act” osvojio treće mesto na finalnom takmičenju u Parizu, u oštroj konkurenciji timova sa prestižnih biznis

škola i univerziteta.

Kako je ekonomska kriza uticala na budžet za CSR aktivnosti u vašoj banci?

Evidentno je usled ekonomske krize jedan deo kompanija, pre svega onih koji CSR ne primenjuju kao integrisani strateški koncept, smanjio ili čak ukinuo svoje budžete za CSR. Smatram da su takve poslovne odluke rizične i da šalju lošu poruku o kapacitetima kompanije da odgovori na rastuće izazove. S druge strane, strateška primena CSR principa može doneti znatne uštede u poslovanju, posebno kada je reč o merama za smanjenje potrošnje resursa. CSR aktivnosti, dakle, ne treba posmatrati samo kroz prizmu korporativne filantropije, već kao deo šireg konteksta koji je koristan i kompanijama koje ga primenjuju i društvu u celini.

Da li vaši zaposleni učestvuju u volonterskim akcijama i koliko često?

Prilikom izbora projekata, trudimo se da podržimo one koji podstiču i naše zaposlene

Kako se aktivira polisa putnog osiguranja?

Sa polisom Wiener Städtische putnog osiguranja putnik je osiguran u slučaju bolesti i nezgoda tokom putovanja i boravka u inostranstvu. Polisa putnog osiguranja obezbeđuje brzu, efikasnu i profesionalnu zaštitu, a u slučaju bolesti ili nesrećnog slučaja brigu o klijentu preuzimaju profesionalci koji sprovode i nadziru lečenje i organizuju povratak u zemlju prebivališta. Wiener Städtische osiguranje ima ugovor sa vodećom svetskom grupacijom za pružanje usluga asistencije – Coris International. Asistencija podrazumeva organizaciju usluga koje su osiguranicima Wiener Städtische osiguranja garantovane polisom putnog osiguranja, kao i pružanje raznih turističkih informacija i pravnih saveta u vezi sa boravkom osiguranika u inostranstvu. U slučaju zdravstvenih tegoba i potrebe za lekarskom intervencijom, potrebno je pozvati operatera Coris International, čiji se kontakti nalaze na polisi osiguranja, i dati lične podatke i informacije o prirodi povrede ili bolesti. U cilju brze i efikasne asistencije treba slediti dalja uputstva operatera koji su na usluzi 24 sata svakog dana. Sa operaterima osiguranici razgovaraju na svom, maternjem jeziku. Troškove lečenja osiguranik može platiti i sam, a po povratku u zemlju ukupan iznos će mu biti refundiran u najkraćem roku u Wiener Städtische osiguranju, i to na osnovu originalnih računa, medicinske dokumentacije i polise. Troškovi se plaćaju u celosti bez ikakvog učešća osiguranika u njima, u skladu sa Opštim uslovima osiguranja. Kupovinom polise putnog zdravstvenog osiguranja obezbeđujete da u slučaju bolesti ili nesrećnog slučaja troškove nastale na putovanju umesto vas plati osiguravajuća kompanija. Polisa Wiener Städtische osiguranja je zaštićena hologramom i bar-kodom i važeća je u celom svetu.

Nataša Smiljanić

Supervizor Odeljenja za putno osiguranje
Wiener Städtische osiguranje

na učešće i volonterski angažman, jer za razliku od novčanih donacija, volonterske akcije udružuju više aktera i daju rezultate koji su vidljivi odmah. Pored jednokratnih akcija koje se najčešće odnose na čišćenje, sređivanje objekata i prikupljanje humanitarne pomoći, naši zaposleni su uključeni i u različite programe mentorstva ili korišćenja profesionalnih veština. U okviru partnerstva sa organizacijom Dostignuća mladih (Junior Achievement Serbia) naši zaposleni volontiraju kao biznis mentori učeničkih kompanija i članovi žirija na nacionalnim i međunarodnim takmičenjima. U projektu "Inkluzivna akademija" volonterski drže treninge i radionice iz svoje oblasti ekspertize, namenjene osobama sa invaliditetom, u cilju njihove profesionalne integracije i usavršavanja. Osnovali smo i Klub volontera, koji koordinira volonterske aktivnosti.

Šta vidite kao najveći društveni problem u čijem rešavanju kompanije mogu da pomognu?

Ključni prioriteti našeg delovanja su socijalna inkluzija i profesionalna integracija, pri čemu uzimamo u obzir analizu situacije u društvu, stavove ključnih aktera, kao i mogućnost za doprinos rešavanju problema. U Srbiji više od 690.000 ljudi živi ispod granice siromaštva i taj ozbiljan društveni problem zahteva angažovanje svih društvenih činilaca. Ipak, smatram da kompanije veći doprinos mogu dati u borbi protiv nezaposlenosti, naročito kod mladih, koji zbog neusklađenosti sistema obrazovanja i potreba tržišta često ne mogu da nađu odgovarajući posao.

Smatram da bi kompanije podrškom programima edukacije i profesionalne orijentacije mogle da olakšaju profesionalnu integraciju mladih.

Kao partner Foruma mladih sa invaliditetom, učestvujete u projektu "Inkluzivna akademija". Da li u banci ima radnih mesta na kojima bi polaznici škole mogli da se zaposle?

Projekat "Inkluzivna akademija" smo

pokrenuli sa Forumom u novembru 2011, sa ciljem da omogućimo unapređivanje poslovnih veština osoba sa invaliditetom i jačanje njihove konkurentnosti na tržištu rada. Iako su Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom stvoreni sistemski preduslovi za njihovu društvenu integraciju, samo mali procenat njih ima adekvatne kvalifikacije. Projekat omogućava karijerno usmeravanje i profesionalni razvoj osoba sa invaliditetom, a najveći deo treninga i radionica u okviru "Inkluzivne akademije" volonterski realizuju naši zaposleni.

Prva grupa od 20 polaznika akademije trenutno pohađa kurseve engleskog jezika i računara, HR radionice, uči veštine prezentacije i prodaje. U drugoj fazi, izabrani kandidati će nastaviti sa stručnim radionicama na temu bankarstva i finansija, pri čemu će oni koji pokažu najbolje rezultate dobiti mogućnost stručne prakse u banci i konačno zaposlenje, u zavisnosti od otvorenih pozicija.

Članica ste i osnivač više organizacija koje se bave promocijom CSR-a u Srbiji. Kako ocenjujete njihove rezultate?

Umrežavanje i zajedničko delovanje kompanija na planu društvene odgovornosti omogućili su bolji strateški pristup konceptu, realizaciju projekata većih razmera, a pre svega promovisanje i unapređivanje društveno odgovorne prakse u poslovnom sektoru.

Globalni dogovor je kroz aktivnosti radnih grupa uspeo da unapredi praksu u gotovo svim oblastima društveno odgovornog poslovanja, a s obzirom na to da pored kompanija okuplja i predstavnike nevladinih organizacija, državnih i obrazovnih institucija i druge zainteresovane strane, predstavlja najznačajniji međusektorski forum za korporativnu društvenu odgovornost u Srbiji. Forum poslovnih lidera, kao jedinstvena poslovna koalicija domaćih i stranih kompanija, za kratko vreme je pokrenuo niz zajedničkih programa i projekata u cilju održivog razvoja zajednice, a akcija "Naš Beograd" je postala najznačajnija akcija korporativnog volontiranja u Srbiji.

DELTA AGRAR

Donacija 53 tone brašna

Delta Agrar, Danubius i Delta fondacija uručili su 30. marta Crvenom krstu Srbije humanitarnu pomoć od 53 tone brašna, namenjenu korisnicima narodnih kuhinja u Paraćinu, Pirotu, Bujanovcu, Novom Sadu i Kuršumliji. Time će se obezbediti po pola vekne hleba za 4350 socijalno najugroženijih građana u ovim opštinama, u trajanju od mesec dana. Donacija Delta Agrara, Danubiusa i Delta fondacije deo je zajedničkog projekta sa Ministarstvom poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede i Crvenim krstom Srbije. Projekat je pokrenut sa ciljem pružanja pomoći socijalno ugroženim slojevima stanovništva, doniranjem narodnih kuhinja koje su u sklopu lokalnih organizacija Crvenog krsta Srbije.

HEWLETT-PACKARD

Deset godina u Srbiji

Kompanija Hewlett-Packard 27. marta obeležila je desetogodišnjicu poslovanja u Srbiji. Ovom prilikom organizovana je HP Discover konferencija na kojoj je preko 400 posetilaca imalo priliku da od HP stručnjaka sazna o najnovijim proizvodima, rešenjima i uslugama. "Kada je kompanija 2002. godine počela sa radom, na našem tržištu je imala pet zaposlenih, a danas ih ima oko sto. Promet je na godišnjem nivou dostigao sto miliona dolara. Beležimo rast u svim segmentima poslovanja, počev od grafike i štampe, preko grupe za personalne sisteme, do sektora koji se bavi uslugama, konsaltingom i implementacijom kompleksnih rešenja", rekao je Miloš Đurković, generalni direktor kompanije HP u Srbiji.

PRIVREDNA KOMORA BEOGRADA

Nagrada za DHL

Povodom 20 godina uspešnog poslovanja na tržištu Srbije, Privredna komora Beograda dodelila je 14. marta nagradu kompaniji DHL za ostvarene rezultate. "Nagrada koju smo primili još jedno je značajno priznanje koje će predstavljati motiv da ostanemo najbolji u poslu kojim se bavimo", izjavio je Darko Babić, generalni direktor DHL-a u Srbiji. Prošle godine, ostvaren je 15 odsto veći prihod u odnosu na 2010., a DHL u Srbiji zapošljava više od 170 ljudi. Počeo je sa radom 1983. godine preko kompanije Transjug, a 1991. DHL je osnovan kao domaća kompanija sa 100 odsto stranim kapitalom. Za dvadeset godina rada u Srbiji DHL je investirao više od 20 miliona evra i transportovao preko šest miliona pošiljaka težine od preko 12 miliona tona.

BANCA INTESA

"Dokaži se 100%"

Banca Intesa najavila je početak drugog po redu studentskog konkursa "Dokaži se 100%" i pozvala najtalentovanije akademice iz Srbije da učestvuju u izradi projekata iz oblasti upravljanja zadovoljstvom klijenata. U nastojanju da podstakne kreativnost, logičko razmišljanje i takmičarski duh studenata, Banca Intesa pruža mogućnost mladim ljudima da stečeno teorijsko znanje primene u praksi i realnim poslovnim okolnostima.

Pravo učešća na konkursu "Dokaži se 100%" predviđeno je za studente 3. i 4. godine, kao i apsolvante svih domaćih univerziteta koji dobro poznaju engleski jezik i imaju prosečnu ocenu iznad 8. Svi koji ispunjavaju navedene uslove mogu do 15. aprila da preuzmu prijavne formulare na zvaničnoj internet stranici Banca Intesa: www.bancaintesa.rs, ali i na fan stranici projekta na Fejsbuku:

www.facebook.com/dokazise100posto.

DUNAV OSIGURANJE

Važnost kompozitne kompanije

U organizaciji kompanije "Dunav osiguranje" 28. marta u Beogradu održana je regionalna konferencija "Razvoj tržišta osiguranja u Jugoistočnoj Evropi". Na konferenciji su učestvovala i druga osiguravajuća društva iz Srbije i regiona, predstavnici državnih institucija, Narodne banke Srbije i predstavnici EU. Predsednica Skupštine Srbije Slavica Đukić Dejanović je otvarajući konferenciju najavila skoro donošenje novog Zakona o osiguranju, koji će biti tema budućeg saziva parlamenta, dok je viceguvernerka NBS-a Mira Erić Jović rekla da će na sajtu Centralne banke već naredne nedelje biti objavljen nacrt novog zakona. Novi zakon bi, između ostalog, predvideo razdvajanje životnog od neživotnog osiguranja. Direktorica "Dunav osiguranja" Milenka Jezdimirović istakla je da je za "Dunav osiguranje", koje je sa 30 odsto učešća lider na tržištu Srbije, veoma važno pitanje postojanje kompozitne firme: "Prema evropskim standardima, moguće je da se kompanija bavi i životnim i neživotnim osiguranjem, bez cepanja na dve kompanije", navela je ona.

EUROBANK EFG

Prednosti faktoringa

Eurobank EFG je u svoju ponudu uvela uslugu faktoringa: kratkoročnog oblika finansiranja, koji omogućava naplatu potraživanja pre roka njihovog dospeća, gde se banke javljaju kao kupci potraživanja svojih klijenata, pružajući im priliku da u što kraćem roku dobiju novac koji će moći da koriste u poslovanju, bez obzira što za prodatu robu ili izvršenu uslugu zvanično još uvek nisu plaćeni.

Procedura faktoringa podrazumeva par koraka. "Prvo analiziramo svakog predloženog kupca i odobravamo ukupan faktoring limit prodavcu. Prodavac potpisuje Ugovor o faktoringu sa bankom i dostavlja robu ili izvršava uslugu kupcu i ustupa potraživanja banci. Banka isplaćuje prodavcu unapred dogovoreni avans za ustupljene fakture i iznose faktura definisane ugovorom. Po završenom procesu, kupac uplaćuje novac na račun banku", objašnjava Danijela Milić, direktorka Sektora za velika pravna lica.

Prednosti korišćenja faktoringa za klijenta su povećana likvidnost sredstava, poboljšana kreditna sposobnost kao i konkurentna pozicija.

RAIFFEISEN BANKA

VISA revolving

Svim klijentima koji imaju poteškoće u otplati postojećih dugova, posebno onih po drugim platnim karticama, Raiffeisen banka nudi VISA revolving karticu za refinansiranje obaveza. Ova kartica pomoći će da klijenti na najjednostavniji način dođu do neophodnih sredstava i sasvim se opuste u prvih šest meseci njenog korišćenja. Tokom tog perioda dug se vraća bez plaćanja kamate na ukupan refinansirani iznos, bez plaćanja kamate na svu novu potrošnju, kao i bez plaćanja mesečne naknade za vođenje računa kreditne kartice. Tek nakon isteka ovog perioda, primenjuju se redovni uslovi za korišćenje kreditne

kartice. Ova kartica posebno je korisna ako se samo deo limita koristi za refinansiranje, a ostatak sredstava ostavi na raspolaganju. Karticom se može podizati gotovinu na bankomatima i šalterima banaka do nivoa raspoloživog stanja. Uz VISA revolving refinansira se pametno, jer je nova kreditnu karticu Raiffeisen banke manje zahtevna od svih drugih.

TELENOR FONDACIJA

"Internet za sve"

Ukupno 14 institucija na teritoriji opštine Vračar dobilo je računare i neograničen pristup Internetu, u okviru projekta "Internet za sve", zahvaljujući saradnji opštine Vračar i Telenor fondacije. Ovim projektom, započetim 2009. godine, obuhvaćene su sve škole (osnovne, srednje i stručne) na opštini Vračar i jedna biblioteka, u kojima će biti instalirano ukupno 38 računara. U cilju povećanja informatičke pismenosti i dostupnosti interneta svim građanima Srbije, Telenor je još 2008. pokrenuo projekat Internet parkova, a do sada ih je otvoreno 27 širom Srbije.

NESTLÉ

Novi direktor

Nekadašnji izvršni direktor Nestlé sladoleda u Nemačkoj, Ansgar Borneman, imenovan je za novog generalnog direktora kompanije Nestlé u Srbiji. Na ovoj poziciji zamenio je Sedrika Boema, koji

je nakon dve godine posvećenosti srpskom tržištu postao deo menadžment tima kompanije Nestlé za Zonu Evrope. Ansgar Borneman se priključio kompaniji Nestlé u martu 2003. godine, na poziciji direktora marketinga za Nestlé sladoleda u Nemačkoj. Četiri godine kasnije postao je izvršni menadžer divizije sladoleda obavljajući tu funkciju do nedavnog dolaska u Srbiju.

PR INDUSTRIJA

Strukovna specijalizacija

Piše: Tina Bolcar,
CEO PR Komunikacije
Hil & Knowlton

Mnoge kompanije na područje marketinga i odnosa sa javnošću još uvek gledaju kao na marginalne funkcije biznisa, preko kojih je moguće privremeno efikasno smanjiti troškove preduzeća. Baš zato su u recesiji, kada su korporativni profiti opali, mnoge agencije suočene sa otkazima ugovora. Sa druge strane, klijenti u ovakvim uslovima, uprkos dobrim odnosima sa agencijom sa kojom dugo sarađuju, traže sveže i drugačije pristupe i kod drugih agencija. Pod pritiscima potencijalnog gubitka saradnje, agencije pokušavaju da opravdaju svoj trošak, obično putem merenja efikasnosti svojih usluga. U isto vreme očajnički pokušavaju da zadrže kvalifikovane i iskusne kadrove, jer bez njih ne mogu da obezbede uspeh u budućnosti. Uprkos težem periodu, za koji se nadamo da je uglavnom iza nas, naše PR agencije gledaju u budućnost sa optimizmom i očekuju blagi rast u 2012. godini.

Najvažniji trend, koji menja tradicionalnu ulogu odnosa sa javnošću, jeste pojava novih medijskih platformi kao što su njuz portal, blogovi, forumi i društvene mreže. Pomenute pojave uzrokovale su fragmentaciju medijskog prostora i povećanje broja potencijalno značajnih odnosa sa urednicima, analitičarima i drugim važnim kreatorima javnog mnjenja. Ogroman deo pažnje PR agencija usmeren je na internet i digitalne komunikacije. U današnje vreme kupci suvereno donose odluke i sami biraju izvor informacija. Zato se raznolike poruke stvaraju brzim tempom, a svakoj od ciljnih javnosti pristupa se pojedinačno. PR agencija ima sve veću ulogu u marketingu miksu, posebno kod pronalaženja komunikacionog kanala, po kojem će poruka sigurno doći do krajnjeg korisnika. Ostali trendovi u PR industriji odnose se na porast odgovornosti prema životnoj sredini i sve većem broju aktivnosti koje imaju za cilj povećanje svesti javnosti o zaštiti okoline. U svetu agencija dešava se strukovna diferencijacija, pa agencije postaju specijalizovane za konkretna područja (lobiranje, krizne komunikacije, donacije, odnosi sa investitorima, interna komunikacija).

Primena jezika u konkretnim situacijama

“U nastavi se koriste udžbenici vodećih engleskih izdavačkih kuća, kao što su: *Cambridge, Oxford, Macmillan i Longman*”

Nezamisljivo je zakoračiti u svet biznisa bez dobrog poznavanja engleskog jezika, pa sve više ljudi oseća potrebu da svoje znanje obogati izrazima i terminima neophodnim za komunikaciju u poslovnom svetu. Specijalizovani kursevi poslovnog engleskog sa uspehom se odvijaju u Obrazovnom centru EQUILIBRIO, jednoj od najuglednijih institucija za učenje stranih jezika na teritoriji grada Beograda. Moderne metode nastave, odlični tehnički uslovi i opremljenost, motivisani diplomirani profesori jezika, međunarodno priznati sertifikati i neprekidno usklađivanje programa školovanja sa potrebama ciljnih grupa, samo su neki od razloga zbog kojih Centar uspešno posluje već deset godina.

“Ono što našu školu odvaja od drugih jeste visoko kvalitetno organizovana nastava, kao i iskusni i stručni predavači kojima je jasno da nisu sve oblasti poslovanja iste. Zato su naši kursevi poslovnog engleskog dovoljno fleksibilni kako bi se posvetili potrebama svih polaznika. Koji god da je njihov nivo znanja, naš cilj je uvek isti: da ono što su polaznici naučili, odmah i efikasno upotrebe u svakodnevnoj poslovnoj komunikaciji na engleskom jeziku”, kaže u razgovoru za “Vreme”, Vida Dikić direktorka za nastavu Obrazovnog centra EQUILIBRIO.

“VREME”: Kakva je zainteresovanost poslovnih ljudi i studenata za Business English? Da li prepoznaju njegov značaj za napredovanje u karijeri?

VIDA DIKIĆ: Poslovni ljudi i sve više studenata prepoznaju neophodnost da usavršavaju svoje postojeće znanje jezika kako bi bili što uspešniji u svom poslu, dok u firmama postoji potreba da se njihovi zaposleni dodatno edukuju. Nažalost, zbog trenutne finansijske krize, nisu svi u mogućnosti da pohađaju ovakvu vrstu kursa ili još uvek ne prepoznaju

Vida Dikić, direktorka za nastavu, Equilibrio

potrebu za dodatnim usavršavanjem. Oblast poslovanja je raznovrsna i široka, ali je podjednako važno osposobiti se za elementarnu komunikaciju u svakoj od njih. Važno je znati kako komunicirati na engleskom jeziku na poslovnim sastancima, seminarima, poslovnim putovanjima, pismenim ili telefonskim putem. Ipak, moram da istaknem da su mnoge državne institucije, kao što su Narodna skupština, Ministarstva finansija i pravde, ali i veliki broj privatnih kompanija, prepoznale važnost edukacije svojih zaposlenih i angažovali naš Centar u programima obuke. Kursevi poslovnog engleskog jezika prate nivelaciju Saveta Evrope od A1 do C2. Najčešće traženi nivo kod stranih kompanija koje rade u Srbiji je B1. To je nivo koji se dostiže nakon dve godine učenja, ukoliko polaznik startuje od početka. Ako postoji predznanje, što je najčešći slučaj, potrebno je u kontinuitetu pratiti nastavu dva do tri semestra.

Uskoro počinju i kursevi poslovnog engleskog u marketingu i engleskog za ekonomiste, menadžere i bankare. Na čemu će biti njihov fokus?

Poslovni engleski za ekonomiste, menadžere i bankare namenjen je svima koji se bave ili planiraju da se na neki način bave sektorom finansija. Kurs svojom tematikom pokriva ključne finansijske oblasti poput međunarodne trgovine, kreditnih poslova, računovodstva i upravljanja imovinom. Tokom trajanja kursa uvežbavaju se neophodne veštine poput telefoniranja, pregovaranja, držanja prezentacija i pisanja finansijskih izveštaja, kao i poslovna korespondencija vezana za finansijsku tematiku. Polaznik se osposobljava za visokostručnu komunikaciju sticanjem neophodnih znanja i veština u okviru oblasti svog poslovanja. Cilj je da polaznik znanje koje usvoji primeni u konkretnim situacijama na svom radnom mestu. U nastavi se koriste udžbenici vodećih engleskih izdavačkih kuća, kao što su: *Cambridge, Oxford, Macmillan i Longman*.

Na listi vaših klijenata su mnoga velika državna i privatna preduzeća. Koja je prednost ovog vida korporativne nastave u odnosu na pojedinačne kurseve?

Kursevi obuhvataju studije slučajeva iz oblasti biznisa (strategije komunikacije, veštine vođenja sastanaka, pregovaranja), kao i konstantno uvežbavanje osnovnih jezičkih veština koje pomažu da polaznik bolje i efikasnije komunicira u profesionalnim i svakodnevnim situacijama, i obogaćuje rečnik iz različitih oblasti poslovanja. Kreiranjem situacija i uslova najbližih realnom poslovnom okruženju, zaposleni će na efikasniji način usvajati i primenjivati strani jezik. Naravno, najveća prednost za jednu kompaniju koja nas angažuje jeste činjenica da naši profesori dolaze u prostorije same kompanije u vreme koje odgovara zaposlenima koji pohađaju nastavu. Ušteda na vremenu je u ovom slučaju nemerljiva.

EUNET CLOUD PLATFORM

BEST HOSTING SOLUTIONS FOR PROFITABLE BUSINESS!

LOWER COSTS - PAY ONLY FOR USED RESOURCES!

WORLD WIDE DATA ACCESS!

MAXIMUM SECURITY IN PROFESSIONAL DATA CENTERS!

+ 381 11 330 56 05, info@cloud.rs, www.cloud.rs

“Ovo mi je najteža kampanja, a imao sam svakakve, posebno u Sandžaku. Ne znam da li je teže građanima koji dolaze na skupove ili nama koji treba da im nešto govorimo.”

RASIM LJAJIĆ,
predsednik
Socijaldemokratske
partije Srbije (“Alo”)

Mira Marković,

bivša predsednica Jugoslovenske levice, piše o bivšem članu partije, sada vlasniku TV Pinka: “Bio je kandidat za člana Glavnog odbora. Kad su na kraju kongresa na monitoru u sali emitovana imena kandidata i imena no-voizabranih članova GO, neko me je diskretno obavestio da Željkovog imena nema i da je odjurio kući sav očajan. Razume se, radilo se o grešci. Bio je vrlo aktivan u partiji, narodni poslanik, bilo je logično da bude ne samo kandidat za člana GO već i njegov član. Odmah sam ga pozvala kući, razgovarala sam s jednim očajnim čovekom. Nabrojao mi je, uzbuđeno, sve svoje zasluge za JUL i svu svoju ljubav prema JUL-u, a ja sam sve prihvatila i zamolila ga da dođe kod mene kući. Rekla sam mu da se radi o grešci i da ćemo tu grešku momentalno ispraviti. I ispravili smo je.”

Aleksandar Vulin,

nekadašnji funkcioner Jugoslovenske levice, sada predsednik Pokreta socijalista, pozvan je da komentariše pisanje svoje tadašnje šefice Mire Marković o vlasniku TV Pinka Željku Mitroviću: “Mitrović je sve stekao svojim radom. Od države je dobio priliku da radi, baš kao i svi ostali. On ju je iskoristio. Kao što znamo, Mitrović radi u Bosni i drugim zemljama, a tamo nije bilo JUL-a.”

Dragana Kuzmanović,

bivša visoka funkcionerka JUL-a, kaže da su “svi, uključujući i Mitrovića, preko JUL-a ostvarivali sve svoje želje i zamisli”: “Posle poraza na izborima 2000. godine svi su se razbežali i ne sećaju se više da je partija postojala. Doživeli su amneziju.” (“Kurir”)

Ivica Karabatrić,

dekorater, otac mlade starlete Ave, umesto kćeri govori o njenim motivima za ulazak u šou “Survajver”: “Njen motiv za ulazak, osim novca, koji je, da se ne lažemo, svima dobar razlog, bio je da se tamo zaljubi. Ja je mnogo dobro poznajem i znam da je to mnogo želela.”

Šta otac još zna o Avi: “Oduvek je ona bila bolja sa muškarcima. Ne gleda ih sve ona kao momke. One koji joj se ne dopadaju na taj način gleda kao prijatelje i od njih je čak u stanju da zatraži i pomoć oko presvlačenja.”

O vaspitanju: “Sve je ličilo na to da će biti časna sestra, kako smo je vaspitali, jer je supruga imala osamnaest godina kada ju je rodila. Ali, na kraju ispadne super dete, koje je potpuno svoje.”

Kakve je Ava: “Nikada nismo imali probleme sa njom. U školi je bila veoma odgovorna. Ona ima svoj stav i takva je i danas, što se može videti. A to što se ona tamo skidala, verovatno nije ni bila svesna kamera. Ponašala se sasvim prirodno. Ja čak gledam i reprizu i važno mi je da je ona zadovoljna učešćem i da je srećna što je bila sa tim ljudima, jer je željna zajednice i falila joj je porodica.” (“Blic Puls”)

Marijana Mateus,

poslovna žena, posle promocije parfem, rešila je da novac uloži u obrazovanje: “Škola je u planu i već je sve bilo dogovoreno, ali je moja prva saradnica baš jutros poslala mejl da se verila, te da planira da se posveti svom izabraniku. Moja želja da škola zaživi u maju daleko je od realnosti. Inače, ja sam diplomirani pedagoški radnik i osmislila sam odličan koncept školovanja, ali o tom potom.” (“Svet”)

Siniša Kovačević,

dramski pisac, član predsedništva Demokratske stranke Srbije, na konferenciji za novinare, kaže: “Masovno stižu predlozi za novu zastavu i himnu. U ovom trenutku društvo heraldičara Republike Vojvodine je najbliže predlozu zastave na kojoj će na plavoj podlozi banatskog neba biti bački i futoški kupus i sremski kulen, a da je dilema za himnu između Četiri konja debela i Tri ulara tri uzice.” (B92)

Nebojša Pajkić,

scenarista i profesor na FDU-u, govori o alkoholu i duvanu: "Volim da pušim i da pijem, zbog toga što smatram da su sastojci duvana i alkohola veoma zdravi. Isključivo zbog zdravstvenih razloga pušim i pijem." ("Blic Puls")

Marko Stanojević,

glumac, komentariše gestikulaciju političara i upozorava ih: "Kada savijete šaku u pesnicu i ispružite kažiprst, služi vam kao prut kojim lupate

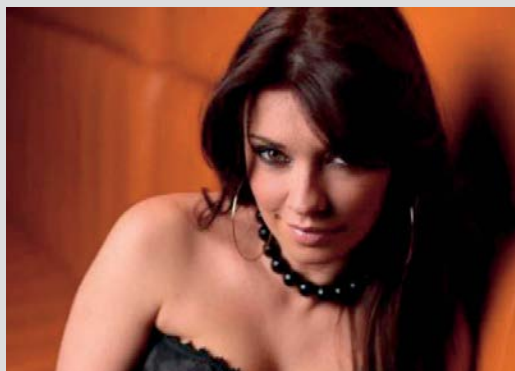

packe svome sagovorniku. I šta mislite, kako se on oseća u tom trenutku? Nije baš prijatna situacija. Kao da ih štapom tučete po glavi ili kao što su nekada u školama nevaljalu decu prutom tukli po dlanovima ili kao strogi očevi koji vam "daju deset po turu. Taj prst može da se pretvori i u bodež, kojim ćete bockati "do krvi" vaše glasače. Vrlo neugodno i bolno. A čovek koji to nekontrolisano radi samo je uplašen i nemoćan, pa mora na taj način da se brani. Ali, od prsta-bodeža mogu da se stvore problemi ili da njime poentirate, ubodete ključna rešenja. Tada prst postaje moćno oružje koje radi za vas."

I još o kažiprstu: "Nije loše s vremena na vreme i grditi nekoga i lupiti mu koju packu prutom, ali ne često i tokom celog govora. Teško je to primeniti i na celu populaciju, jer nije narod vaš podanik, ali članovi vaše partije umeju da budu i neposlušni i neradni. U vreme izbora treba najviše zapeti i mora čitavo članstvo da radi kao jedan i da bude apsolutno poslušno, pa ih nije loše ukoriti prstom, ali samo u dobro promišljenom i planiranom trenutku. Čuvajte se kažiprsta! On je ubojito oružje koje se može okrenuti i protiv vas." ("Alo")

Aleks Grdić,

hrvatska misica, "pokazala se kao jedna od najintrigantnijih učesnica "Survajvera": "Nemam ništa protiv vođenja ljubavi na javnom mestu, a posebno sam slaba na fudbalske stadione. S obzirom na to da volim

Beograd, ne bih se libila da to uradim na Marakani!"

Ko je najseksipilniji učesnik "Survajvera": "Definitivno vaš Marko Karađžić. Spontan je, zabavan i ima divne stavove. On mi je ulepšavao dane koji su u Kostariki zaista bili teški". ("Press")

Sladana Zdravković,

omladinka DS-a iz Niša, koja se pre godinu dana "proslavila" kada se zbunila i nije mogla da izgovori stihove posvećene Zoranu Đinđiću, a onda i pala na bini, kaže da ju je javnost zbog tog gafa dočekala na nož, ali da je sada

"sasvim okej": "Istina je da sam se saplela i pala i da sam se užasno osećala zbog toga. Sada sam skroz, skroz okej... Svakom može da se desi."

Da li je sve bilo posledica treme: "Pa da. Tekst sam besprekorno znala danima ranije, ali publika, kamere... i zvanice su učinili svoje. Jednostavno, kao da je neko isekao to parče teksta iz mog sećanja... A onda sam se i okliznula. Sada mi je jasno da one štikle nisu bile najbolji izbor, a tada mi se učinilo da su užasno kul."

Da li je pad zaboleo: "Manje-više... Više je bolela spoznaja da sam uprskala s tekstem, pa još i pala! Tada sam baš bila loše raspoložena. Još me je i javnost dočekala na nož. Srećom, život ide dalje."

Šta je pomislila u momentu kad je shvatila da se ne seća teksta: "Oh, my god! Blam živi! Zemljo, otvori se."

Da li je ljudi prepoznaju na ulici: "Da, svi me živi zaustavljaju. I dan-danas. Hoće da se slikaju sa mnom, zanimljiva sam im. Kažem im – pa nisam ja Ceca, šta vam je?" ("Kurir")

Neda Arnerić,

glumica, sa urođenom skromnošću govori o svojim glumačkim počecima: "Ja uopšte toga nisam bila svesna tada, vi muškarci ste uzdisali za mnom, a ja sam bila u nekom svom svetu, jer sam kao mlada ušla u glumu, da sam ušla sa 22 kao druge, verovatno bi mi slava udarila u glavu. Sve će vam biti jasno, ako kažem da me je mama tek sa 17 godina prvi put samu pustila na snimanje."

Muškarci su obožavali njene filmove i zbog slobodnijih scena, kako se ona osećala u trenucima kada je morala da se skine: "Ja uvek kažem, meni je skidanje u filmu lako kao da mi kažu da treba da pretčim sto metara. To je posao, gluma, čutiš i slušaš sve što ti kažu." ("Svet")

Intervju: **Vlastimir Đuza Stojiljković, glumac**

Život se ne može uvežbbati

“Ja sam sa glumom zaista imao sreće. Bez sreće se ništa ne može. Ja to kažem i mlađima: imaš i smisao i talenat i znanje, ali nećeš uspeti ako nemaš sreće. Šta je sreća: s kim igraš, ko režira i u kom trenutku u tvom životu. Kad se sve te sitnice sklope, ti imaš sreće. Eto, to je to”

Odmah je pristao na razgovor, mada nerado komunicira sa novinarima. “U dobrom sam raspoloženju, valjda zato što je prošla zima, a i nemam obaveza. Januar i februar su mi bili puni, gde sve nismo putovali!”, kaže. Predstave Ateljea 212 i Jugoslovenskog dramskog pozorišta u kojima glumi, *Otac na službenom putu* i *Elijahova stolica*, gostovale su u Sloveniji, Hrvatskoj, Beču i Crnoj Gori, prošlog meseca je “skoknuo” i do Kragujevca da primi nagradu “Joakim Vujić” za izuzetan doprinos razvoju pozorišta u Srbiji. U junu će opet u Hrvatsku, prvo zbog gostovanja predstave Ateljea 212 *Gospoda Glembajevi*, a zatim i zbog nove uloge: reditelj Aleksandar Popovski ga je zvao da igra u *Odiseju* Gorana Stefanovskog teatra “Ulysses” na Brionima. U avgustu će biti u Crnoj Gori, u Tivtu, zbog *Don Kihota* u režiji Erola Kadića.

Đuza Stojiljković (83) je jedan od trenutno najtraženijih pozorišnih glumaca i jedno od najvećih imena u istoriji našeg glumišta.

“VREME”: Vaše kolege tvrde da više radite od kako ste u penziji...

VLASTIMIR ĐUZA STOJILJKOVIĆ: U pravu su! A nameravao sam da se manem pozorišta, pa prvih godinu i po dana penzije nisam ništa igrao! Zapitao sam se ono što se ceo život pitam: da li nekome treba ovo što ja radim. Na sreću, kad omatorite ovako kao ja, onda nastupi neki mir i u organizmu i u glavi, pa vam se pojase čak i takva pitanja. A to je: ako pozorište treba ljudima koji dođu na predstavu, pa neka ih je samo 300-400, znači da treba igrati. Znači da je živa reč sa scene potrebna ljudima. I da sve ovo ima velikog smisla.

U ovoj pozorišnoj sezoni, složićete se, nije baš lako naći razloga za optimizam koji vi očigledno imate.

Pozorište je trenutno u najgoroj situaciji od kako se ja bavim njime, a to je od ‘52. godine prošlog veka. Kad se događaju ovakve grдне promene u zemlji, kad se sve menja, kad je nesigurnost sve veća i veća, naravno da je pozorište ►

Fotografije:
A. Anđić

jedna od stvari o kojima prestane da se vodi računa. A kad sam diplomirao, cela moja klasa je dobila angažman u pozorištima. Tako je to tada bilo. A danas je velika tegoba. Tada je bila jedna glumačka akademija, izuzetno značajna institucija u zemlji u kojoj su studirali i Slovenci i Hrvati i Makedonci. Danas ima mnogo glumačkih škola, pa svake godine diplomira pedesetak glumaca. Gde će svi oni? Da li neko misli o tome?

Tačno da je u vreme kad ste vi diplomirali o tome mislila država, ali jedan drugi primer iz vašeg života govori i da je vodeći računa o dobrobiti naroda, zaboravljala na čoveka.

Jeste, država me je odredila da budem rudarski inženjer! Jednog dana je došao neki tip u kožnom mantilu, i rekao mi da ću sutra upisati rudarstvo. Ja pre toga nisam ni znao šta je to! Hteo sam na književnost, jezike, na tako nešto. Ali, naredba je naredba i ja upišem Rudarski fakultet. Pošalju oni nas na nekoliko dana u Borski rudnik. Spuste nas u jamu, i ja tada kažem sebi “nema šanse, nećeš ti ovde više nikad!” Odem kod dekana, kažem “hoću na glumu”, a on me pita kako ću da vratim stipendiju – zamislite, primao sam stipendiju vojne industrije. Ja kažem “nemam pojma, ja samo znam da hoću na glumu”. I tako i bude: ispisao sam se, a niko mi nije tražio da vratim pare. Otišao sam posle trećeg semestra, i to sa položenom matematikom kod čuvenog profesora Kašanina. Od nas 220 studenata, položilo je samo 20! Kad su mu zamerili što obara studente dok su državi što pre potrebni inženjeri, odgovorio je: “Da, ali i inženjeri treba da znaju matematiku!” I oni ga posle toga penzionišu. Zašto sam hteo glumu? Ja sam glumio u Kruševačkom pozorištu dok sam bio u gimnaziji. Bora Mihajlović, profesor, nas je sve zarazio. Kad sam bio u sedmom razredu, 1. maja 1946. godine, Kruševačko pozorište je postalo profesionalno. Igrali smo neki ruski komad i sad na zidu pozorišta stoji plakat te predstave, ali mi tada nije padalo na pamet da budem glumac. Kažem vam, hteo sam na književnost. Međutim, dok sam bio na Rudarskom, često sam išao u pozorište. I, zarazim se.

Posle je, kažete, sve bilo lako: Beogradsko dramsko pozorište je zaposlilo celu vašu klasu čim ste diplomirali.

Glumio sam ja u Beogradskom dramskom i pre toga, još od 1950. godine. Soja Jovanović, rediteljka, i profesor Minja Dedić su angažovali mlade glumce u nameri da naprave repertoar koji će publika hteti da gleda. Nikog tada nije zanimala domaća drama s temama iz rata! Ni slučajno! Zato se mi mladi glumci “bacimo” na

američku i zapadnu dramu: Henri Miler, Tennessee Vilijams, Žan Anuj... umesto spuštanja zaves, uvedemo zatamnjenje, smanjimo dekor – sve promenimo. I predstave budu prepune! Prvi domaći komad koji je prihvatila publika bio je *Nikoletina Bursać*. Bilo je to kad sam se vratio iz vojske, 1957. godine: Minja Dedić moli Branka Čopića da mu dozvoli da postavi na scenu nekoliko priča o Nikoletini. Branko ga odvraća, tvrdi da priče nisu za teatar, ali mu na kraju dozvoli. Nikoletinu igra Pavle Vuisić. Branko Čopić dolazi na svaku probu, i dopadne mu se Paja. “Vidi ga, kao da sam njega gledao kad sam pisao”, govorio je. Ali, jednog jutra dođe Paja i kaže “ja ovo ne mogu da igram!” Paja je tad bio član Pančevačkog pozorišta, ono više ne postoji, i nije imao para ni za hleb. Pa ipak, odbio je ulogu koju nije mogao da savlada. Zamislite vi tu poštenjačinu! A Čopić, da se ubije! Daju Pajinu ulogu Radetu Markoviću. Rade je sjajan glumac, ali ne može da se udene u Nikoletinu. Imao je dupli kostim ne bi li bio krupniji. Ali, Rade je intelektualac i igrao je Nikoletinu kao da mu se malo podsmeva. Publici se dopao *Nikoletina*, konačno domaći tekst koji hoće da gledaju! Čopiću se dopalo da se njegov tekst govori sa scene, pa krene da piše novi – *Oduzimanje međeda*. Ali, publika ga neće. Šta vredi što je autor veliki pisac!

Beogradsko dramsko je tada uticalo i na pozorišne živote drugih gradova SFRJ.

Desilo se da su u gradovima u kojima smo gostovali, a tada se ostajalo po mesec dana na gostovanju, nastajala pozorišta sa savremenim repertoarom. “Gavela” u Zagrebu – na primer. Sada sva pozorišta igraju sve! Tada se znalo i ko je čiji glumac, glumci nisu igrali u više pozorišta. Sećam se, kad je Severin Bijelić, glumac Narodnog pozorišta, hteo da igra u predstavi Beogradskog dramskog! Svi su o tome pričali!

Vi ste iz Beogradskog dramskog prešli u

Atelje 212, zatim ste se vratili, da biste opet otišli u Atelje. Da li ste pratili repertoar koji vam je u datom momentu odgovarao?

Da, naravno. Ima i još jedan razlog: kad je glumac dugo u jednom pozorištu, on se familijarizira. A ja sam uvek voleo da igram s ljudima koje ne znam – pažljivije će me slušati od nekog ko me zna i koga ja znam. Zato je bila divota na Dubrovačkim letnjim igrama! Igramo Krležinog *Areteja* na tvrđavi Bokar! Režija: Žorž Paro! Napravio je dve podele, kao dve predstave: jedna glumačka podela počne *Areteja* iz jednog prostora tvrđave u 21h pa posle prve scene, posle pola sata, kad se premesti za drugu scenu u drugi prostor, u onom prvom prostoru počne predstava sa drugom podelom i drugom publikom. Tako više niko nikad ništa nije uradio! Relja Bašić i ja smo igrali istu ulogu. Dođe on jednog dana do mene, ja sedim i pijem pivo, i kaže mi: “Slušaj, davi me lektorka. Poslala me kod tebe da me naučiš, kaže, pogrešno govorim.” Ja iz Kruševca, a on iz Zagreba! Relja je zanosio na zagrebački, a u *Areteju* nije bilo lokalizama, pa se desilo da ja bolje govorim od njega.

Predstave koje sada igrate asociraju na državu u kojoj su se dešavale te pozitivne stvari o kojima pričate: Otac zbog Golog otoka, Elijah zbog opsade Sarajeva, a Glembajevi zbog Krleže. Publika voli te predstave pre svega zato što su odlične, ali moguće i zbog uspomene na tu državu.

Moguće, naravno. Ali, kako tumačite zašto ih gledaju mladi ljudi? Zar su i oni jugonostalgicari? A, što se tiče Jugoslavije, jeste, osakaćeni smo. Otkad je nema, Sterijino pozorje mi deluje besmisleno. Kad se jedna zemlja raspadne na šest zemalja, to i košta – svaka ima granicu, carinu, i sve ostalo. Sad kad se sve ukрупnjava, kad od Evrope prave celinu, šta mi radimo? Predstave koje igramo nisu o Jugoslaviji, one su o ličnim dramama ljudi koji su živeli u njoj. I ljudima je

zato lako da se poistovete i da vole te predstave. Ja sam lično osetio ono o čemu pričamo u *Ocu*. Kad sam studirao Rudarski fakultet, bilo nas je desetak u sobi studentskog doma u Dalmatinskoj. Lepo smo se družili, bili smo bliski prijatelji. Jednog jutra, probudimo se mi, kad – u nekoliko kreveta nema nikog. Pitamo domara gde su, on kaže “dolazili neki ljudi”, ali šta je dalje bilo, ne zna. Prošlo je mesec-dva a da niko nije znao gde su ti momci. Kad ono, oni na Golom otoku! Toliko sam se družio sa njima, a nisam znao da su održavali tajne sastanke na kojima su podržavali Staljina. Tu priču sam ispričao reditelju *Oca*, Oliveru Frliću, kad me je pitao da li se sećam '48. Predstava je o tome, o ličnoj drami. Mislim da je publika zbog toga voli.

U naslovima novinskih informacija o novoj predstavi u kojoj igrate, uvek je istaknuto vaše ime. Piše, na primer, *Đuza Stojiljković u novoj predstavi Ateljea 212*. To znači da ste i vi bitan razlog zašto se gleda neka predstava.

Publika je čudan fenomen. Neko bez koga ne bi bilo ni nas. Ali, često je i učesnik predstave. Igramo u starom Podrumu Ateljea Pekićeve *Generale* Renata Ulmanskog, Đoka Jelisić i ja. U programu predstave je odštampan i tekst drame. I, jedan čovek u prvom redu prati u tekstu ono što mi govorimo na sceni, a nas uopšte ne gleda. Đoka Jelisić poludi zbog toga! Na pauzi, dežurni predstave zamoli tog čoveka da ako hoće da prati tekst, da sedne pozadi. On to i uradi, ali sad niti čita tekst niti gleda u nas. Gleda sa strane! Rasturio nas je, bez namere da to uradi. Đoka Jelisić je posle toga rekao “neću više da igram”. Eno ga sad na Ceru peče rakiju i uživa. Ili, drugi primer: Bata Stojković i Milutin Butković igraju u Podrumu neku predstavu koja ima duge monologe, a neki čovek u prvom redu ne prestano pucka hemijskom olovkom, otvara je i zatvara. Ne primećuje šta radi. Bata mu priđe,

► **Mi smo taj naš prostor u seriji “Pozorište u kući” doživljavali zaista kao svoj stan. U epizodi kad Petrovićima stižu gosti iz Zagreba, Olga Ivanović, koja je glumila Rođinu taštu, tražila je da rekviziteri pronađu lepše čaše i tanjire. “Zar da ovako dočekam Zagrepčane?”, govorila je. I doneli su joj servis iz hotela “Metropol” i jastoga. “E, sad mogu da dođu!”, odobrila je**

nasred svog monologa, uzme mu olovku iz ruke i stavi u džep. Sutradan je taj čovek došao, izvinio se, i doneo mu 30 olovaka. Nego, kad već pričamo o publici, iznenadili su me *Glembajevi*! Ljudi ne mogu da dođu na red da odgledaju tu predstavu, a pre ovog rata *Glembajevi* se uopšte nisu gledali! Istina, naša predstava je dobrim delom popularna zbog Nikole Ristanovskog, zbog našeg Makedonca, ali biće ipak da je i zbog ovog novog vremena. Srbija pre ovog rata nije imala mafiju. *Glembajevi* su prava mafija, svi su ružni,

Ignjac je trgovao oružjem, svi su krali i ubijali. Sećam se, gledao sam *Glembajevi* u Narodnom pozorištu kao klinac, i ništa nisam razumeo! Gledao sam dekor i kostime – i to je sve! Raša Plaović je igrao Leonea, igrao ga je kao *Koštaninog* Mitketa, potpuno pogrešno! Kod nas se doskora mnogo toga pogrešno igralo! Mitketa igramo kao starca, a njemu je 40 godina, on je čovek u punoj snazi! Barunica Kasteli-Glembaj nije nikakva barunica, ona je kurva, i na sceni mora da progovori ta njena suština! Anita Mančić u našoj predstavi ume da je pokaže kakva ona jeste! To je sve reditelj Jagoš Marković dobro osetio! I zato publika voli ovu predstavu, zbog te emocije koju nosi!

I *Šuma blista* je bila sva od emocije, pa je publika izlazila iz sale.

To je najbolja režija Tonija Janežića u Beogradu! Sjajan tekst Milene Marković, čista poezija! Ali, ljudima je predstava bila previše crna. Neće to da gledaju. Kao što posle Drugog svetskog rata nisu hteli da gledaju domaće savremene drame, a hteli su američke. Ljudi su povređeni crnilom oko nas i neće da ga gledaju i na sceni. Ja mislim da greše, mislim da treba da se prikazuje ono što nam se dešava. Uostalom, pozorište i film slede stvarnost najviše od svih vrsta umetnosti, to se očekuje i od pozorišta i od filma, i nije mi jasno gde je greška.

Moguće da se krije u pogrešno izabranoj priči iz stvarnosti, moguće da dolazi vreme kad ljudima treba tema koja je proslavila film *Ljubav i moda*, film koji se pamti po vespama i Bebi Lončar, ali isto tako i po pesmama koje ste u njemu pevali.

Svi su ga obožavali, publika, kritika, svi! Međutim, kad god se priča o ovom filmu, ne zaboravi se i jedna negativna kritika, ona s naslovom *Moda Marjanova*! Sjajan naslov, zar ne? U Rusiji je film napravio pravi rusvaj! U njemu je bilo svega onog čega tamo nije bilo! Posle filma je išao orkestar Radio Beograda na turneju po Rusiji – svuda ovacije! Ludilo! Stalno su im tražili pesmu *Devojko mala*, koju ja pevam u filmu, nisu mogli da se odbrane! A sećam se, ja je na početku nisam voleo. Dušan Jakšić me je nagovorio da je pevam. Išao sam i na neke festivale, ali sam brzo odustao. Imao sam toliku tremu da bih tamo, pred mikrofonom, zaboravio tekst pesme! U pozorištu nikad ne zaboravim! Ne znam zašto su mi smetali festivali. Valjda tamo ne pripadam. Volim da pevam, ali samo u kafani. Na sceni – ne.

Na radiju niste imali problema zbog mikrofona, na protiv. Dugo i mnogo ste snimali ►

za Radio Beograd, pomenuću samo emisiju "Zabavnik", koju ste godinama vodili.

Svi veliki glumci su snimali radio-drame. To je za nas bila velika čast, a radio-drama je bila izuzetno poštovana. Radio je velika škola, ja sam tu ispravio nepravilnosti kruševačkog govora. Neću nikad da zaboravim – snimamo mi *Hajduk Stanka*. Ja sam Stanko, a Branislav Ciga Jerinić i Branko Vujović Bardolf igraju hajduke. Njih dvojica imaju duboke glasove, a ja baš i nemam. Pa tako, kad Ciga, na primer, kaže duboko da dublje ne može biti "ajde Zavrzane da..." uradimo to-i-to, moj uzvik "braćo!" zazvuči još tanje nego što je inače! Ali, bili smo mladi, svašta smo radili! Sada radio-dramu malo ko sluša.

Humoristička TV serija *Pozorište u kući* se smatra jednim od najvećih produkcija TV Beograda. Zna se da je Novak Novak, pisac scenarija, od vas "prepisao" uzrečicu glavnog lika priče Rođe Petrovića "Boga mu poljubim"...

A tekst Dragutina Gute Dobričanina često nije ni pisao. "To će Guta sam da smisli", govorio je Novak. Snimalo se skoro odjednom, i moraš odmah da se snađeš ako nešto iskrсне! A Guta, kad se setim šta mi je sve radio! Bila je to zaista fenomenalna serija. Mi smo taj naš prostor, scenu, doživljavali zaista kao svoj stan. U epizodi kad Petrovićima stižu gosti iz Zagreba, Olga Ivanović, glumila je Rođinu taštu, tražila je da rekviziteri pronađu lepše čaše i tanjire. "Zar da ovako dočekam Zagrepčane?" govorila je. I doneli su joj servis iz hotela "Metropol" i jastoga. "E, sad mogu da dođu!", odobrila je.

Da li ste gledali reprizu *Pozorišta u kući*?

Ne, ne mogu. Osim mene i Ljiljane Lašić svi ostali više nisu živi.

Serija *Na slovo na slovo* u kojoj ste glumili još se gleda iako je snimljena nova verzija.

Ne treba to da rade, neka smisle nešto novo. Taj rimejk uvek samo istakne original, a ne sebe. Džabe rade! Serija *Na slovo na slovo* mi je jedan od najmilijih poslova. Snimali smo u studiju na Sajmištu, i svašta smo radili. Vera Bjelogrić, rediteljka, bila je oduševljena Patkom Dačom, stalno je bdela nad njim i divila mu se. Ljubiša Bačić se malo ljutio, pa joj kaže "snimaj malo nas, nemoj samo tog patka!" Jednom je patku dao malo vinjaka. Uključi se kamera, patak krene par koraka, i sruši se. Vera se uplaši, odmah je došao veterinar, ne može ništa da otkrije! Patku ništa ne fali, ali ne može na noge! Strašno! Kažem vam, svašta smo radili! Imam utisak da više nema uživanja i druženja dok se radi, dok se snimaju serije, filmovi... Ne znam, možda grešim.

Sad se uopšte manje snima. Vi ste poslednji film snimili pre dve godine, bio je to *Oktober*, studentski omnibus.

Zamolio me Boris Liješević, reditelj *Elijahove stolice*, da pomognem njegovom asistentu, on zna da ja već odavno odbijam da snimam. Ja pristanem. I pokajao sam se! Mladi ljudi, snimaju po deset dublova, misle tako to treba. A posle izaberu onaj prvi! Ne mogu ja to. Pre *Oktoobra*, od šezdesetih godina nisam snimio nijedan film. Prosto, ne vuče me! A 1956. godine,

snimamo mi *Pop Ćiru i pop Spiru*. Soja Jovanović je tad bila gotovo na početku karijere. Ja igram Šucu berberina i treba da se udvaram Juci dok je ona pod nekim drvetom, a ja na drvetu. Krenemo mi, Soja, scenograf i ja, nekim ogromnim ruskim kolima po Vojvodini da biramo drvo za tu scenu. Biramo tako pet-šest dana, svuda ručkovi, večere, troše se pare. Država je tada plaćala film. Ako za film treba neki glumac koji ima predstavu, oni ga otkupe od pozorišta kako bi mogao da snima. Eto, tako je to bilo! I, mi tako idemo od drveta do drveta, čini mi se, nema tog drveta u Vojvodini na koje se za tih pet dana nisam popeo! I šta je na kraju bilo? Taj kadar uopšte nije snimljen pod drvetom, eto, to je bilo! Tako vam je to na filmu.

Da li je teško igrati na sceni?

Najteže! Gluma u pozorištu je stanje svesti. To znači: da li si ti u stanju da lik koji igra tog trenutka napuniš onim što si uvežbavao i što si ti u tom trenutku. Da li si u stanju da mu to daš. Znači ne da mu daš samo ono što si uvežbavao. Ne! Zato što ti, tog trenutka, na sceni, ljudima pokazuješ život. A život ne možeš samo da uvežbáš. Kao što ne možeš da se unapred spremiš kako ćeš da glumiš lik te večeri. Ne! Pre predstave mora da si tabula raza kako bi žica koja postoji u tebi, u trenutku, na sceni, mogla da se pojavi. Ako je propustiš, sve propada. Ti možeš da govoriš tekst, ali u nje-mu emocije biti neće! I zato, kad uveče krenem na predstavu, ne mislim na nju. Nije normalno da se ti pripremaš za nešto. Moraš da dođeš prazan, i da čekaš žicu da sevne, da mi odjednom sevne ono što smo radili na probama. I onda, kreneš njenim tokom do kraja predstave. Kaže se da je gluma reproduktivna umetnost. Nije tačno! Violinista može da misli na nešto drugo dok svira zato što ima instrument i nije sam. Glumac je sam. Ti si instrument, i ako si pogrešno naštimovan, ode sve! Događa se, vi krenete na predstavu, predstava počne, i pojma nemate kako će stanje vaše svesti da se uklopi sa ostalima na sceni. Zato predstava nikad nije ista. Zato se i desi da ponekad "izađe iz zgloba". Čovek može sve da upropasti i zbog puste želje da baš večeras igra kao nikad do tad. Od prevelike želje da nadmašiš sebe, ne uspeš da dosegneš tu želju. Eto, zato je svaka predstava neponovljiva i drugačija. Kao život. Ja sam sa glumom zaista imao sreće. Bez sreće se ništa ne može. Ja to kažem i mladima: imaš i smisao i talenat i znanje, ali nećeš uspeti ako nemaš sreće. Šta je sreća: s kim igraš, ko režira i u kom trenutku u tvom životu. Kad se sve te sitnice sklope, ti imaš sreće. Eto, to je to.

Sonja Ćirić

misti

o drugima
o sebi

u Beogradu, Nišu,
Leskovcu, Vranju,
Bačkoj Palanci, Lazarevcu,
Zrenjaninu, Crepaji, Boru,
Požezi, Preševu...

... o reprezentaciji nacionalnih manjina u našem političkom i kulturnom životu...

5. april, 18:00, Osnovna škola "Sava Žebeljan" u Crepaji - Dečje pesničenje

9 - 12. april, Resurs centar Leskovac - Radionica za mlade Rene Redle "Putovanje u svet naših želja"

12 - 13. april, redakcija Novina Vranjskih; "U Vranju o Bujanovcu" - radionica za novinare i medijske aktiviste

23. april, 18:00, Narodna biblioteka Bor; "Konstrukcije identiteta" - predavanje umetnice Noe Treister

27. april, 12:00, KC REX; **Debata** o institucionalnom tretmanu rada Zorana Todorovića "Cigani i psi"

filmovi SLOBODNE ZONE: Nevidljivi policajac; Ja, moja ciganska porodica i Vudi Alen;

Od zrna do slike - u Beogradu, Nišu, Lazarevcu, Požezi, Bačkoj Palanci, Zrenjaninu, Preševu i Leskovcu

Realizaciju projekta omogućila je Uprava za ljudska i manjinska prava (Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu), u sklopu programa "Kalendar ljudskih prava 2012".

Produkcija: Fond b92

Organizacija: Kulturni centar Rex u saradnji sa partnerima u deset gradova Srbije

Melanholično-poročni sešn

Ovaj je album kao kristal čiste, ranjive ljudske lucidnosti upakovan u zvuk koji pomera sve u vama, čak i ono za šta niste ni znali da postoji; hm, to naročito

Ili ništa ne primećuju

Ili samo greške broje

Iskreno

Ne znam šta je gore

Nadobudni ali ne i budni

Glasni ali ne i jasni

Agresivni ali ne i hrabri

Uzalud se budiš!!!!!!!!!!!!

TAKO VAM JE TO S (dočekanim) dugim čekanjima: ili se pokaže da su se u potpunosti isplatila, ili shvatiš da si čekao dugo nešto što nije trebalo čekati ni kratko, ma ni sekunde. Kako u životu tako i u, da prostite, umetnosti. Pet dugih godina prošlo je od one 2007. kada se pojavio prvi sasvim "oficijelni" album *Goribora* (nakon nekoliko *total underground* izdanja za "Slušaj najglasnije"), i taman što su se već i najstameniji poklonici pokolebali u uverenju da će dočekati i njihov drugi regularni album, kadli evo ga; tačnije, *Evo je banja* (Dancing Bear, 2012)! I to duplog, na dva CD-a, u ukupnom trajanju od cca 85 minuta, kao kakav film iz zlatne epohe bioskopa. Bajdvej, "dvosmislenost" naslova može vam razložno delovati kao dosetka na pučkoškolskom "hormonalnom" nivou, no radi se o lokalnom borskom fazonu koji u kontekstu ovog tmastog, atmosferskog albuma ima puno, što bi se reklo, *poetičko opravdanje*. Što, opet, ne znači da je St-u i ekipi do bilo kakvog opravdanja bilo stalo: ne možeš praviti ovakvu muziku, a ič mariti za to šta će o tome misliti svi oni "nadobudni ali ne i budni, agresivni ali ne i hrabri" mudroseri i hipsteri...

Najpogrešnije bi bilo prosto upoređivati *Evo je banja* s prethodnikom, pa onda, kao, meriti koji je "bolji", gde je više pesama koje će vam se trajno nastaniti u glavi, srcu i ostalim delovima vaše telesno-duševne geografije. Prethodni Goribor album neka je vrsta kompilacije jednog desetogodišnjeg perioda, eksplozivni, fascinantni sažetak ranih plodova jednog velikog i sasvim osebnog dara ▶

koji je – album, naime – redefinisao mnoge pojmove i merila vrednosti na post-YU sceni. Utoliko je taj album dobrim delom svojevrstni "best of" usred karijere – nešto kao kad St-ovski izdaju *Rolled Gold*, mada su pred njima još decenije... Kako god, bio je to nuklearni udar po efektima i značaju srodan onome koji je, u jugoslovensko vreme, izazvao Šarlo akrobata izdajući *Bistrij i tuplji čovek biva kad*. Naravno, oba ta udara mnogi su spokojno prespavali i othrkali, ali isključivo na svoju štetu.

Iako je nastajao dugo i u ne baš srećnim i sredenim produkcijskim okolnostima, *Evo je banja* pri prvim preslušavanjima deluje kao da je posledica jednog dugog, sporog, ali neprekinutog sešna podjeljenog u šesnaest poglavlja/pesama jer ga je tako lakše progutati. Album, drugim rečima, više od prethodnika funkcioniše kao celina, delo s "glavom i repom", Aleksandar Stojković St još više pripoveda (i šapuće i sikće i mrmlja i viče i sve što treba...) i još manje "peva" nego ranije, tekstovi su mu, ako je to uopšte moguće, još više intimistički, introspektivni, gorko-melanholični i nerazmetljivo poročni, mada, kada se tu i tamo osvrne oko sebe i napiše kakav lapidaran "društveni komentar", čuvajte se: taj će u dva-tri stiha pojesti sve one raspričane repere, razvikane pankere i ostalu boraniju što se zaludno trti uzduž i popreko ovdašnje Scene! Muzika je, pak, ne toliko proširenje koliko produbljenje područja borbe još davno definisanog (mada, s definicijama nikada dovoljno opreza!) kao srećan i zgromljujuće moćan ukršt psihodeličnog bluz, trip-hopa i raznih drugih opakih rokenrol derivata.

Na novom albumu Goribor još više liči na aktuelno mu koncertno izdanje, jer pesme su podugačke, mnogo je *džemovanja*, borski četverac pušta stvar po stvar da se razvija

po sopstvenim zakonima, a ne po zakonima umirućeg pop-muzičkog tržišta, što će reći da St-ova poezija dobija onoliko udobnu i široku muzičku košuljicu kakva joj je i potrebna da bi slušaoca *vozila* do daske, na najbolji mogući način. Dario Grgić je, u nadahnutom prikazu ovog albuma, odlično primetio da su Goribor jedan od najmoćnijih "sobnih bendova" današnjice. To "sobni" ni u ludilu ne znači da nisu sjajni na koncertima – naprotiv, boljih od njih, kad su od volje, danas nema bar između Atine i Minhena – nego nešto sasvim drugo: da se sva snaga ovog poetskog i muzičkog kovitlaca najbolje doživljava u samotnim, izolovanim, "sobnim" uslovima. Ovo dodatno naglašava i koliko je *Evo je banja* uistinu album a ne tek skup "singlova", tačnije je jutjub spotova, kako to danas neretko biva; zato se on odupire pukom, uzgrednom konzumiranju, tražeći više, a dajući najviše: kristal čiste, ranjive ljudske lucidnosti, upakovan u zvuk koji pomera sve u vama, čak i ono za šta niste ni znali da postoji; hm, to naročito!

Ova "slepljenost" albuma kao prirodne celine ipak ne znači da nema mesta za "nosive" pesme, uveliko već koncertne favorite, kakve su *Burle*, *Moje misli*, *Ti i ja*, *Uzalud se budiš* ili *Ljubavi moja*.

Ne znam kuda se može dalje od ovoga; verovatno još *dublje*, pa ko izdrži. U međuvremenu, *Evo je banja* je tajna šifra posvećenika u "drugu muziku u drugačijoj kuhinji", što bi rekli *Buzzcocks*. To je sat i po neprekinutog, nežnog i brutalnog i iznad svega ljubavnički strasnog *goriborskog zagrljaja*, kao lozinke ispunjenosti duha, duše i tela. Jedinstveno, izuzetno, bez pandana, konkurencije ili naličja, uzora, dušmana ili epigona, u dobrom smislu reći ne(pr)ocenljivo.

◀

Teofil Pančić

Živa antika

“Kao istoričar umetnosti koji se posebno interesuje za antiku, kao neko ko smatra da je antika živa i prisutna svuda oko nas, počela sam da se interesujem za antičke spise o istoriji umetnosti. Malo ih je sačuvano. Zato sam pre više od dvadeset godina počela da prevodim Vitruvija, a zatim i Plinija. Pokazalo se da je takva vrsta literature neophodna”

PLINIJE STARIJI, RIMSKI enciklopedista iz prvog veka naše ere, sakupio je u spisu *Istorija prirode* sva dotadašnja znanja iz biologije, geografije, medicine, mineralogije, etnografije i drugih naučnih disciplina. Unutar tih tekstova pisao je i o – umetnosti. Od ovih rasutih Plinijevih tekstova dr Zoja Bojić je napravila celinu, knjigu *O umetnosti*. Koliko je poznato, ovo je prvo takvo izdanje Plinija na svetu. Osim što je autorka ovakvog izbora Plinijevih tekstova, dr Zoja Bojić je i autor predgovora knjige, komentara, registra umetnika i prevoda. Ona je prvi prevodilac Plinijevih tekstova sa latinskog na srpski jezik.

Zoja Bojić je istoričar umetnosti. U doktorskoj disertaciji pisala je o umetnicima emigrantima slovenskog kulturnog nasleđa u Australiji. Poslednjih 18 godina živi u Australiji. Predaje umetnost antike na Australijskom nacionalnom univerzitetu u Kanberi, i na Univerzitetu Novog Južnog Velsa u Sidneju. O savremenoj australijskoj umetnosti pisala je u knjizi *Sunce južnog neba*, a objavila je i monografije na engleskom jeziku o australijskim umetnicima, slikaru Stanislavu Rapotcu jugoslovenskog porekla, i o slikaru i skulptoru ruskog porekla Danilu Vasilijevu. Pre knjige *O umetnosti* Plinija Starijeg, prevela je sa latinskog i priredila Vitruvijev kapitalni spis *O arhitekturi*. Izdavači obe ove knjige su Zavod za udžbenike i “Dosije studio”.

“VREME”: Da li osim što su i Vitruvije i Plinije Stariji bili nedostupni na srpskom jeziku, postoji još neki razlog zašto ste ih proučavali dve decenije?

ZOJA BOJIĆ: Kao istoričar umetnosti koji se posebno interesuje za antiku, kao neko ko smatra da je antika živa i prisutna svuda oko nas – u detalju neke savremene zgrade na primer – počela sam da se interesujem za antičke spise o istoriji umetnosti. Malo ih je sačuvanih. Zato sam pre više od 20 godina počela da prevodim Vitruvija, pa zatim i Plinija. Pokazalo se da je

Foto: A. Andić

takva vrsta literature neophodna, posebno kad je prevedena sa jezika na kome je napisana.

Zašto ste se latili posla koji nije vaša specijalnost – prevođenja sa latinskog?

Sigurno da bi doprinos klasičnog filologa u prevođenju latinskog teksta bio i dobar i velik, ali u ovoj prilici je ipak bilo bitno poznavati istoriju umetnosti a ne samo latinski jezik. Neophodno je i analizirati tekst, komentarisati ga i napisati predgovor. I zato je dobro što postoji ta srećna okolnost da istoričar umetnosti može da uradi oba posla.

Ne kažem da mi prevođenje nije bio težak posao. Vitruvijev jezik je živ, bio je graditelj i pisao je o onome što je sam iskusio i isprobao u građevinarstvu. On kaže da po njegovim spisima može da se upravlja svako ko sam za sebe nešto gradi, a da oni koji uzimaju preduzimača mogu da saznaju šta preduzimač radi pa ih tako neće opljačkati, a može da ih čita i neko u časovima dokolice. Vitruvije je tako i pisao o arhitekturi, s namerom da to bude čitano. Plinije je intelektualac, on nije naslikao nijednu sliku, ali je umeo da prepozna umetnost, luksuzne

predmete i retkosti, i predstavlja nam se kao znalac, onaj ko ima istančan ukus, pa je u tom smislu i njegovo pripovedanje živo.

Pre vas niko nije spojio Plinijeve tekstove o umetnosti u jednu knjigu. Zašto ste tako važnu knjigu preveli na srpski a ne na engleski jezik i time joj omogućili dostupnost svetskoj naučnoj javnosti?

Pre šest meseci, dakle znatno pre nego što je knjiga objavljena, redakcija časopisa "The Classical Review" koji objavljuje Univerzitet u Kembridžu, tražila je da napišem prikaz zbornika radova naučnika koji su poslednjih 20 godina proučavali Plinijevo delo. To znači da je ova knjiga već tada ocenjena kao značajan doprinos nauci, čim su drugi stručnjaci smatrali da njen autor treba da proceni doprinos drugih autora. Ja sam, naravno, i pre toga govorila o Pliniju na raznim skupovima, ali mi je ovakav kredibilitet dala tek ova knjiga. To, ponoviti, ujedno govori i o ugledu knjige, bez obzira što je na srpskom. Ja pripremam još dve knjige na srpskom, prevode onih koji su pisali o umetnosti posle Plinija. To su dvojica Filostrata iz III veka, očekujem da će ta knjiga biti objavljena krajem godine, i Kalistrat iz IV veka. Ta četiri dela će zaokružiti celinu istoriografije o antičkoj umetnosti.

Osim što je bio intelektualac, Plinije je radio na način koji je i danas merodavan: koristio je saznanja prethodnika, imao je enciklopedijsko znanje, prepoznavao je vrednosti...

Da, a živeo je i pisao pre 20 vekova. Plinije se smatra za jednog od prethodnika savremenog naučnog metoda. Osim ovih koje ste nabrojali, pomenula bih da se služio empirijskom metodom, da je opisivao eksperimente, pratio najnovije tokove – sve su to grupe metodologija koje se i danas koriste u nauci.

U predgovoru knjige pišete o Tekstu X, kako je nazvan mogući Plinijev koherentni tekst o umetnosti, i nudite neke nove ocene o njemu. Da li mislite da Tekst X postoji?

Umberto Eko je napisao *Ime ruže*, roman o ubistvima monaha koji su hteli da dopru do Aristotelovog spisa *O komediji*, spisa za koji se samo pretpostavlja da postoji. Na isti način možemo da pričamo i o Plinijevom Tekstu X, znači na nivou spekulacije. Verujem da je Tekst X postojao, da ga je Plinije napisao pre *Istorije prirode*, ali ga nikada nije objavio, već ga je razdelio na delove koji su zatim raspoređeni na mesta gde su se uklapali u osnovni tekst o prirodi. Postoji, znači, sumnja da li je taj tekst napisao Plinije ili je samo tuđi tekst inkorporirao u svoj. Više razloga upućuje da to jeste Plinijev

tekst. Plinije sam kaže da je za *Istoriju prirode* koristio znanja svojih prethodnika, a među njima se najviše pominje Varon. Međutim, zna se sigurno da Varon takav tekst nije pisao. Zatim: autori koje Plinije pominje kao izvore kad piše o slikarstvu nisu isti u tekstovima o nekoj drugoj grani umetnosti. Zatim: da li je Tekst X bio objavljen kao nezavisno delo? U spisku Plinijevih dela ga nema. Da li je naknadno štampan? Možda. Da li je prepisivan? Možda. Vazari ne pominje nikakvo celovito Plinijevo delo *O umetnosti*, ali pominje različite delove, što znači da je pred sobom mogao imati neki celovit tekst. Ali, sve su to samo nagađanja na osnovu kojih može da se napiše roman, ali ne može ništa da se dokaže. Izvesno je samo da Plinijevi rasuti tekstovi o umetnosti jesu celina, ali da li su postojali kao nezavisno delo – ne zna se.

Vi ste vašom knjigom upravo pokazali i dokazali celovitost Plinijevih tekstova o umetnosti.

Sakupljeni, ti delovi prikazuju istoriju umetnosti i umetničkih praksi grčke i rimske kulture. Izdvojivši u celinu Plinijeve tekstove o umetnosti, pokazala sam ga kao istoričara umetnosti ne zato što je Vazari u renesansi to o njemu rekao, već zato što Plinije to zaista jeste. Plinije jeste pisao o prirodi, ali i o svim oblastima umetnosti: o slikarstvu, bojama, primenjenoj umetnosti, skulpturi i arhitekturi. To su i poglavlja u koja sam grupisala njegove tekstove. Plinije je pisao o delima koja je video u Rimu, opisivao je svoje susrete sa umetnicima – znači da je on bio deo rimske umetničke scene. On posmatra umetničku vrednost dela, navodi, na primer, petnaestak skulptura za koje kaže da su najbolje ikad napravljene, a isto tako izdvaja i petnaestak slika. On iznosi sopstveni sud, koji je iz vizure današnjeg istoričara umetnosti, kod kojih kategorija "najbolji" ne postoji, prilično naivan. Tu svoju ocenu on ne opravdava, ali je iz njegovog opisa umetničkih dela moguće zaključiti zašto ih smatra najboljima. Zatim, on i komentariše pojave na umetničkoj sceni, uvodi pojam "luksurija" i upotrebljava ga u komentarima; na primer, kada kaže da su ljudi podlegli luksuzu pa im prstenje služi za ukras a ne kao pečat.

Knjigom ste ukazali na povezanost Vitruvija i Plinija, što do sada nije isticano.

Bilo je istraživača koji su prenebregli Vitruvija kao važan izvor Plinijevog dela zato što se nisu bavili Plinijevim tekstovima o arhitekturi, iako njih dvojicu očigledno povezuje ta tema. Istina, renesansa ne pominje Vitruvija kao istoričara umetnosti, ali s obzirom da njegovo delo postoji, nemoguće ga je zanemariti. Uostalom, historiografija evropske umetnosti zvanično počinje prvim zabeleženim sačuvanim tekstom o umetnosti, Vitruvijevim delom *O arhitekturi* koje sadrži mnoge važne odlomke o istoriji arhitekture, slikarstva i skulpture. U kojoj meri se Plinijevi spisi mogu shvatiti kao nastavak Vitruvijevog dela? Kada se njihovi tekstovi uporede, nameće se ideja da su na mnogo načina Plinijevi odlomci o arhitekturi nadovezivani na Vitruvijevu pisanje, kao da su komentari Vitruvijevog teksta. Kao da je Plinije želeo da sastavi detaljno delo o istoriji umetnosti koje bi po obimu, iscrpnosti i metodologiji znatno nadmašilo Vitruvijev doprinos. Plinije, istina, pominje Vitruvija samo dva puta, u vezi sa zemljom i pigmentima, i u vezi sa upotrebom kamena. Zašto mu ne odaje priznanje, ostaje u domenu spekulacije. U svakom slučaju, iako je poznato nekoliko izgubljenih tekstova o istoriji umetnosti, jedini prethodnik Plinija mogao bi da bude samo Vitruvije.

Koliko se u Australiji proučava antika?

Nekoliko tamošnjih univerziteta poseduju manje, ali lepe zbirke antičke umetnosti. I te zbirke se stalno uvećavaju. Znam da postoji mišljenje da se umetnost ne uči u muzeju, ali onda se treba zapitati kako se uči u Beogradu kad je godinama unazad o umetnosti nemoguće učiti čak i iz muzeja. Što se tiče interesovanja Australijanaca za antiku, odgovorila bih primerom: prošle godine 70 studenata druge i treće godine osnovnih studija i 25 poslediplomaca slušalo je predmet iz grčke umetnosti. To je podatak sa samo jednog univerziteta. Svest o antičkoj tradiciji postoji u Australiji. I o umetnosti ostalih epoha i delova sveta. Nisam sigurna da ovdašnje ljude interesuje australijska savremena umetnost. Mnogi su mi rekli da o toj temi nemaju gde ni da pročitaju, odnosno da im je jedini izvor moja knjiga *Sunce južnog neba*. Ali, mislim da je razlog tome zatvorenost Evrope, a ne naša nezainteresovanost.

◀
Sonja Ćirić

KNJIGE

Protiv ružnoće i grubosti sveta

► Nedim Sejdinović:
San svakog upaljača
 ► Cenzura, Novi Sad 2012.

Napadi gluposti i neinventivnosti pre su me obično spopadali četvrtkom, a samo ponekad utorkom. Međutim, sada su sve češći i sve prodorniji. Ne samo da ne biraju dan nego ne biraju ni čas. Dok sam pre izrazito glup i neinventivan bio samo tokom dana, to jest od svitanja do sumraka, sada postajem glup i tokom noći, čak i u snu. Jednom sam u snu bio toliko glup da sam sanjao dva goblena odjednom, i to ona ogromna, eliptična, pod imenom "Poljsko cveće". Drugi put sam, neinventivno, sanjao da u snu spavam i da opet sanjam kako spavam i sanjam da spavam i sanjam tri goblena odjednom. Ovaj put su gobleni bili manjeg obima, ali to nije bio razlog da se ne zabrinem.

Ima ona fraza koja kaže da se ta-i-ta ili taj-i-taj "bavi književnošću", dakle onako kako se neko, šta znam, "bavi kriminalom". Doduše, često to i jeste u izvesnom smislu jedno te isto: naime, premnogo je izdžikljalo naokolo onih koji se uporno, s neviđenom marljivošću i strašću, "bave književnošću", iako književnost to njihovo bavljenje, u boljem slučaju, uopšte ne vidi i ne primećuje, a u gore, od tog bavljenja trpi razorne gubitke, a sve zato što se narečeni književnošćobavljači odlikuju izrazitim nedostatkom talenta (obavezno), te svake književne upućenosti i elementarne ljudske pameti, a bogme i pismenosti (vrlo često). Takvi su bezbeli muka duhu, ali rastu i cvetaju, i bogme su, štono se kaže, *dobro raspoređeni*.

Ima, međutim, i onih pisaca od obrnute sorte. Ne nedostaje im ni dara ni pismenosti ni ukusa ni pameti, a opet, nikako da se malo ozbiljnije i sistematski je "pozabave književnošću", jer su ili prinuđeni ili ih neka strast ili naprosto savest teraju da se prevashodno pozabave kojećime drugim, a za književnost

– šta ostane. Obično ne ostane mnogo...

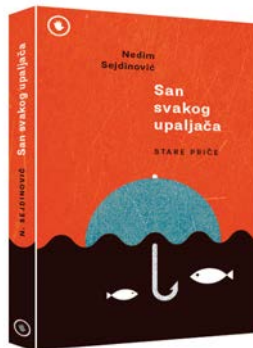
Novosadski prozaik Nedim Sejdinović (rođen 1972. u Tuzli) kao da je rasni egzemplar od ove druge sorte. Pre četrnaest (!) godina objavio je književni prvenac, originalnu zbirku "rasute" proze *Hodočašće viška* (Nezavisni, Novi Sad 1998), koja u tom smutnom vremenu "pred bombardovanje" nije doživela ni izbli-

za onakve odjeke (& reagovanja) kakve je zaslužila, a tek je ovih dana pečatao i svoju drugu beletrističku knjigu, zbirku priča *San svakog upaljača*. U međuvremenu se Nedim Sejdinović bavio što onim što je želeo, što onim što je morao, a uglavnom novinarstvom i organizovanjem jadnih nam postrojbi nezavisnih novinara (jedan je od čelnih ljudi Nezavisnog društva novinara Vojvodine), što je više nego pohvalan "društveno korisni rad" koji N. S. obavlja besprekorno, ali, ali...

San svakog upaljača, koji je autor podnaslovio kao "stare

priče" (a ne bile stare kad su se kiselile četrnaest godina...) podseća nas na najljepši mogući način zašto je ogromna šteta što su stvari na ovom svetu tako na-

opako uređene da se mnogi, khm, entuzijasti bolno previše "bave književnošću", a da izvesni daroviti ljudi to premalo rade... Na stotinu i pedesetak strana ove ljupko dizajnirane knjige nalazi se tri-

deset i sedam kraćih proznih celina, od kojih su mnoge izvorno nastale kao novinske kolumne (ali nimalo "novinarske", već čisto prozne; svoju je novinsku esejistiku, koju ispisuje sasvim drugačijim stilom i senzibilitetom, nedavno probrao u zbirci *Zatvorski sindrom*), ili nekim već sličnim "medijskim" povodima, i koje su u toj svojoj rasutosti koekude uglavnom i ostale slabo primećene. Sada, objedinjene u ovoj zbirci, svedoče iznova da je Sejdinović jedna od bolje čuvanih tajni naše savremene proze: detinje zaigran, beskrajno duhovit pripovedač kojem je bliska apsurdistička, uslovno "montipajtonovska" (ili "sautparkovska") poetika, a kojem su bezbrojni ispadi anarhoidne duhovitosti zapravo svojevrsna samoodbrana protiv ružnoće i grubosti sveta, i to ne samo u kakvom opšte-metafizičkom smislu (o kojem je uvek lakše i komfornije nagaždati...), nego nadasve one uslovljene sasvim konkretnim istorijskim okolnostima – ratovima, mržnjom, organizovanom i naoružanom ljudskom glupošću, u ubilačke kohorte svrstanim primitivizmom.

Tome, i koječemu drugome, Sejdinović suprotstavlja svoj *galgenhumor*, britvasto oštru a opet nimalo mizantropsku

OTVARANJE IZLOŽBE FOTOGRAFIJA I PROMOCIJA MONOGRAFIJE IVANA GRLIĆA

11. april u 20:30

● Dom omladine Beograda / Sala Amerikana

Serbian Jazz, Bre! fotografa Ivana Grlića je luksuzna dvojezična monografija u izdanju Službenog glasnika, u kojoj su fotografije kako doajena, tako i aktuelnih mladih muzičara, koji aktivno čine srpsku džez scenu. Ova monografija je svojevrsni vizuelni pečat vremena džez muzike Srbije. Na izložbi, koja traje do 17. aprila će biti predstavljeno 60 fotografija srpskih džez muzičara velikih formata.

11. april u 21:30 JAM SESSION srpskih jazz muzičara

ULAZ JE SLOBODAN

I V A N G R L I Ć

SERBIAN JAZZ, BRE!

ironiju kojom se ne toliko *bori* koliko naprosto *brani* pred silama patrijarhalnog sveta, u kojem se vazda prerano smrkava, i gde obitavaju ljudi presrećni zbog toga što, kako veli Pensnik, “slabo vide i rano liježu”. U tim svojim crnohumornim krokijima – ponajčešće smeštenim u savremeni Novi Sad, ali i u ratno Sarajevo ili u diskretno nostalgично osenčene (i bespoštednom karnevalizacijom svaku odveć gnjecavu nostalgiju odmah subvertirajuće) predele predratne Bosne – Sejdić-nović urnebesno duhovito i zabavno, ali zbog toga ništa manje ozbiljno, pa i s jakim nanosima lirskog (što je poseban, redak *kunst*), svoje junake provodi kroz svakovrsne “skatološke” slike, iščašenu seksualnost kao omiljenu formu nasilja i ucene, ali i normativizujuću “seksualnu normalnost” kao sigurno domaćinsko utočište svakog fašizma. Njegov je pripovedač često “slabi subjekt”, nedorastao i neodrastao, i baš zarad toga idealna žrtva kako “večnog” tako i sasvim konkretnog zla, suočen sa zastrašujućom nasilnošću i grozotom sveta “odraslih i ozbiljnih”. Neke su od ovih priča, doduše, ostale pomalo nedorađene, kao da im nedostaje dobra poenta ili “završna ruka”, no većina ih je veoma uspešna, potvrđujući ovog samozatajnog Novosadana kao jednog od onih autora čija je vrednost u očiglednoj nesrazmeri sa statusom – u korist vrednosti. Priča “Da li smo se razumeli?” antologijska je u svojoj prividnoj jednostavnosti i svedenosti na jedno, ključno pitanje naših razvaljenih, stuženih života; tri puta sam je pročitao ovih dana, i svaki su me put prošli srsi.

Treba li još nešto reći? Ma, ne. Knjigu u šake, pa da pričamo! ◀

Teofil Pančić

► tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Ključni predizborni detalji

Šlem

U svim spotovima gledamo ljude sa šlemovima. Tadić u plavom šlemu, privrednik u belom šlemu, SNS, radnici u Fijatu ili drugim fabrikama sa šlemovima na glavama, opsesivna potreba da se poštuju propisi o bezbednosti na radu. Ovo će možda, ukoliko se ne pojavi averzija, biti odlična kampanja za bezbednost na radu, a tu smo, ruku na srce, katastrofalni. Ukoliko malo razmislimo, shvatićemo da nas šlem štiti od nečega što može da nas lupi po glavi ili da nam odozgo padne na glavu. Sećate se, žuto-plavi šlemovi su prvi put upotrebljeni u spotovima za padanje cena u tadašnjem C marketu. Ako je poruka gledaocima bila – eto radimo, mogli smo da vidimo političare sa rukavicama na rukama, ili sa gumenim čizmama, a kada neko picnut dođe sa šlemom, za mene je to znak da je u gostima, čitaj – u prolazu! Pošto svi furaju šlemove, poruka je više nego jasna, svi su samo svratili, piče dalje kod seljaka, verovatno neće ostati na ručku. Ključna reč – investicije.

Stoka

Pobeda se dobija na njivi ili u štali. Tu nema šlemova, malo smo komotniji, ali nema zaparloženih površina. Sve je pod konac, a ispod imena domaćina piše broj – npr. 1000 litara mleka dnevno. Seljak je sveden na proizvod, pa je u psihološkom smislu pridodat imanju. Kao u onom izrazu: kuća sa okućnicom, njivom, livadom, stokom sitnog i krupnog zuba i domaćinom. Kao i u slučaju sa malim i srednjim preduzetnicima – običan čovek sluša, a političar drži slovo. Logično bi bilo da bude obratno. Ključna reč – agrarni budžet!

Žene

Setite se samo koliko se govorilo o 30 odsto žena na listama, osmomartovskim zaklinjanjima, sve je to palo u vodu kada je počela kampanja. U svim spotovima XY (političar, tj. muško) nešto ozbiljno poručuje ili diskutuje sa XY (preduzetnikom, domaćinom, tj. muškarcima) a žena nigde nema kao ravnopravnih sagovornica. One spuštene glava šepuju na šivaćim mašinama ko da je stigao Sultan Sulejman, ili rmbače pod šlemom, sortiraju neke kablove ili popunjavaju prijave. Ne mogu čak da dobiju ni posao preko stranke (u spotu URS-a), jer tamo prvo zaposle nečiji “malog” a ne nečiju “malu”. U najboljem slučaju mogu (one lepše i mlađe) da ulete u zajedničku fotku s Tomom. Licemerno.

Nema Ivica

Sveprisutni koalicioni partner se upadljivo nije pojavio ni u jednom spotu. Ukoliko je lukava strategija da se biračima ogade veći rivali, pa da ispadne da samo Ivica radi dok se oni da izvinite zezaju i premudruju, onda plan možda i upali. Sad sam zaista postao znatiželjan da vidim šta to Ivica i Levica imaju da ponude, mudro učeći na sopstvenim greškama iz prošlosti i tuđim iz sadašnjosti.

Gde su kandidati

Osim Ivice, u svim spotovima, nedostaju ti ljudi za koje ćemo glasati. Raspisani su (do trenutka predaje ovog teksta) parlamentarni i lokalni izbori, to su stotine i hiljade kandidata, a mi gledamo Borisa, Tomu, Dinkića, Čedu, Košunicu, Acu i ponekad Zorana Stankovića – to je 7 ljudi. Da li je onda poruka biračima potpuno jasna, vlast se koncentriše u strankama, a unutar svake stranke imate neograničenu vlast koncentrisanu u jednom čoveku – lideru. Mene to zaista podseća na tajkunski princip gde je lider ujedno i gazda firme, većinski vlasnik, a svi ostali su zamenjivi. Ovaj model ne ostavlja ni najmanje mesta za demokratiju ni unutar stranaka niti u društvu, a izbori su demonstracija demokratije po svojoj suštini. Mi dakle na ovim izborima ne dajemo mandate – mi biramo Vođu.

Na kraju, potpuno lično

Kombinacijom genetskih i socijalnih faktora, imamo dete koje su proteklog vikenda zvali na dva regionalna takmičenja za osnove. Pametna deca, gotovo hiljadu njih, roditelji i nastavnici – onaj najbolji deo među njima. Privatne škole već dele reklame, oseti čovek da je to neko zrnice moguće budućnosti Srbije, malo me sramota što im nismo pripremili srećnije okruženje. Niko, ali niko iz Ministarstva im nije obezbedio ni vodu, kamoli reč podrške ili ohrabrenja. Nije bilo nijedne TV ekipe. Preko puta, neki omladinci u belim trešama raznose predizborni materijal, zastave, postere, upaljače, kačkete. I to je isto iz budžeta, baš kao i obrazovanje. Shvatila deca na vreme – tu leži budućnost Srbije, u strankama! ◀

Socijalna polarizacija u evrozoni

Napušteni, frustrira

NE OPTUŽUJU GA SAMO KOMUNISTI: Sindikati zameraju premijeru Mariju Montiju da im po nalogu Brisela radi o glavi

ni, besni

Ponovo su izbile socijalne napetosti u Italiji, Španiji i Grčkoj. To ipak nije osujetilo sprovođenje direktiva Trojke, koja zahteva da se u zemljama obuhvaćenim krizom sprovede i reforma zakona o radu. Ulog u krizi je šest decenija sindikalne borbe za “socijalnu tržišnu privredu” i prava radnika. Najviše su pogođeni mladi

I talijanskog premijera Marija Montija, novog miljenika evropske političke i finansijske elite, demonstranti su nazvali Merkonti – kao što je duo Merkel–Sarkozi nazvan Merkozi. Lutku nemačke kancelarke Angele Merkel obesili su pred milanskom Berzom.

Prošle nedelje dok je gurao zakon kojim se olakšava otpuštanje radnika, Monti je izjavio da je “monotono” imati “posao za ceo život”. Rektor univerziteta Bokoni u Milanu Đulio Tabelini na to ga je pitao da li je, takođe, “monotono” imati dodatan posao kao doživotni senator (*nominato senatore a vita*).

SREĆNA NOVA 1910: Izgleda da u krizi evrozone pobeđuju bankari u čije ime Trojka (Evropska unija, Međunarodni monetarni fond, Evropska centralna banka) diktiraju štančovane pakete štednje i oktroišu tehnokratske vlade. Grčka kriza je iskorišćena kao probni test za poništavanje rezultata “države blagostanja” i sindikalnih akcija u poslednjih šest decenija i to u trenutku kada se Amerika vraća nekoj vrsti državnog intervencionizma.

Stalne socijalne i političke napetosti u Italiji, Španiji i Grčkoj (videti tekstove dopisnika) za sada nisu osujetile sprovođenje socijalno restriktivnih direktiva Trojke. Socijaldemokratski lideri kao Žoze Sokrateš (Portugal), Jorgos Papandreu (Grčka) i Hose Luis Sapatero (Španija) žrtvovali su svoje političke karijere i izborne šanse terajući vlastite partije da prihvate programe štednje uprkos protivljenju njihovih birača koji smatraju da se sve svaljuje na njihova pleća, a da se štite bogati.

U Velikoj Britaniji i SAD učešće prihoda jedan odsto najbogatijih u ukupnim društvenim prihodima 1910. godine iznosilo je 20 odsto. ▶

Fotografije: REUTERS

Pedesetih godina prošlog veka palo je na 10 odsto, a danas se vratilo na nivo iz 1910. Oko 830.000 milionera u Nemačkoj poseduje 2,2 biliona evra. Nemački ekonomski list "Handelsblatt" piše da su bogati Grci sklonili 560 milijardi evra na strane račune – dvostruko više od ukupnog grčkog duga.

RAJNSKI MODEL: Evropa nije podeljena samo na dužnike i poverioce. U pozadini je vidljiva podela između zemalja kao što su Nemačka, Holandija, Belgija, Austrija, Švajcarska, skandinavske zemlje (sa stopama nezaposlenosti između tri i sedam odsto) i onih na periferiji Evrope, s mnogo višim stopama nezaposlenosti, kojima se prebacuje da nisu strogi prema svojim radnicima – kao Nemci prema svojim...

"Gardijan" poredi anglosaksonski recept "liberalizacije nefleksibilnog tržišta rada" i nemački "rajnski" model, koji opisuje kao moderan sistem dugoročnog "šegrtskog partnerstva" radnika i poslodavaca, koji je u Nemačkoj opstao i pored toga što je socijaldemokratski kancelar Gerhard Šreder 2003–2005. sproveo deregulaciju anglosaksonskog tipa. "Gardijan" u analizi zaključuje da se u bici dva rivalska sistema "rajnski kapitalizam" pokazuje kao uspešniji. U poslednje dve krizne godine Nemačka je povećala zaposlenost za 1,8 miliona, dok su Velika Britanija, SAD, Francuska, Italija i Španija ukinule sedam miliona radnih mesta.

JUŽNIJE, TUŽNIJE: U godinama pre i neposredno nakon rađanja Evropske monetarne unije (EMU) 1999. većina perifernih evropskih zemalja sledila je anglosaksonski vladajući moto "zaposli i otpusti" (*hire and fire*). "Gardijan" konstatuje da je izvesno vreme izgledalo da sistem funkcioniše, ali da od 2007-08. evropske periferne zemlje nisu uspele da uvedu nove mehanizme koji bi doveli do novih zapošljavanja.

U Evropskoj uniji danas je bez posla 24,5 miliona ljudi (vidi tabelu). Stopa nezaposlenosti u evrozoni od 10,8 odsto je najviša od 1995. godine. Najveća nezaposlenost je među mladima – 21,6 odsto, a južnije je još tužnije. BBC jedan izveštaj iz Grčke počinje ovako: "Više od polovine mladih ljudi u Grčkoj je nezaposleno, što je negativan rekord u evrozoni. Mnogi se osećaju napuštenim od države, frustrirani su i besni." Deca u ćorsokaku. Njihove američke vršnjake, zahvaćene ipak manje dubokom krizom, tako je nazvao list "Njujorker" (*The dead end kids*).

◀ Milan Milošević

MARIO SLUGO: Grafit za vreme protesta u Rimu

Italija

Lakše do otkaza

Premijeru Italije Mariju Montiju predstoji do sada najteži zadatak: reforma zakona kojima se reguliše tržište rada, a koju zahteva Evropska centralna banka. Poslodavcima bi to omogućilo da lakše otpuštaju radnike, sindikati najavljuju proteste

Za "Vreme" iz Rima

MINISTARKI ZA RAD i socijalnu politiku Elzi Fornero bilo je potrebno više od mesec dana da se sastane sa predstavnicima najznačajnijih udruženja poslodavaca i reprezentativnih sindikata. Ishod ovih konsultacija bio je predlog zakona koji je predstavljen na konferenciji za štampu 20. marta, a nekoliko dana kasnije podnet je i u parlamentu. Na konferenciji za štampu Elza Fornero je objasnila "da je svako morao da se odrekne nečega" i da je novi zakon dovoljno uravnotežen da bude prihvatljiv za sve. Glavni cilj, rekla je ministarka, jeste da se zakonski ispravi trenutna neravnoteža na tržištu rada

u Italiji: Mladim radnicima veoma je teško da nađu stabilan posao (skoro jedna trećina mladih Italijana je nezaposlena), dok je sa druge strane poslodavcima zakonski otežano da otpuštaju radnike kada ekonomska situacija to zahteva. Ministarka je navela da, u stvari, postoji generacijski jaz među italijanskim radnicima: oni koji su unutar tržišta rada – a to su uglavnom zaposleni preko 40 godina starosti – daleko su zaštićeniji od onih koji se nalaze izvan tržišta rada.

Novi zakon u potpunosti menja ceo sistem otpuštanja i zaštite nezaposlenih radnika. Do sada su Italijani zaposleni u firmama sa više od 15 radnika uživali poseban tretman koji im

je dodeljen zbog člana 18 Radničkog statuta, opšteg zakona o radu iz 1970. godine. Firma ne može da otpusti radnika, a da se ne suoči sa zakonskim procedurama koje mogu trajati godinama. Ako sudija odluči da je firma nepravedno postupila, može da je primora da ponovo zaposli radnika/radnicu i plati mu/njoj naknadu štete zbog izgubljene zarade. Prema nacrtu zakona koji predlaže Elza Fornero, radnicima koji budu otpušteni iz ekonomskih razloga biće isplaćena naknada u vrednosti do 27 plata, ali neće imati mogućnost da dobiju posao nazad. Postojeće odredbe ostaće na snazi samo u slučaju diskriminatornih otpuštanja, a i dalje će sud odlučivati da li će u slučaju nepravednog tretmana radnik dobiti odštetu ili će biti vraćen na posao. Pored toga, Fornero predviđa šire (ali vremenski kraće) beneficije za zaposlene i novu vrstu pripravnčkih ugovora za mlade radnike kojima bi se obeshrabrili kratkoročni ugovori koje trenutno ima veliki broj radnika mladih od 35 godina.

IZMEĐU DVE VATRE: Italijanski poslodavci su se proteklih nekoliko godina svojski trudili da se ukine član 18 Radničkog statuta. Berlusconi je pokušao da ga ukine 2002, ali je najveći italijanski sindikat CGIL (Generalna konfederacija rada Italije) organizovao jedan od najvećih protesta u istoriji Italije: više od dva miliona ljudi okupilo se u Rimu i Vlada je bila prinuđena da povuče predlog novog zakona.

Pored pregovora o tehničkim rešenjima novog zakona koji je predložila Montijeva izvršna vlast, vodi se i principijelna politička borba. CGIL ne želi da se menja član 18. "To bi izazvalo talas masovnih otpuštanja", rekla je vođa ovog sindikata Suzana Kamuzo, nakon što je vlada predstavila konačan tekst novog zakona. "Oslabljeni član 18 izgubio bi svoju sposobnost odvratanja od otpuštanja", rekla je Suzana Kamuzo.

Monti je objasnio da pravac ovih zakonskih promena doduše nije revolucionaran, ali je veoma simboličan. "Želimo da italijanski zakoni o radu budu u skladu sa zakonima koji preovlađuju u drugim sličnim zemljama Evropske unije", rekao je premijer, "tako da strane i italijanske investitore neće sputavati ono što se smatra previše krutom regulativom".

To je stav koji je Ema Marčegalja, predsednica vodeće italijanske asocijacije poslodavaca Konfindustrija, iznosila kad god je mogla, pa i kada se žalila da reforma Vlade "nije dovoljno temeljna" i da "nije uzela u obzir naše brige i želje". Konfindustrija je želela mnogo

više, CGIL mnogo manje. Ministarka Fornero je u sukobu sindikata i poslodavaca sebe i Vladu postavila nekako u sredinu – ipak malo više na stranu Konfindustrije – što znači da bi nju (i Vladu) mogli da napadnu sa obe strane, što je politički veoma neugodna pozicija.

Monti 26. marta kreće na turneju po Kini, Japanu i Južnoj Koreji – prva etapa puta oko sveta na kome namerava da objasni šta će se i kako promeniti u Italiji. U svakom slučaju, zakon neće tako brzo stupiti na snagu. Predlog zakona mora da prođe kroz Parlament, u kom su vodeće partije podeljene po ovom pitanju. Naročito je rezervisana Demokratska stranka: CIGL ima tesne veze sa tom strankom i vrši veliki pritisak. Usvajanje predloga zakona o radu neće ići tako brzo i lako, kao što je bio slučaj sa ostalim Montijevim zakonskim predlozima oko kojih je postignut širok konsenzus u Parlamentu, ako ne u i u čitavoj zemlji. Zamolivši Parlament da "ne menja previše" predlog zakona i da ga usvoji što pre, Monti u slučaju neuspeha rizikuje svoj politički uticaj. Premijer kaže da Italija mora da "osavremeni" svoje zakone o radu u skladu sa zakonima dinamičnijih zemalja EU, pre svega Nemačke. "Ideja reforme koju predlažemo je da se zaštite radnici dok menjaju poslove", kaže Monti, "umesto da ih zauvek držimo vezane za jedan posao. Zaštita radnika umesto zaštite određenog radnog mesta." To će povratiti konkurentnost i fleksibilnost Italije, tržište će biti privlačnije za strane investitore, a takođe će pomoći i italijanskim investitorima da sačuvaju svoje investicije u Italiji.

PISMO IZ FRANKFURTA: Zna se, međutim, da je ovakvu promenu italijanskog zakonodavstva tražio pre nekoliko meseci tadašnji guverner Evropske centralne banke sa sedištem u Frankfurtu na Majni Žan-Klod Triše u pismu koje je poslao bivšem italijanskom premijeru Silviju Berlusconi. To pismo je potpisao i Trišeov naslednik Mario Dragi – drugi "Super Mario" – a u njemu su detaljno iznese indikacije o tome šta sve Evropska centralna banka očekuje od prezađužene Italije. Kada je Berlusconi podneo ostavku i ustupio mesto Montiju prošlog novembra, to pismo je postalo neka vrsta nezvanične "smernice". To, ipak, nije diktat, jer Monti deli neoliberalne principe Evropske centralne banke, ali sa određenom pažnjom usmerenom na uticaj koji socijalno stanje može da ima na potencijalni razdor ekonomske politike.

Za sada je rezultat drugačiji od onog koji je Monti očekivao, ili kome se bar nadao. Ako su

NEZAPOSLENOST U EVROZONI, FEBRUAR 2012.

Austrija	4,2
Holandija	4,9
Luksemburg	5,2
Nemačka	5,7
Češka	6,8
Malta	6,8
Rumunija	7,1
Belgija	7,2
Finska	7,4
Švedska	7,5
Danska	7,9
Velika Britanija	8,3
Slovenija	8,7
Italija	9,3
Kipar	9,7
Francuska	10
EU 27	10,2
Poljska	10,2
EU 17	10,8
Mađarska	11
Estonija	11,7
Bugarska	12,4
Slovačka	14,0
Letonija	14,3
Litvanija	14,6
Irska	14,7
Portugalija	15
Grčka	21
Španija	23,6

prve odluke donete za vreme njegovog mandata dočekane slabim protestima, ovoga puta priča bi mogla da bude sasvim drugačija. CIGL je najavio generalni štrajk do kraja maja ako Parlament ne promeni tekst predloga zakona o radu koji je odobrila Vlada. Dok ostala velika udruženja radničkih sindikata ne podržavaju ovaj poziv na ulične proteste, izgleda da veliki deo italijanske radne snage deli brige sindikata CIGL. "Evropski adut" – obrazloženje da promene zakona u radu traže institucije EU – nije bez uticaja, ali ne baš na način koji bi želeli Super Mario i predsednik Đorđo Napolitano, koji takođe otvoreno podržava reforme.

BRAĆA PO KRIZI: Italijani sve pažljivije posmatraju druge mediteranske zemlje, naravno Grčku, ali i Portugaliju i Španiju. Naročito se ►

Samoubistva zbog besparice

Bilo je skoro podne na trgu Bra u Veroni kada se 27-godišnji radnik marokanskog porekla zapalio. Život mu je spasao policajac koji ga je odvezao u bolnicu. Radnik objasnio da je bez posla od januara, bez ijedne isplaćene zarade u protekla tri meseca. Dan ranije, 29. marta, nešto slično se desilo i u Bolonji. Jedan italijanski zanatlija polio se benzinom i zapalio ispred suda, gde je trebalo da bude iznet slučaj o njegovom navodnom izbegavanju plaćanja poreza. U utorak se jedna sedamdesetosmogodišnja penzionerka na Siciliji bacila kroz prozor zato što joj je penzija smanjena sa 800 na 600 evra.

Ova tri ekstremna slučaja izazvala su povećanu uznemirenost širom Italije, posebno u bogatijim delovima zemlje, gde je opala proizvodnja i gde je na hiljade ljudi ostalo bez posla u poslednje tri godine. Prema podacima Asocijacije malih preduzeća i zanatlija (CGIA), od sredine maja 2009. do sredine marta ove godine najmanje 30 ljudi, koji su bili glava porodice i vodili porodični biznis, izvršili su samoubistvo, i to samo u istočnom delu Italije. Prvi je bio Valter Ongaro, vlasnik male stolarske farbare koji se ubio 23. maja 2009. godine. Ostavio je samo kratku poruku: "Biznis je u kolapsu." Poslednji je bio Ivano Polita, star 60 godina, bivši stolar koji je postao vlasnik fabrike za preradu drveta. "Osećam se usamljeno", napisao je na parčetu papira, koji je našla policija zajedno sa njegovim telom obešenim na konopcu koji je koristio za svoj kombi. On nije imao novca da isplati zarade svojim radnicima.

Đuzepe Bortolozzi, sekretar unije sindikata CGIA, rekao je da "kada bankrotirate u našem socijalnom kontekstu, to je pitanje srama, osećate se kao da ste izneverili sve u svom životu". CGIA traži da vlada uspostavi specijalan "spasilački fond" za male firme u nevolji. Oni smatraju da veoma često ove firme bankrotiraju samo zbog nekoliko hiljada evra ili zbog nekoliko meseci kašnjenja sa plaćanjem velikim kompanijama za koje rade. Pet miliona evra moglo bi da bude dovoljno, kaže Bortolozzi, da spreči da se dogodi još samoubistava. Ali u vreme kada se smanjuje budžet i zateže kaiš, izgleda da svi moraju sami da se snalaze.

kao primer uzima Portugalija: Lisabon je primenio sve direktive Evropske centralne banke, a privreda je ipak u dubokoj recesiji kojoj se ne vidi kraj. U Španiji se sindikati, za sada bez velikog uspeha, trude da se suprotstave vladi Marijana Rahoja čiji ekonomski paket ima dosta sličnu osnovu sa Montijevim (vidi okvir). A Grčka je, naravno, avet koja lebdi nad svima.

Vlada i partije koje je podržavaju kažu da će se bez ovih reformi i drugih reformi koje tek treba da se sprovedu Italija ubrzo naći u situaciji kakva je u Grčkoj. S druge strane, sindikati i opozicione partije (od desničarske Severne lige, nekada vernog saveznika Berluskonija, do postkomunističkih partija koje trenutno nisu u Parlamentu) kažu da će Italijani sigurno završiti kao Grci, ali upravo zbog ekonomskih mera koje sprovodi Vlada. Partije koje podržavaju Vladu (Demokratska stranka i Berluskonijeva partija Narod slobode) plaše se da bi mogle da prođu poput Socijalističke partije Grčke i Nove demokratije, tj. da bi uvođenje reformi po diktatu Evropske centralne banke i Međunarodnog monetarnog fonda moglo da se ispostavi kao političko samoubistvo. Nedavna anketa koju je objavila "Republika" ipak je pokazala da

Štrajk upozorenja u Španiji

Stotine hiljada Španaca protestovalo je prošle nedelje protiv reformi tržišta rada koje je najavila konzervativna vlada premijera Marijana Rahoja.

Dva vodeća španska sindikata su posle neuspešnih pregovora sa Vladom 29. marta organizovala generalni štrajk koji je na jedan dan paralisao zemlju. Prema "Paisu", u štrajku je učestvovalo oko 77 odsto zaposlenih. Sindikati tvrde da je u Madridu u protestnom maršu učestvovalo 900.000 ljudi, u Barseloni 800.000, u Galiciji oko 200.000. Masovan odziv bio je i u Valensiji, Alikanteu, Bilbaou, Sevilji. Tokom protesta došlo je i do oštrog sukoba između policije i demonstranata. Najburnije je bilo u Barseloni, gde je zapaljeno više lokala, stradao je jedan Starbucks kafe, a policija upotrebila suzavac i privela 58 demonstranata.

Španija je zemlja sa nešto više od 45 miliona stanovnika sa nezaposlenošću 23,6 odsto. Najveći deo nezaposlenih čine mladi do 25 godina, njih 50,5 odsto nema posao. Stopa nezaposlenosti je najveća u Evropskoj uniji.

Najavljene reforme premijera Rahoja, donete pod pritiskom EU, trebalo bi da smanje nezaposlenost i, kako je najavljeno, stvore fleksibilnije tržište i za poslodavce i za radnike. Međutim, sindikati tvrde da je Zakon o radu nepravedan prema radnicima, poguban za ekonomiju i ne pospešuje otvaranje radnih mesta. Lideri sindikata i

opozicione stranke smatraju da ove reforme između ostalog podržavaju delatnost sindikata i pojednostavljaju mogućnosti otpuštanja, smanjenja plata i otpremnina i odbijanje kolektivnih ugovora. Sindikati su štrajkom pokušali da upozore Vladu na moguće socijalne nemire, a odgovor na to dala im je ministarka rada Fatima Banjes: "Reforma je nezaustavljiva. Izabrali smo da se suočimo sa situacijom i da promenimo ono što ne funkcioniše dobro."

T. V.

Montijevu vladu još uvek podržava 62 odsto Italijana i da će partija koju predvodi premijer, koji je izjavio da ne namerava da se kandiduje na izborima, osvojiti više glasova od Demokratske stranke i partije Narod slobode.

UZAVRELA RASPRAVA: Debata postaje uzavrela kao u “dobra stara Berluskonijeva vremena”, ali je ipak nekako utešno da se sada raspravlja o politici, a ne o divljim žurkama ili seks skandalima. Sindikati i levičarske partije shvataju da će ovo političko obaranje ruku odrediti smernice za naredne izbore – koji treba da se održe u proleće sledeće godine – i da na krupnom planu može da poremeti ravnotežu moći između masovnih organizacija i “tehnokratija” (uključujući tu i poslovna udruženja). Podizanje uloga, međutim, može da se ispоставi i kao ne tako efikasna taktika. U poslednjih deset godina, od Berluskonijevog pokušaja da menja zakone o radu, mnoge stvari su se promenile. Čitava generacija Italijana, onih mlađih od 35 godina, u međuvremenu je kročila na tržište rada i naučila kako da živi bez svesti o doživotnom radnom mestu. Ne žele svi oni da se vrate na “stari sistem”. Fleksibilnost je nekako postala neka vrsta “generacijskog obeležja”: mnogi od njih traže da ostatak sistema bude podjednako fleksibilan. Banke, na primer, ne odobravaju hipoteke onima koji nemaju “doživotni” ugovor o zaposlenju i veoma je teško dobiti zajam čak i za male “investicije” poput novog automobila ili novog motocikla. Ovakvi problemi još uvek nisu na radaru vlade, iako je Monti više puta uveravao da će se

REFORME ILI PROPAST: Mario Monti, premijer po ukusu tehnokrata

pozabaviti njima. Mnogi mladi radnici priželjkuju “evropsku revoluciju” koja podrazumeva lakši pristup bankarskim kreditima i sistem koji se u drugim zemljama poput Danske naziva *flexycurity* (fleksibilna sigurnost), tj. fleksibilna socijalna pomoć koja “prati” uspone i padove “fleksibilnog” radnog veka.

Ministarka Fornero je izjavila da je ovo cilj Vlade u narednih pet godina, kada će novi sistem socijalnog osiguranja u potpunosti funkcionisati. Zabrinjavajuće je, međutim, šta će se dešavati u međuvremenu. Na ovakvu vrstu pitanja odgovori Super Marija još uvek nemaju kredibilitet i ne zvuče ubedljivo.

U narednom periodu partije će se

pozicionirati i moguća je polarizacija koja će prekinuti nacionalni konsenzus koji je dosad omogućavao Montiju da progura svoju politiku. Da li će se onda Italija vratiti u “crno-belu” političku atmosferu iz vremena Berluskonija? Ovo bi i te kako moglo da se desi, naročito ako berze ne pokažu onaj entuzijazam kome se Monti nada a koji bi pokazao da će njegova politika izvesti zemlju iz dugog ekonomskog zastoja. U suprotnom, čak ni Super Mario neće moći da opstane i možda će biti primoran da se vrati na posao na fakultetu koji toliko voli i pre nego što svoj trenutni posao privede kraju.

Enzo Mangini

Sa engleskog prevela Aleksandra Đerić

Zašto se Evropa pribojava grčkih izbora

Nepodnošljiva lakoća tehnokratije

Pod sve većim socijalnim pritiskom, ali i zbog stotina hiljada ilegalnih imigranata, jačaju levičarske i ultradesničarske partije i otpor Grka prema rigidnim merama štednje koje nameće Brisel. Da li Grčkoj preči bezvlašće, da li će Grci i dalje igrati tehnokratsku igru i zašto bi pobuna u Grčkoj mogla da zapali Evropu rastućih socijalnih tenzija

Za “Vreme” iz Soluna

SVAKOG 25. MARTA Grci slave svoj najveći državni praznik, kojim označavaju početak ustanka protiv Otomanskog carstva 1821. godine i konačno oslobođenje od Turaka. Širom zemlje održavaju se velike vojne i školske parade, koje mnoge neodoljivo podsećaju na neke prošle

režime, koji nisu imali mnogo veze sa parlamentarnom demokratijom. Uprkos tome, paradama redovno prisustvuje mnogo ljudi. Ove godine nije bilo tako. Kolektivna depresija zbog dugogodišnje krize, bes Grka zbog političke situacije i mera štednje koje su dovele narod do ruba propasti, pretvorili su paradu u povod za nove demonstracije i pobunu protiv režima.

Privremena “vlada saradnje”, na čijem čelu se nalazi premijer Lukas Papadimos, preventivno je preduzela drakonske mere. U Atini je policija pod punom bojnom opremom od demonstranata štitila platformu na kojoj se nalazio državni vrh. Zahvaljujući masovnom angažovanju bezbednosnih snaga i oštrim bezbednosnim merama, parada u glavnom gradu prošla ▶

**PARADA BEZ
PUBLIKE:**
Zbog straha od
nereda
Atinjani su
ostali kod kuće

je bez većih izgreda, ali i bez veće publike.

Međutim, u nekim manjim gradovima u unutrašnjosti demonstranti su uspjeli da prekinu paradu. U Iraklionu na Kritu su uglavnom “paradirali” demonstranti, pošto je učenička i vojna parada u posljednjem trenutku otkazana, a zvaničnici se razbežali. Došlo je do borbe prsa u prsa sa policijom. Incidenata je bilo i u Veriji, Seresu, Patri... U svim tim gradovima bilo je na desetine uhapšenih, a parade su održane u atmosferi napetosti i u strahu od ekscesa. Vlast je sve to okarakterisala kao pokušaj “manjine” da ocrni nacionalni praznik: “Danas je grčki narod proslavio nacionalni praznik 25. mart uprkos tome što su neke manjinske grupe pokušale da promene karakter slavlja”, rekao je predstavnik vlade Pantelis Kapsis. Istina je, međutim, da je većina Grka ogorčena zbog situacije u zemlji. Postavlja se pitanje kako će se tolika koncentracija besa odraziti na prevremenim izborima, koji će se održati za mesec dana.

SCENARIO BEZVLAŠĆA: Ovako problematična Grčka je ušla u predizbornu kampanju, koja je zapravo započela odmah posle završetka pregovora sa privatnim poveriocima (tzv. PSI, *Private Sector Initiative*), koji su rezultirali “dobrovoljnim šišanjem” grčkog duga za 105 milijardi evra. To je najveći oprost duga u istoriji ekonomije.

Izbori će najverovatnije biti održani 6. maja. U trci za formiranje buduće vlade nalaze se dve stranke, od kojih je sastavljena današnja

Papadimosova privremena vlada: partija desnog centra Nova demokratija i levog centra PASOK, koje su podržale Memorandum o uvođenju rigidnih mera štednje, zarad otpisivanja dela grčkog duga i novih kredita Evropske unije.

Iako Nova demokratija na čelu sa Adonisom Samarasom raste, račune bi moglo da joj pomrsi formiranje nove desne partije pod imenom Nezavisni Grci, čiji je osnivač bivši ministar ND Panos Kamenos. PASOK se, pak, nada da će sa novim predsedavajućim Evangelosom Venizelosom osvojiti najviše glasova. Prvo mesto na izborima donosi bonus od 50 odsto ministara, te bi partija sa najvećim brojem glasova mogla da formira vladu saradnje sa strankom koju izabere.

Poslednje ankete pokazuju da nijedna od stranaka koje su podržale Memorandum, ND ili PASOK, neće moći samostalno da formira vladu. U parlament bi moglo da uđe čak osam partija. Najnovije ankete pokazuju, takođe, da šest od deset Grka preferira vladu saradnje i da dilema koja provejava kampanjom “vlada ili kaos” neće proći. Jedan od najverovatnijih postizbornih scenarija je da će ND i PASOK, koji uostalom podržavaju i garantuju ispunjenje dogovora sa Trojkom, ući u “veliku koaliciju”. Primetan je i veliki porast levih stranaka, koje zajedno prelaze 30 odsto glasova. Cenzus će verovatno preći i partija Zelenih, ali bi po prvi put u grčki parlament mogla da uđe i jedna neonacistička partija – “Zlatna zora”.

OPERACIJA “METLA”: Mogući ulazak “Zlatne zore” u parlament uznemirio je dve vodeće partije. Zato su se u izbornoj kampanji fokusirali i na jedan od najvećih problema u Grčkoj – problem imigranata, koji sa sobom povlači i povećanu stopu kriminala. Sa dugogodišnjom ekonomskom krizom skoro svakodnevni su postali pljačke i ubistva za šaku evra. Centar Atine se pretvorio u “vašar ljudske bede” sa hiljadama beznačajnih ilegalnih imigranata iz Afrike i Azije koji se, da bi preživeli, uključuju u organizovani šverc, razbojništva, prostituciju i trgovinu drogom. “Radi se o grotnu narkotika, zločina i prostitucije”, priznaje situaciju i sam gradonačelnik Atine Jorgos Kaminis. Meštani su uplašeni i osećaju se nesigurno. Takvu klimu zloupotrebljavaju ultradesne i neonacističke grupe koje svakodnevno “patroliraju” ulicama, tuku i proganjaju tamnopute imigrante.

Za mnoge Grke ove grupe neonacista obrijanih glava predstavljaju neku vrstu sigurnosti, jer zbog njih preplašeni stranci ne izlaze na ulice. Zato “Zlatna zora” ima podršku građana iz centra Atine. Ne bi li zaustavio porast neonacista u Grčkoj, lider konzervativne Nove demokratije Adonis Samaras promovirao je u predizbornoj kampanji antiemigrantski program “a la Sarkozy”. On izjavljuje kako će da “očisti” grčke gradove od ilegalnih imigranata, te da će promeniti zakon o grčkom državljanstvu, tako da Grčka prestane da bude “magnet koji privlači imigrante”.

Na istoj talasnoj dužini nalazi se i ministar za zaštitu građana Mihalīs Hrisohoidīs, koji pripada PASOK-u, a koji je dao naredbu miliciji za sprovođenje operacije "Metla" protiv ilegalnih imigranata u centru Atine. Oni ilegalni stranci koji budu uhapšeni biće prevezeni u "logore", koji će se formirati u napuštenim vojnim kasarnama u severnoj Grčkoj, a odatle će novcem EU biti deportovani u matične zemlje. "Ako uhapsimo prvih 2000 ilegalnih emigranata, ostali će se uplašiti i sami će pobeći", izjavio je odlučno grčki ministar. Svake godine u Grčku ilegalno uđe oko 130.000 emigranata. Od 1,5 miliona imigranata koji danas borave u Grčkoj barem polovina njih su "ilegalci" i mogli bi da budu proterani. Istovremeno, ostale zemlje iz Šengenske zone optužuju Grčku da ne čuva dovoljno dobro svoje granice, te traže od Grčke da izađe iz Šengenskog sporazuma. To izaziva negodovanje Grka, koji smatraju da je Grčka preuzela na sebe obavezu da sa svojim skromnim snagama i nepreglednim kopnenim i morskim granicama zaštiti celu Evropu od emigranata, kojima je uostalom cilj da se dokopaju Pariza ili Berlina, a ne Atine.

EVROPA ILI HAOS: Sledeća velika dilema tiče se naravno finansija: "Memorandum ili

bankrot", "Evropa ili kaos"? ND i PASOK su potpisali da će Grčka sprovesti dogovore sa zaјmodavcima, kako bi se konsolidovala i vratila na put razvoja i samim tim bi njen dug postao održiv. Njihov antipod su i levičarske i ultradesne partije, koje su prepoznatljive po "anti-memorandumskoj" i antievropskoj retorici. Paradoksalno u čitavoj situaciji jeste da 78 odsto Grka podržava ostanak zemlje u evrozoni, ali nisu raspoloženi da podnesu žrtve i mere štednje kako bi sebi to članstvo i obezbedili. Ovaj nagli porast leveice u Grčkoj, ali i ultradesnih partija, koji se vezuje za sve težu socijalnu situaciju, izaziva podozrenje u EU, koja se suočava sa sve većim socijalnim tenzijama.

Evropske tehnokrate i političari se brinu da bi rezultati grčkih izbora i mogućeg "bežvlašća" mogli da "dignu u vazduh" program reformi i sve nove dogovore koje je grčka država napravila sa svojim poveriocima. Zbog toga bi mnogi Evropljani želeli da do prevremenih izbora i ne dođe, kao na primer italijanski premijer Mario Monti, koji se izjasnio protiv prevremenih izbora u Grčkoj i za ostanak tehnokratske vlade. I holandski ministar za ekonomiju Jan Kes de Jager je nedavno izjavio da ga brine "politička neizvesnost zbog predstojećih

izbora u Grčkoj". Nemački ministar za ekonomiju Wolfgang Šojble – koji je pre par nedelja izazvao burne reakcije u Grčkoj podržavši ideju da se odredi evropski komesar koji će nadgledati raspodelu grčkog budžeta – izjavio je kategorički kako "dogovor mora da važi i da bude na snazi nezvezano za rezultat izbora koji će se uskoro održati u Grčkoj".

Pritisak na Grčku ne jenjava. Međunarodni monetarni fond je saopštio da bi sledeća rata kredita za Grčku mogla da bude odložena, ako u međuvremenu planirane reforme ne budu sprovedene. Drugim rečima, kakva god vlada da bude formirana posle izbora, moraće da sledi istu politiku. Alternativa je već poznati horor-scenario: bankrot, izlazak iz evrozone, što bi moglo da sruši čitavu konstrukciju EU.

Sve to izluđuje Grke, koji smatraju da je svaka intervencija u njihov demokratski sistem neustavna i neprihvatljiva, da je potreba za pomoći i kreditima od Grčke napravila "zamorče evrozone", zemlju "ograničenog suvereniteta". Rezultat predstojećih izbora mogao bi neprijatno da iznenadi Brisel.

*Georgios Stamkos, Milica Kosanović
Autori su osnivači i urednici
grčkog časopisa "Zenit"*

PR tim Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu

već četvrtu godinu organizuje seminar **PR dani**
Tema ovogodišnje škole, koja se održava
od 9 – 12. aprila na Fakultetu političkih nauka, biće

Politički PR – izborne kampanje

Sa sada je predavanja pohađalo više od 400 studenata iz Srbije i regiona, koji su stekli znanja o izgradnji političkog imidža, zadacima portparola, lobiranju, spinovanju, političkom marketingu, medijskoj manipulaciji i etičkom kodeksu koji bi trebalo da se poštuje u političkoj areni. Cilj ovogodišnjeg seminara je kritičko sagledavanje izborne kampanje sa tri aspekta: PR stručnjaka, novinara i političara.

Ovom prilikom studenti će imati mogućnost da imaju ravnopravnu ulogu u diskusijama sa aktuelnim političarima, kao i da uče od različitih stručnjaka i profesionalaca iz oblasti odnosa sa javnošću, analitičara i novinara.

Više informacija o seminaru možete naći na:

<http://pr.fpn.bg.ac.rs>

Pomagao sam Osami bin Ladenu

Pisao je govore Osami bin Ladenu. Veliča borbu Al kaide, mada negira da je njen član. Podržava pobunjenike u Siriji. Al kaida jača i sprema se za sveti rat, tvrdi Omar Bakri Muhamed. Predviđa da će Bašar es Asad pasti, da će u Siriji na vlast doći Muslimanska braća i krenuti u rat protiv Izraela

Za "Vreme" iz Libana

U ENGLESKOJ JE 2010. godine zajedno sa 54 člana svoje radikalne islamističke skupine Al Muhaderun osuđen na doživotni zatvor zbog terorizma. No, već tada se pet godina skrivao u Libanu, gdje je pobjegao iz Londona. Poručio je kako ne poštuje nikakav sud i zakone Velike Britanije i da se ne misli predati. Ponovio je kratko kako njegova organizacija Al Muhaderun nema veze sa bombaškim napadima u Londonu 2005. iako je istraga došla do članova njegove organizacije za koje se vjerovalo da su usko povezani sa Al kaidom te nastavio živjeti dalje na sjeveru Libana u tišini.

Kada sam u zgradi UN-a u Bejrutu o njemu pričao sa jednim visokim dužnosnikom, on mi je na spomen imena tog čovjeka rekao kako je taj definitivno član Al kaide i kako se skriva negdje na sjeveru Libana, ali pod navodnicima. Objasnio mi je da ga štiti Hezbolah, koji mu je i omogućio odvetnika, i to svog najboljeg, kada je Britanija tražila od Libana da ga izruči ili da tamo služi kaznu.

"Sve dok on ne pravi probleme, vlast u Libanu neće praviti problem njemu i njegovim ljudima", govori moj sugovornik. I tako on na sjeveru živi u miru, okružen svojim ljudima. Sve do jednog prijedpodneva prije dva mjeseca.

PROZIVKA U UN-u: Omar Bakri Muhamed, traženi radikalni islamist, u miru je, prisjeća se, gledao nešto na računalu, slušao TV koji je bio upaljen, kada ga je nazvao prijatelj da mu kaže što se dogodilo. Sirijski ambasador u UN-u Bašar Džafari, tijekom rasprave u Njujorku oko mogućih sankcija Siriji zbog rata u državi, rekao je kako iza pobunjenika stoji Al kaida i kako je upravo on vođa Al kaide u Libanu, te da je odgovoran za rat, prepričao mu je prijatelj što je upravo čuo na vijestima.

"Da, iznenadio sam se kada sam to čuo, ali nisam se previše uzбудio. Nasmijao sam se i otišao pogledati na internetu što se točno dogodilo. Kada sam vidio, napravio sam odgovor

putem video-isječka i stavio ga na Jutjub i nastavio dalje živjeti kao što živim zadnjih godina. Dobro, jedino što mi sada vi novinari kucate na vrata", šali se tijekom našeg razgovora u jednom selu na sjeveru Libana Omar Bakri dok sjedimo u lokalnoj slastičarnici.

"Ja sam ovdje slobodan čovjek, kao što vidite nemam tjelohranitelje ili slično. Zašto vas onda ne bi ovdje ugostio pa da probate nešto slatko", replicira mi na moju opasku o mjestu sastanka čiju sam lokaciju, baš kao i datum, saznao u posljednji trenutak. Naša veza za sastanak nazvala me tek pola sata prije nego što smo krenuli prema tom selu. U vožnji nismo prolazili kroz tipične kontrolne točke za ovakve osobe koje drže njegovi ljudi, no cijelo vrijeme iza nas je bio bijeli "pežo".

Dok sam ga čekao u slastičarnici, nisam mogao ne primjetiti kako pokraj mene prolaze razni mlađi ljudi sa bradom i mjerčaju me pogledom gledajući jesam li sam i da li ih ugrožavam. Omar Bakri je iznimno opušten, odlično priča engleski. Uopće se ne uzrujava, niti kada dvije djevojke bježe od njega kada shvate tko sjedi za susjednim stolom, niti ako ga provociram sa pitanjima, pa i sa onim zašto ne želi priznati da je član Al kaide.

AL KAIDA NIJE U SIRIJI: "Naravno da nisam član. Šteta, jer biti član Al kaide je blagoslov po meni i velika čast. Zato je meni to kompliment što sam optužen za ovu veliku borbu u mojoj rodnoj Siriji koja se događa i koju podupirem. Da, blizak sam sa njima, jer puno sam prije bio objašnjavao stanje u islamskom svijetu i naravno da kada sam želio nešto komentirati o Al kaidi, da sam se konzultirao sa njima. Istina je i da sam Osami bin Ladenu pomagao oko nekih govora prije 2000. godine", govori Omar Bakri.

Smatra da ga je sirijski režim optužio za rat u Siriji jer je rat najlakše svaliti na Al kaidu, koja, napominje, nema veze sa ovim ratom. "Kada je krenulo arapsko proljeće, Osama bin Laden, koji je tada još bio živ, pozvao je svoje članove

da se ne mješaju u ove sukobe i to se striktno sluša. Da Al kaida ima veze sa ovim ratom u Siriji, ona bi to javno rekla, jer oni nisu kukavice, već hrabri ljudi koji preuzimaju odgovornost kao što su za sve svoje akcije zaista javno preuzeli odgovornost. I ne samo to, ovi pobunjenici su vrlo slabo naoružani, malo ih je, a Al kaida je jaka organizacija i ona bi mnogo jači otpor napravila kada bi se borila. Samo ovdje u Libanu u miru živi više pripadnika Al kaide, nego što je pobunjenika u Siriji. Samo što se Al kaida potihom regrutira i jača kao i svugdje drugdje u regiji. Ona nikada nije bila jača i samo čeka najbolju priliku za nastavak svetog rata",

Omar Bakri Muhamed

govori mi Omar Bakri i dodaje: “Ovdje nema radikalnih islamističkih grupa umješanih u pobunu u Siriji, ovo su sve sekularne grupe i to ljudi koji su živjeli u miru mirnim životom, ali sada su krenuli u borbu protiv jedne diktature. Ja to, naravno, podržavam i pozdravljam, jer smatram da muslimani ne smiju živjeti u diktaturi, već u otvorenoj zemlji bez granica.”

AL KAIDA JE JAČA NEGOTKADA: Omar Bakri Muhamed negde na severu Libana

NEUSPELI ASADOV BLEF: Omar Bakri Muhamed tvrdi da je sirijska vojska krizu u Homsu mogla mnogo lakše i brže riješiti, ali da je politika rata predsjednika Asada bila da se uveliča otpor i blefira po pitanju snage pobunjenika kako bi ih lakše optužili da su teroristi.

“Ovakva vojska poput sirijske je sve to mogla riješiti u Homsu u pola sata, sa raketiranjem i pravim prodorom. No, oni su se odlučili za okupaciju od mjesec dana i pokazivanje kako se bore protiv jakih terorističkih skupina koje uništavaju mir u njihovoj državi. Isto kao da su pokušali dokazati da slon može letjeti. To je, po meni, velika pogreška, jer je ona dovela do

Omar Bakri Muhamed (54) rano se pridružio Muslimanskoj braći u Siriji, koja su 1982. organizovala pobunu protiv šiitsko-alavitskog režima. Ustanak je krvavo ugušen. Morao je da beži iz zemlje i nastanio se u Engleskoj. U Londonu je osnovao islamistički centar u Finsburiju i grupu poznatu pod imenom Al Muhađerun. Nikada nije krio svoja uverenja. Povodom terorističkih napada na SAD 11. septembra 2001. okarakterisao je atentatore kao “veliĉanstvenih 19”, a posle teroristiĉkih napada u Londonu 7. jula 2005. izjavio da ne bi voleo da vidi islamsku zastavu samo iznad rezidencije britanskog premijera u Downing stritu 10, “već kako vijori iznad ĉitavog sveta”.

Britanski “Tajms” posle toga je pisao da je desetak samoubica iz Muhamedove grupe Al Muhađerun bilo uključeno u bombaške napade u Londonu. Ubrzo zatim je proteran iz Engleske, gde je boravio dvadesetak godina sa ženom i sedmoro dece, i odlazi u Liban. Libanska državna agencija izvestila je 2010. godine, da je Bakri, koji je libanski državljanin, jedan od 54 ljudi koje je vojni sud u odsustvu osudio na doživotnu robiju. Bakri je na to izjavio da neće ni dana provesti u zatvoru, te da “ne veruje u pravosuđe ni u Britaniji, ni u Libanu”. “Neću se pojaviti na sudu”, rekao je Bakri, “to se protivi mojoj veri. Neću se nikada predati.”

ovakvog kaosa i oĉi svet-ske javnosti okrenula na Siriju. Istodobno, produženje krize sada pomaže pobunjenicima da ih se što više okupi i da od drugih arapskih država, kao što su Jordan ili Saudijska Arabija, dobiju oružje, što će do kraja zapaliti Siriju u kojoj mira neće još dugo biti. Mislio sam da je Asad, školovan na Zapadu, mnogo pametniji, ali opet, mislio sam da će i odmah nakon što je krenula revolucija sam otići sa vlasti i spasiti se. Sada je osuđen da se bori na život ili smrt”, govori

Omar Bakri, koji prognozira da će Asad kroz godinu dana pasti sa vlasti i završiti kao Mu-barak ili Gadafi.

“Tada će na vlast u Siriji doći netko od islamista, jednako kao što su i u drugim državama koje su prošle arapsko proljeće u parlament ušli oni koji su do jučer sjedili u zatvoru”, dodaje Bakri. Za to razdoblje nakon Asada predviđa kaos kao i u Iraku – ulične ratove i borbe alavita, sunita i ostalih skupina. No, predviđa i kako će tada krenuti konaĉni rat izmeĉu Sirije i Izraela.

RAT SA IZRAELOM: “Svatko tko doĉe nakon Asada na vlast u Siriji htjet će rat sa Izraelom.

Za Izrael bi najbolje bilo da Asad uspije ostati na vlasti, u što sumnjam, jer upravo je on zabranio rat na Golanskoj visoravni i omogućio UN-ovim snagama da doĉu tamo. Istodobno, to će biti i rat protiv SAD, jer je mnogo lakše napasti mlaĉeg brata Amerike, što je Izrael nego ponovno direktno Ameriku”, predviĉa Omar.

Na Golanskoj visoravni je i stotinjak pripadnika hrvatske vojske, i oko 1000 austrijske. Omar Bakri smatra da su i oni tada u velikoj opasnosti. “Nitko osim alavita ne podržava UN-ove mirovne snage i islamisti neće dozvoliti da te trupe tamo borave, jer oni žele u konaĉni obraĉun sa židovima i kršćanima u toj regiji. Nadam se da imaju dobar plan evakuacije za svoje vojnike, jer će sve ići preko njih, a ovdašnje snage su mnogobrojnije od UN-ovih i njihovi su životi u velikoj opasnosti”, kaŹe Omar Bakri.

Na kraju razgovora nisam mogao da naglas ne primjetim kako je iznimno dobro informiran o snagama pobunjenika i Al kaide, s obzirom da sa njima, kako on tvrdi, nema ništa. Samo se nasmijao i rekao: “Tko kaŹe da ne pomažem revoluciji savjetima i infrastrukturom kao pojedinac? Ja sam vam samo rekao da nisam pripadnik, a kamoli šef Al kaide. U poĉetku je ovo, nemojte zaboraviti, bio miran pokret, bilo je mnogo demonstracija bez oružja. No, tada je režim proŹet diktaturom odluĉio ugušiti sve u krvi. Sada će im se sve obiti o glavu, a Muslimanska braća ponovno će vladati velikom Sirijom.”

Sanjin Španović

Zbog otvorenog pisanja o problemima gej populacije u Rusiji Slava Mogutin 1995. godine beži iz Rusije u Njujork, postaje prvi ruski disident kome je dat politički azil u SAD zbog gej aktivizma i fokusira se na vizuelne umetnosti iako se prevashodno bavio pisanjem. Urbane omladinske supkulture i adolescentska seksualnost, sudar društvenih normi i strasti pojedinca, radikalna izražavanja muškosti i mešanja rodova, kulturna otuđenost i političko nezadovoljstvo, napetost između privrženosti i usamljenosti, nasilja i ljubavi neke su od tema kojima se bave Slavina dela. Svoju poziciju u društvu često definiše kao pinko-komi-feg, a svoj blog redovno koristi da promoviše druge, posebno mlade kvir umetnike i uopšte umetnike koji pomeraju granice i kritikuju postojeću distribuciju moći. Mogutin će biti gost ovogodišnje Share konferencije koja će biti održana u Beogradu od 26. do 28. aprila. Ljubaznošću Share konferencije "Vreme" prenosi intervju sa njim.

Intervju: Slava Mogutin, kvir umetnik

Radikalna um

“Moram da kažem da sam oduvek bio fasciniran bivšom Jugoslavijom. Moja očekivanja su vrlo maglovita, a o vama sam se uglavnom informisao preko filmova Dušana Makavejeva, Kusturice, fotografija mog prijatelja Boogieja, poneke anegdote koju mi je Marina ispričala tokom našeg intervju za 'Whitewall Magazine', i dokumentarca na Vice TV. Balkan vidim kao jedini deo Evrope koji još uvek nije zahvaćen globalizacijom EU. Sasvim sam svestan činjenice da su Rusija i Srbija tradicionalno vrlo bliske u smislu kulture, jezika i religije, a tek ću se i uveriti koliko smo zaista bliski!”

Tvoj novi veb-dnevnik je u većoj meri introspektivan...

Iskreno rečeno, kada sam počeo da pišem Pinko Commie Fag Blog, nisam mogao da

zamisliti da će trajati više od pet godina! Kao što kažu, vreme leti kada se dobro zabavljaš. Bilo je tu puno da se radi, ali to je ipak bio posao iz ljubavi. Služio je kao moj virtualni kustoski projekat, u kojem sam predstavljao radove mladih radikalnih transgresivnih umetnika koji su bili malo ili nimalo prisutni u institucionalizovanom umetničkom svetu. U njihovom radu sam nalazio inspiraciju i davao sam im neku vrstu platforme i predstavljanja koje oni nisu imali. I zadovoljan sam što mogu da kažem da su neki od tih umetnika danas velike umetničke zvezde sa svetlom budućnošću i međunarodnim uspehom. Osećam se kao da sam ispunio misiju, a i umorio sam se od rigidnog Blogspota i doneo odluku da je vreme da probam nešto novo, nešto sasvim drugačije. Moj novi dnevnik Tumblr je manje o umetnosti, a

etnost

više o umetnicima – ljudima koji su moji prijatelji, ljudi s kojima dolazim u kontakt i s kojima radim. I, u svakom slučaju, ne bih ga nazvao introspektivnim, naprotiv.

Sve više i više je nas koji više i više konzumiramo umetnost na vebu, a ne u galerijama. Da li si svestan toga kad radiš? Da li razmišljaš kako će fotografija izgledati na monitoru ili je još uvek prvenstveno vidiš na zidu ili na koricama knjige?

Ja pripadam poslednjoj nevinosti generaciji koja je odrasla bez interneta, kompjutera i video-igara. U mojoj porodici se štedelo na hrani da bi se kupile knjige, tako da sam ja kao dete puno čitao, a zatim sam godinama svoju poeziju i novinarske tekstove kucao na staroj pisačkoj mašini. Još uvek o tekstu i umetnosti mislim pre svega kao o ideji, a zatim kao o

objektu, artefaktu – nečemu što se ne može tek tako obrisati pritiskom na dugme. Bez obzira na to koliko mnogo dobre ili loše umetnosti mogu da nađem na internetu, još uvek želim da osetim onu “pravu stvar” i da svoj rad vidim odštampan u knjizi ili časopisu, ili izložen u galeriji ili muzeju. U tom smislu sam skroz staromodan.

Ovo su teška vremena kada je reč o slobodi na internetu?

Kao umetnik čija se umetnost beskrajinom kopira, reprodukuje i plagira bez adekvatne naknade i navođenja o čijem delu je reč, moram da priznam da može da bude vrlo iritantno kada vidite kako se vaše delo koristi kao da je banka besplatnih slika! Kažu da je imitacija najbolje laskanje, ali mislim da je John Waters na to dobro odgovorio: “Uplata na bankovni račun bi bila dobro laskanje!” S druge strane, ne podržavam cenzuru ni u kakvom obliku. Mislim da je internet najbolje oruđe za komunikaciju koje je ikada čovečanstvo stvorilo, i da zato treba da bude slobodan i otvoren za sve.

Da li smatraš da gubimo internet kao poslednji divlji zbeg i utočište za sve njih?

Mislim da imaš vrlo idealističan pogled na internet. S jedne strane, imam utisak da je internet dao savršenu platformu za predstavljanje čitave jedne generacije buntovnih klinaca koji još uvek nemaju svoje mesto u institucionalizovanoj kulturi – izdate knjige ili izložbu u nekoj galeriji. Ta deca će oblikovati umetnost 21. veka, a ne stara korumpirana umetnička mafija koja kontroliše umetničko tržište i umetnost vidi samo kroz brojeve i komercijalni uspeh. Ali s druge strane, internet je postao gigantska crna rupa koja je progutala neke od najradikalnijih i najtransgresivnijih pisaca i umetnika, koji su izgubili kulturni značaj u “pravom” svetu i sada bloguju umesto da prave umetnost i pišu knjige... Ups, da li ja to govorim o sebi?

Jedno od tvojih najbizarnijih iskustava sa cenzurom je u vezi s porno-industrijom. Možeš li da uporediš radno okruženje u pornografiji, modi i umetnosti kada je reč o slobodi da stvari radiš na svoj način?

Pornografija je u suštini vrlo konzervativan i predvidljiv žanr koji se od svog zlatnog doba nije mnogo promenio. U suštini, mnogi *underground* reditelji i umetnici koji su tokom šezdesetih i sedamdesetih radili u porno-industriji bili su daleko eksperimentalniji i inventivniji od današnjih pornografa. Filmski projekat *Food Chain*, koji sam angažovan da uradim

za Cazzo, ispio je mnogo drugačiji od onoga šta su oni očekivali. Nisu prihvatili umetničku vrednost onoga što sam radio, nije ih zanimalo to što su moj film mogli da prikazuju po festivalima širom sveta, i jedino ih je brinulo što taj projekat neće moći da prodaju svojoj redovnoj klijenteli. Ali ništa se ne dešava slučajno, a to je u svakom slučaju za mene bilo dobro iskustvo. Nemam želju da ikada više radim u pornografskoj industriji, ali mi se sviđa ideja da mikujem pornografiju, umetnost i modu. Neverovatno je koliko zajedničkog imaju te tri oblasti!

Nisam planirala da te pitam o političkoj situaciji u Rusiji, ali nakon što sam videla kako Kusturica poziva Ruse da glasaju za Putina, morala sam. Jesi čuo za to?

Nema sumnje da je Putin diktator koji je lažirao izbore. I nema sumnje da je Medvedev samo njegov domar u Kremlju. Ali ako ništa drugo, Putin nije otvoreno menjao zakon kao što je to uradio onaj arogantni milijarder, gradonačelnik Njujorka Bloomberg, samo da bi ostao na vlasti. Putinov režim je razlog što nemam nikakvu želju da se vratim u Rusiju. Ali drago mi je da vidim da raste broj onih koji se protive njegovoj korumpiranoj vlasti i kultu ličnosti. Nedavni masovni protesti po celoj Rusiji pokazali su da nije sve izgubljeno, da još ima hrabrih ljudi koji se usuđuju da misle drugačije i glasno govore protiv korupcije i nepravde – ljudi kao Aleksej Navalni, Eduard Limonov, Voina Group i novonastala feministička grupa Pussy Riot... Oni su pravi heroji našeg vremena, a ne slabi monstrumi gladni vlasti poput Putina i Bloemberga!

Da li je vreme da se vratiš pisanju?

Nisam izgubio svoj jezik, samo imam utisak da sam dovoljno toga rekao na ruskom i da želim da pokušam jedan sasvim drugačiji jezik, žanr i medij. U mojoj staroj zemlji još uvek me uglavnom znaju kao pesnika i pisca, i ja još uvek iz Rusije dobijam mnogo pisama, i od fanova i od hejtera. Meni to deluje kao da čujem glasove iz prošlosti. Uživam u svom novom američkom životu sa mojim američkim dečkom, ali daleko od toga da sam se skrasio i da sam zadovoljan. Da je tako, ne bih dolazio u Srbiju niti davao intervju za srpske novine.

Da li imaš neke posebne želje kako da provedeš slobodno vreme u Srbiji?

Pa, treba da skupim viceve za Marinu i, ako budem imao sreće, možda sretnem i fotografišem neke izgubljene dečake Srbije! ◀

Diskretni šarm radoznalosti

ISTRAŽIVAČKA STANICA “PETNICA” ulazi ovih dana u četvrtu deceniju. Tridesetogodišnjicu obeležava skromno – tiho i bez velike drame, jednom zgodnom izložbom u Galeriji nauke i tehnike SANU-a u Beogradu. Kao i u brojnim drugim petničkim događanjima u prestonici, na otvaranju jubilarne izložbe, u ponedjeljak, 2. aprila, okupili su se raznovrsni prijatelji ove stanice – akademici, profesori Univerziteta, naučnici, mlađi saradnici i pre svega, polaznici IS “Petnica”, bivši i sadašnji. Kao i uvek, ljudi svih generacija napunili su prostor ispred galerije u Ulici Đure Jakšića, što je bila ponovna

prilika da jedinstveni petnički obrazovni recept nakratko zamiriše nadomak Knez Mihailove.

Izložba plakata sa fotografijama iz istorije “Petnice” prati period od 30 godina, otkad je nastala prva stanica, pa sve do današnje, poslednje faze, prikazujući stalno isto – mlada i nasmejana lica polaznika, čija se istrajna radoznalost jasno vidi na gotovo svim fotografijama. Mnogi od njih su godinama potom očuvali deo tog petničkog šarma i sada, kad su odrasli, postali ugledni hirurzi, ekonomisti, biologozi, fizičari, arheolozi, astronomi, antropolozi i – ogroman jedan spisak svih zamislivih

Kako biti vanškolska i vansistemska, u svakom smislu vanredna institucija u Srbiji i pritom napuniti trideset godina?

zanimanja. Svaki petnički jubilej je podsećanje na više od dvadeset hiljada ljudi koji su prošli “petničku školu” i danas rade, otkrivaju i stvaraju, kako u Srbiji tako i širom sveta. Njihove uspele karijere uvek su bile najbolja potvrda rada Stanice. I najbolji način da se obeleži jedan jubilej.

No, nešto je ovog aprila ipak drugačije od onog što se na petničkim događajima moglo vidati prethodnih godina. Naime, ovaj jubilej protiče u jednom prelomno bitnom trenutku za “Petnicu” – stanica ove zime prvi put nije radila i trenutno se u njoj ne održavaju seminari. Naime, dugoočekivana izgradnja novih kapaciteta ulazi u završnu fazu. Za svega nekoliko meseci biće otvorena sasvim nova “Petnica”, sa novom zgradom nastavnog centra i stambenim kapacitetima, čija je izgradnja finansirana na osnovu sporazuma sa Evropskom investicionom bankom (EIB) i koju je, kao jedan od projekata izgradnje naučne infrastrukture, pokrenulo sada već godinu dana ukinuto Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja.

Kako se stiglo do te tačke? “To obično ne počinje nikakvim specijalnim događajem ili nekom veoma jasnom vizijom i namerom. Ljudi koji su u nekom poslu najčešće su suočeni sa jednom, stalnom dilemom, da nastave ili da odustanu”, rekao je Vigor Majić, dugogodišnji direktor IS “Petnica”, koji je po odluci uredničkog kolegijuma nedeljnika “Vreme” izabran za ličnost 2008. godine. No, “Petnica” i ljudi koji je čine nisu odustali, mada su iskušenja kroz godine neprekidno trajala, smenjujući se od vlade do vlade, od ekonomskih kriza do političkih pretnji tokom devedesetih godina. Zato je trideset godina od osnivanja, bez obzira na novoizgrađene kapacitete koji se uskoro otvaraju, najvažnija vest to da je “Petnica” ipak opstala.

Sasvim nedavno, pre samo dve godine, tokom leta 2009, nadležno ministarstvo za obrazovanje je svojim potezima dovelo u pitanje dalji opstanak Stanice, uprkos tome što je

projekat izgradnje novog petničkog objekta po ugovoru sa EIB-om već bio započet. U tom neočekivanom problemu, za samo nekoliko dana se pokazala snaga i uticaj petničke mreže – u akciji tada nazvanoj *Save Petnica*, na internetu se podigla čitava bura reakcija, peticija i inicijativa, a kabinet u Nemanjinoj su zasuli pozivi iz svih delova sveta, od naučnika do članova vlada koji su svi listom podsećali da su i sami bivši “petničari”.

Petnica je inače obično selo, udaljeno oko pet kilometara od Valjeva. U selu se nalazi jedna poznata pećina, važan speleološki objekat, a nedaleko od ulaza u nju brdo sa crkvom i osnovnom školom. Tu, na njegovom vrhu je 1982. godine grupa mladih entuzijasta istraživača u zgradi lokalne mesne zajednice udarila temelj istraživačke stanice. Kasnije su kraj crkve nikle laboratorije, smeštajni kapaciteti, nastavni centar sa bibliotekom i laboratorijama i još mnogo toga što čini ovu ustanovu, koja je potpuno preuzela ime sela u kom je nastala.

Ova lokacija, u kilometrima ne previše, ali bitno udaljena od svih univerzitetskih centara, može izgledati kao čudan izbor ili biti razlog za nervozu kad s jeseni i u zimu putevi od Valjeva do stanice postanu jedva prohodni. U drugim zemljama su slične ustanove uglavnom

Cern u Petnici

Sa otvaranjem nove zgrade nastavnog centra i novog smeštaja, što se očekuje već sledećeg meseca, “Petnica” ulazi u novu fazu. Igrom slučaja, ispostavlja se da će jedan od prvih korisnika ove nove “Petnice” biti ni manje ni više nego CERN. Najveća naučna organizacija na svetu, Evropska organizacija za nuklearna istraživanja u “Petnici” tokom jula 2012. organizuje svoju čuvenu letnju CERN školu. Ova ugledna škola je do sada organizovana samo u nekoliko evropskih država, a do “Petnice” je stigla na osnovu dobrog glasa koji ova institucija ima širom evropskih istraživačkih ustanova. Igrom slučaja, Srbija je protekle zime postala članica CERN-a, Srbiju je nedavno posetio direktor CERN-a Rolf Diter Hojer (videti “Vreme” 958) pa su se okolnosti divno uklopile. No, mada se stara o interesima novih članica, teško da je Savet CERN-a “Petnicu” ove godine izabrao zbog tog stečenog članstva Srbije. Pošteno govoreći, pre će biti obrnuto – ugled koji bivši “petničari” imaju širom Evrope nesumnjivo je doprineo ulasku Srbije u taj elitni naučni klub. Ali, i ne samo taj.

pridružene univerzitetima. No, pokazalo se da je u Srbiji baš takva lokacija jedan od ključnih razloga da se napravi nezavisna i istovremeno uspešna institucija – dovoljno blizu da svi stignu, a dovoljno daleko da omogući nezavisnost rada stanice.

Petnica je poslednjih godina pokrenula čitav niz novih programa, pre svega za nastavnike i profesore, ali je njen glavni oslonac i dalje ostao rad sa srednjoškolcima. U radu sa njima, a godišnje ih oko 700 koji budu odabrani na konkursu prođe kroz programe ISP-a, stanica nema zacementirani cilj da stvori “male naučnike”, već da svojim polaznicima omogući

obrazovanje kroz njihove samostalne istraživačke poduhvate. Ovaj model je jedinstven u svetu po “višekratnosti”, to jest kontinuiranom praćenju razvoja jednog srednjoškola koji se u Stanicu vraća i narednih godina, a u toku samo jedne sezone bar četiri puta boravi na seminarima.

Ključ petničkog uspeha i njene neprekidne mladosti je, danas posmatrano, jednostavan. Ako nikad niste bili u “Petnici”, teško ćete osetiti kako izgleda sa 16 ili 17 godina biti sasvim ozbiljno shvaćen. I biti na mestu gde je radoznalost vrednost sama po sebi.

Slobodan Bubnjević

Dr Ristić
dom zdravlja +

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-30. APRIL

0-24

OFTALMOLOGIJA - OČNO

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

Ćelav, pa šta?

Zato, savremenici moji dobri, ne brinite se kad primetite da vam kosa polako napušta glavu. To je od one pameti koja mora biti da raste iznutra. Šta fali nama ćelavima

Pre nekoliko godina težio sam mog prijatelja Boru Rašetu: pojavila mu se na temenu hm, ovaj, tonzurica, kako da vam kažem, pak se dečko zabrinuo za svoju kosicu. Meni, ćelavom praktično oduvek, ta briga nije bila baš razumljiva. To je božja volja, genetika valjda i šta sad? Zaista ne vidim razlog za brigu. Eto, Boro, rekao sam mu, pogledaj koliko ima ćelavih i šarmantnih muškaraca, žene ih vole i šta sad? O sebi i da ne govorim. Ošišaj se na kratko, imaš zgodnu ličku tintaru; ako već nemaš kosu kao Tonino Picula (ili, ovde, Čeda Jovanović), onda se šišaš kao

Ljubo Česić Rojs (ovde Palma Jagodinac), pak si miran. Dalje utehe išle su ovako:

Kad sam bio mali, pitao sam mog tatu (koji je bio izuzetno zgodan čovek, ćelav kao bilijarska lopta, ali su ga žene volele) zašto nema kosu. To je sve od pameti, rekao mi je tata: kako pamet raste u glavi, tako kroz te rupice istiskuje kosu. Kasnije ću pronaći epizodu iz Cezarovog života u nekim rimskim spisima. Kleopatra je ćelavom Cezaru preporučila da maže glavu balsmom od meda, pelina i vinovog lišća, jer da to leči ćelavost; dok je sedeo tako namazan, ušla je čistačica i pitala šta je to sa glavom božanskog Cezara; on joj je rekao, a ona mu je odgovorila: "Čovek može imati ili kosu ili pamet, no ne može imati oboje. Ti si dovoljno lep, gospodar, takav kakav jesi; i pošto su ti besmrtni Bogovi dali dobru pamet, ja mislim da ti oni nisu name-nili uvojke." Cezar je posle hteo da tu čistačicu imenuje u Senat.

Tako je i jedna moja rana supruga htela da me izleči od polaganog, ali sigurnog ćelavljenja, pa je iz Francuske naručila nešto što se zvalo "Petrolhahn", smrdljivo kako sama reč kaže. Završilo je u "Petromax" lampi, jer je bilo 90 odsto petrolej.

Lekova od ćelavosti ima sijaset, naravno, i svi su podvala. Amerikanci su imali neko zmijsko ulje, na primer, od čega će nas dobri Boga sačuvati. Nema tu pomoći, dobri moji muškarci i lepe moje žene: svoju ćelavost treba primiti s filozofskim mirom i biti na nju ponosan. Eto, na primer, uzmimo onog notornog snoba Valerija Žiskar d'Estena: postao je predsednik Republike Francuske jer je imao lepu ćelavu glavudžu i divne dugačke prste koje je znao da preplete pred TV kamerom tako da su Francuskinje listom glasale za njega. Nisu on i Cezar jedini slavni ćelavci u istoriji; setite se samo Julia Brinera i još nekih. U današnje vreme, međutim, ugled nas pravih, prirodnih ćelavaca kvare ovi novokomponovani turbo-dripci, bezvratni ćelavci i japiji koji se drže te nekakve mode, pa se šišaju na nulu. Razlika se ipak vidi i molim da se to primeti.

Posebno je tužna priča o ljudima koji ne mogu da se pomire sa prirodnom i od boga danom činjenicom da su ćelavi. Najniži nivo su oni koji nose periku, to jest "tupe"; to je tužno i sažaljnjivo dostojno. Nisu mnogo bolji ni oni koji se češljaju na "hobotnicu", puštajući ono malo kose i prebacujući je preko ćelavih zona na glavi; kad skoče u more ili u bazen, to se lepo razmaše okolo, pa vam je jasno zašto se zove "hobotnica". A tek oni koji idu kod skupih doktora da sade sebi novu kosu, dlaku po dlaku! To nikada nisam mogao da razumem. Ne razumem ni one ćelave muškarce koji puštaju repiće kao samuraji: na šta liče kad ih raspuste? Na Obrada Kosovca sa HTV. Moj pomenuti gospodin otac puštao je odmerenu tarzanku, ali mu je odlično stajalo: ličio je na italijanskog senatora; isti *onorevole, eccellenza, cavaliere*.

Dobro, razumem ja kosmate i ne mislim da su gluplji od ćelavih. Ni meni nije bilo loše dok sam imao kosu. I ovakav kakav sam moram da se šišam svako malo, jer i ovo malo kosice ide preko ušesa i pravi mi rogove na glavi. Prednost je da mi ne trebaju ni češalj ni fen. Šezdesetih godina – kad sam ja bio mlad – kosa je zaista bila u modi. Na nulu su se šišali regruti i robijaši. Normalni rokeri ličili su svi na Teofila Pančića. Ali, za to je trebalo imati kvalitetnu, čvrstu i gustu kosu i nosioci su se s pravom ponosili; a i prali su je redovno. Mnoge devojke su im zavidale, sećam se. Duga kosa bila je tada poruka, *statement*, oznaka pripadnosti, politički stav *par excellence*. Duga kosa bila je *hip*; kratka kosa *straight*. Podela je bila oštra, bogami, ali to je druga priča. Reciklaža muzikla *Kosa* ne ide danas.

Zato, savremenici moji dobri, ne brinite se kad primetite da vam kosa polako napušta glavu. To je od one pameti koja mora biti da raste iznutra. Šta fali nama ćelavima? Žene za kosu ne mare, njima je muškarac ionako samo predmet koji služi za naslanjanje glave i to ni sa kakvom kosom veze nema. Ne može čovek sve da ima, što reče Cezarova čistačica: i pamet i šarm i rutava prsa – i kosu. Šta biste vi hteli? ◀

Naježda u žutim šlemovima

Činjenicama se ne može manipulirati **VREME 1108**

Samo bih dodao par rečenica na ovaj sjajan i hrabar tekst. Kakav je odnos ove vlade prema MSP-u i zanatlijama, govori i tužna činjenica da je u Ministarstvu ekonomije 2010. godine, ukinut sektor za mala i srednja preduzeća i da je u našem zakonodavstvu obrisana reč zanatlija i radnja. Godinu dana je ova vlada radila na zakonu o zanatstvu, a posle završene javne rasprave, nakon što su zakon podržala sva znanstvena udruženja, zakon je sklonjen iz nepoznatih razloga. Sada sa žutim šlemovima na srcu na sva moguća preduzeća i radnje.

Dušan Brajović

Izbegavanje odgovornosti

Zašto one nisu "naša deca" **VREME 1108**

Ono što meni bode oči je da se odgovornost prebacuje na decu (koja do 18. ne podležu ni istom zakonu jer se računa s njihovom nezrelošću), a odrasla osoba se oslobađa odgovornosti, jer je na nešto navelo dete. Zatim, da li nesposobnost nastavnika da se odupre provokacijama učenika njega čini nepodesnim za tu vrstu posla? Ko radi po školama ako su

afere s učenicima brojne? Trebalo bi odgovoriti na pitanja: Zašto ni one ni oni nisu naša deca? Zašto im ne nudimo bolju alternativu? Kad deca prave prekršaje, ona traže pažnju. "Opravljanje" maloletnih huligana je upravo njihovo marginalizovanje, guranje u stranu. Traženje uzroka u prošlosti je izbegavanje govora o sadašnjim uzrocima. Zajednički imenitelj za oba stava je izbegavanje odgovornosti.

Nataša Petković

Ispuštene nule

Poslednja plovidba industrijske revolucije **VREME 1108**

Dozvolite da ukažem na greške u navedenim podacima. Naime kod podataka o težini broda "Titanik" i težini tereta mora biti da su ispuštene tri nule, tj. moglo bi da bude samo 42.000 t, odnosno 52.000 t (stoji 42, odnosno 52) s tim što je za teret još i pitanje o kojim je jedinicama reč.

Mihajlo Avramesku

Kost za glodanje

Uspenje i sunovrat krajiškog Babe **VREME 1105**

Odličan članak! Vrlo temeljito i objektivno

analizira ne samo fenomen Fikreta Avdića Babe, nego i čitavi kontekst Cazinske Krajine. Sama "mjenična afera" bila je kost, koju smo svi veselo i "stručno" glodali, čak je i nogomet zasijenila na neko vrijeme. U stvari, kao Agrokomerc su tada svi poslovali, a ta afera bila je zapravo politički konstrukt, usmjeren protiv "dinastije" Pozderac. Odnosno, afera Agrokomerc je bila dio priprema za eksploziju 1991!

Zvonko Trbuha

Ispravka i izvinjenje

U pretprošlom broju "Vremena" oklevetao sam "Novu srpsku političku misao": moj tekst "Sigurna kuća" nastao je povodom nečega što se pokazalo kao neistinito.

Zaista sam bio uveren da NSPM nije objavio vest o smrti Verice Barać, ispostavilo se da NSPM jeste to objavio – kriv sam što sam vest prevideo i što sam na temelju svog previda napisao komentar.

Nisam bio u cajtnotu, niti mi je problem da nađem temu.

Izvinjavam se g. Vukadinoviću, "Novoj srpskoj političkoj misli" i čitaocima.

Ljubomir Živkov

VREME.com

arhiva od sad dostupna svima!

**SVI TEKSTOVI OD 2001
"NA IZVOL' TE"**

>> prodaja & pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2012 (br. 334–1103)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do februara 2012. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

► dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ► telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ► e-mailom na prodaja@vreme.com

Tata

Čini mi se da je najstrašnije u vezi sa smrću to što čovek više nema kontrolu nad svojim životom. Zapravo, to što više nema kontrolu nad životom koji je ostao iza njega.

Sve sitnice, sve krupne stvari, dnevni, stvari, uspomene, pokloni, plakete, čokolada koju namerno nije pojeo, jelkica-osveživač za auto, đачka knjižica, indeks, pornočasopisi koje je krio na ormaru, prvi dopola popušeni “džoint”, imalin koji nije potrošio, olindrana četkica za zube, češalj sa vlasima, prljav veš, čarape koje još mirišu na iznošene cipele, lekovi, neotvorena pakla cigareta, potvrde svih plaćenih računa, spisak dužnika, spisak onih kojima je dužan, dokazi neverstva, idolopoklonstva i iskuše-

nja kojima je tokom života podlegao, kajanja, radosti, tuge, beskrajne sreće... Sve to posle smrti ostaje na milost i nemilost onih koji su “pretekli”. Obično su to oni od kojih se sve to godinama uspešno krilo. Pod okriljem obaveze da moraju da urade ono najteže – da se suoče sa zaostavštinom – oni pre ili kasnije počnu da preturaju po životu onog koga više nema i tumače ga onako kako žele, uvereni da rade najtežu, ali pravu stvar – da tog nekog zaista upoznaju. Dokaze do kojih dolaze tumače po sopstvenom nahođenju i savesti. Onaj koga nema se tu ne pita ništa.

Meni je otac ostavio pun plakar svog života. Albumi se ne računaju. Dugo smo odlagali preturanje, ali jedne srede otvorili smo plakar. Među uredno poslaganim odelima, kravatama, košuljama, pidžamama, uniformama našli smo dve velike kutije. Oduvek smo znali da stoje tu, ali nikada ih nismo otvarali. Lepo vaspitanje nam je branilo. Te kutije na kojima je pisalo “Mukodin” i “Acetisal” su bile “intima”. Od kada znam za sebe, govorili su mi da se po tuđim stvarima ne čeprka. Majka i dan-danas sa ponosom ističe da joj muž nikada nije preturao po tašni. Ja to pravilo baš i ne poštujem, ali cenim one koji ga se pridržavaju. Naročito kada je reč o mojim stvarima.

Otvaranje “Mukodina” i “Acetisala” bilo je do sada najteža stvar u mom životu. Pomisao da bi one mogle da kriju tajne koje devalviraju oca me je razdirala, ali baš kao i Pandora, osokoljena argumentom da je to moja dužnost i da ne bi trebalo robovati stvarima, te da plakar trebalo osloboditi

duhova prošlosti, stoički sam odlepila selotejp na “Mukodinu” i odmotala i deo svog života.

Saznala sam da sam pre 29 godina jedva preživela inkubator, da sam bila plava, pa ljubičasta, pa crvena, ali najlepša beba u palanačkom porodilištu. Da lekari kažu da ću se teško izvući, ali da ću ako se izvučem “sigurno biti lepotica”. Da je moj dolazak u Maršala Tita 142 prošao uz trubače – jer sam se izvukla, ali da nisu znali kako da me okupaju. Da sam ime dobila po patronažnoj sestri koja me je prvi put oprala u narandžastom koritancetu, ali koja “nije znala kako da me udobno povije”. Da sam prvu noć kod kuće prespavala u francuskom krevetu i da posle toga nisam marila za krevetac. Da su me baba i deda jednog ponedeljka “ukrali” i krstili u crkvi u obližnjem selu “da ne zna niko”. Da sam priželjkivala sestru, ali sam dobila brata. Da moja prva reč nije “mama”, nego “Bilja” (tako se zove moja ujna). Da sam volela da cupkam po kariranom stolnjaku na Kiseljaku, razbijam čaše i vičem “umpuj, Mimi”. Da sam sa četiri godine namerno gurnula jednogodišnjeg brata na ivicu stola, ali da niko neće saznati. Moj brat i danas ima ožiljak iznad levog oka. Da sam bila najgora u plesnoj grupi, ali da “niko ne oseća muziku tako prirodno”. Da mi matematika ne ide, sigurno zato što sam “umetnička duša”, ali da “zato književnost proživim kao retko ko”. Da mi je prva menstruacija počela ranije nego što se očekivalo, ali da sam je dobro podnela. Da mi je prvi dečko budala. Da mi je drugi dečko idiot. Da nisam normalna ako se “filmski” ljubim sa trećim dečkom, jer “ima puno bubuljica, i uopšte, odvratna je”. Da ne bi trebalo da vodim ljubav pre braka. Da bi ako i vodim ljubav pre braka, trebalo to da uradim sa zaštitom i sa nekim “ko nije Uroš”. Da bi ako to i uradim sa Urošem, trebalo da ga ostavim odmah posle toga “da pati”. Da sam građena kao da me je vajao Meštović. Da ne bi trebalo da budem glumica, jer se one malo-malo pa slikaju gole. Da ni novinarstvo nije neki izbor, ali da je bolje od glume i da će me sigurno proći. Da pišem bolje od Andrića. Da sam najbolje dete na svetu. Da ne bi bilo loše da iskusim sve svoje čefove pre nego što rodim dete. Da ja nikada nisam kriva. Da sam, ipak, uvek u pravu. Da bi trebalo da se radujem i uživam u svakom trenutku – pod uslovom da ne činim štetu drugima – jer samo srećan čovek može i druge činiti srećnim. Da volim svoju porodicu. Da volim svoj posao. Da novinarstvo i nije tako loš izbor. Da ću sigurno diplomirati i jednoga dana “daleko dogurati”. Da niko nema bolje dete...

Našla sam i audio-kasetu na kojoj se u moru glasova čuje jedan koji pod vidnim dejstvom alkohola recituje pesmu koju je napisao svojoj ženi i ćerki koja se upravo rodila. To je jedina pesma koju mi je iko ikada napisao.

Jasmina Lazić

Unique Place for your Corporate Events

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec